

Szerkesztőbizottság: *Jókai Anna* (elnök),
Báger Gusztáv, *Csontos János*, *Fehér Béla*,
Horváth Antal, *Kalász Márton*, *Kő Pál*,
Salamon Konrád, *Szakály Sándor*

Főszerkesztő: *Oláh János*

E-mail: foszerkeszto@magyarnaplo.hu

Olvasószerkesztő, tanulmány: *Rosonczy Ildikó*

E-mail: tanulmany@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7033

Vers, kiadvány: *Szentmártoni János*

E-mail: vers@magyarnaplo.hu

konyvkiadas@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7032

Próza: *Bíró Gergely*

E-mail: proza@magyarnaplo.hu

hirdetes@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7031

Nyitott Műhely: *Ekler Andrea*

E-mail: nyitottmuhely@magyarnaplo.hu

Európai Figyelő: *Jávorszky Béla* (rovatvezető),

Paizs Abel (szerkesztő)

E-mail: europaifigyelo@magyarnaplo.hu

Könyvszemle, lapterjesztés, rendezvények:

Kondor Péter

E-mail: kritika@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7030

Tördelőszerkesztő: *Molnár Csenge-Hajna*

Borító: *Zách Eszter*

Ügyintézők: *Cech Vilmosné*, *Nagymé Paládi Judit*

Terjesztés: *Zsiga Kristóf*

E-mail: elofizetes@magyarnaplo.hu

Regionális szerkesztők:

Csernák Árpád 7400 Kaposvár, Hegyalja u. 72.

T.: (82) 414-083

Faludi Ádám 2800 Tatabánya, Madách u. 33.

T.: (34) 311-146, e-mail: freisong@freemail.hu

Pék Pál 8800 Nagykanizsa, Ady Endre út 12/B

Rott József 7332 Magyaregregy,

Kossuth u. 71. T.: (72) 420-494

Sarusi Mihály 8220 Balatonalmádi, Diófa utca 9.

T.: (30) 211-3082

Határon túli szerkesztők:

Barabás Zoltán Románia, 3700 Nagyvárad,

str. Republicii 12., ap. 19. Jud. Bihar

e-mail: partium@rdsor.ro

Čurković-Major Franciska Filozofski fakultet

Katedra za hungarologiju, 10 000 Zagreb,

Lučićeva 3. Horvátország

Luka László Svájc CH-1205 Geneve, 11 Av.

Henri-Dunant T/F: 022-329-4929

Nagy Zoltán Mihály Kárpátalja, Ukrajna 90221

Csonkapapi, Mező u. 168.

Sulyok Vince Norvégia, Haslum, Oslo, Eilif

Peterssens vei 7.

Tari István Vajdaság, Szerbia-Montenegró 21200

Obecse-Becej, Dimitrije Tucovic u. 6.

A szerkesztőség címe: **1062 Bp., Bajza u. 18.**

Levelezési cím: **1406 Budapest, Pf. 15.**

Telefon/fax: **413-6672; 413-6673; 342-8768**

Szerkesztőségi mobil: **(70) 388-7034**

E-mail: magynap@hu.inter.net

info@magyarnaplo.hu

Elérhetőségünk a világhálón:

www.magyarnaplo.hu

Meg nem rendelt kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Minden felbélyegzett, választborítékkal ellátott levélre válaszolunk. Mutatópéldány kérhető, megrendelés leadható a szerkesztőségben.

*A címlapon Méhes Károly
(Felvétel: Zách Eszter)*

Hol van az irodalom helye?

Prózai korban élünk. De már Csokonai ezt panasolta, Tóth Árpád ezen kesergett. S az irodalom nem halt meg, sőt Csokonai legnagyobbjaink egyike lett. Tóth Árpád nemzedéke ugyancsak megváltoztatta képünket önmagunkról, nemzetünkéről, az irodalomról. Nyugodjunk meg tehát, hogy most, a XXI. század küszöbén sincsen semmi komoly baj, az értékek nem fognak elpusztulni? Az érték természetesen megmarad akkor is, ha csak tucatnyi olvasója van, de azért a baj nem tekinthető kicsinek.

Az elmúlt század a magyarság számára az iskolázottság forradalmát hozta. Gondoljunk csak bele: száz éve még csekély volt a négy-hat osztályos elemi-nél magasabb végzettségűek száma, ma pedig a húszéveseknek mintegy fele vesz részt felsőfokú képzésben, s a korosztályok elsőprő többsége teszi le az érettségi vizsgát. Következésképpen nem félánalfabéta, hanem olvasni tudó nép vagyunk. Az olvasásszociológiai vizsgálatok viszont egyre csökkenő statisztikai adatokat tesznek közzé, s nemcsak a mennyiséggel, hanem a minőséggel is gond van. Mindez érvényes a szépirodalomra is.

Fölvethető persze a kérdés: szükséges-e szépirodalmat olvasni? Tudjuk, hogy aki öt-hat éves koráig nem tanul meg beszélni, az később már nem lesz képes ezt a hiányt pótolni. Szerencsére ilyen ember nagyon kevés van. Nyilvánvaló, hogy minél gazdagabb nyelvi kultúrájú környezetben növekedik valaki, annál választékosabban lesz képes kifejezni magát. E gazdagságnak egyik legfőbb segítője az irodalom. Kezdve a gyermekmondókáktól, találós kérdésektől, daloktól, versektől, meséktől. A régebbi évszázadokban a népköltészet, a népszokások közvetítették ezeket az irodalmi értékeket, ma már mindez főként az írásbeliség révén terjed, részben a családi, részben a bölcsődei, óvodai, majd iskolai neveléssel, s nagy szerepe van a televíziózásnak is.

Aztán jön a tizenéves életkor az egyre rendszeresebb irodalomtörténeti oktatással, a kötelező olvasmányokkal, s egyre csökken a korábban e korosztályban még természetesnek tartott olvasási kedv. S ez bizony az új évezred nagy veszélye. Az irodalmi neveléshez ugyanis nem a szakemberek ósdi hagyománya miatt kell ragaszkodni, hanem azért, mert nélküle az ember nem képes el-sajátítani magas szinten az anyanyelvét. Pedig bármi is legyen majd a hivatása, mindig szüksége lesz rá szóban és írásban is. Ez se kevés, de nem csak ennyiről van szó. Az irodalom az emberről és az emberiségről való ismeretek több évezrede gyarapodó, kimeríthetetlen tárháza. Önnevelésünk, felnőtt önismeretünk, világban való tájékozódásunk csonka lenne nélküle. S mivel ez a kincsestár esztétikai szempontból igényesen megformált művek összessége, a tudásunk még összetettebb és maradandóbb érvényű lehet.

Az iskolai és az iskolán kívüli irodalmi nevelés, önnevelés válságban van. Nem az iskola, nem az egyes emberek a hibásak ezért, hanem az a korszellem, amelyik azt sugallja, hogy az érvényesüléshez, a gazdagodáshoz nincs rá szükség. Nagy tévedés ez, amelynek az egyén és a társadalom máris láthatja kárát. Az idén augusztus derekán XXXIV. alkalommal összeülő Tokaji Írótabor éppen azért tűzte napirendjére az irodalmi nevelés XXI. századi kérdését, hogy a mai helyzetet elemezve felhívja a közfigyelmet a bajra, és segítsen gyógymódokat találni.

Vasy Géza

Vasy Géza: <i>Hol van az irodalom helye?</i>	1
LÁTHATÁR	
Monoszló Dezső: <i>Tudathasadás</i>	3
Mile Zsigmond Zsolt: <i>Szövetség</i>	5
Szakolczay Lajos: <i>A szenvedély ereje (Nagy László, a képzőművész)</i>	6
Báró László: <i>Lepidopetra negra</i>	9
Szigeti Lajos: <i>Versenyfutás</i>	11
Marsall László: <i>Szikrák és Tövisek</i>	12
Hermann Róbert: <i>Nem jön az orosz</i>	14
László Zsolt: <i>Hasznos eszköz...; Succubus</i>	24
Zsille Gábor: <i>Tájkép; Archívum</i>	25
Túri Bertalan: <i>A birtok</i>	26
Ébert Tibor: <i>Ujjgyakorlatok</i>	31
Fecske Csaba: <i>Utazók; A levegő falára</i>	32
Horváth (EÖ) Tamás: <i>Ab urbe condita</i>	33
Pintér Sándor: <i>Minekutána csakazértis</i>	35
Sirokai Mátyás: <i>Átlagos bőr</i>	36
Szauer Ágoston: <i>Véletlen; Újraolvasás</i>	37
Kis Orsolya: <i>elég sötét képlap; tájképre; szobaitok (fehér huzatra)</i>	38
NYITOTT MŰHELY	
Elek Tibor: <i>Hogyan mondhatók el az emlékeink? (Beszélgetés Méhes Károllyal)</i>	39
Méhes Károly: <i>Ketten az éjszakában</i>	43
ol vasói j egyzet	
Márkus Béla: <i>Pingyom, pocem, pócurka [Székely Dezső (70) – Bükkaranyos (1956)]</i>	46
KÖNYVSZEMLE	
Zsille Gábor: <i>Száznevű oldalborda (Kipke Tamás: Beatrice leveleskönyve)</i>	55
Csender Levente: <i>„Az a baj, hogy rongyembernek születünk” (Bene Zoltán: Út)</i>	57
Majoros Sándor: <i>Asztallábak labirintusában (Hajnal Géza: Asztalaink)</i>	58
Nagy Gábor: <i>Jelenetek egy család életéből (Kormos Anett: Ingyen színház)</i>	59
Gergely András: <i>Féltások az európai fedélzeten (Gábor J. Dzsingisz: Európába – félúton)</i>	61
Európai figyel ő – Költők Oroszországból (válogatta Tatjana Kuzovljova)	
Rimma Kazakova: <i>[Kihull kezemből...]</i>	63
Kirill Kobaldzsi: <i>Városi galamb</i>	63
Alekszandr Tyimofejevskij: <i>[Kispolgár vagyok, fecsegő...]</i>	64
Tatjana Kuzovljova: <i>[A létezés széles térségein...]</i>	64
Leonyid Volodarszkij: <i>Választékos tiltakozás</i>	65
Galina Nyerpina: <i>Levél</i>	65
Ivan Belokrilov: <i>Ismeretlen költők</i>	66
Irina Kovaljova: <i>A szitakötő</i>	67
Dmitrij Vegyenjapin: <i>[Barátaim, akár a katonák...]</i>	68
Szergej Beloruszec: <i>[Zajlik a jég a víztározók felől...]</i>	68
Olga Szaveljova: <i>Kívánság</i>	69
Jelena Iszajeva: <i>[Az én korai szerelmi költészetem...]</i>	69
Lev Boldov: <i>[Minden szavam nyögdecseles...]</i>	70
Kszenyija Osztrovszkaja: <i>Még a hóról...</i>	70

Számunkat Nagy László grafikáival illusztráltuk: 3. oldal: Ordas (rézkarc, Szécsi Margit verséhez); 7. oldal: Szécsi Margit-portré (rézkarc Új Heraldika című kötetének címlapjához); 8. oldal: Dylan Thomas-portré (cinkkarc Dylan Thomas könyvéhez); 15. oldal: Látomás az öregségről (rézkarc, Szécsi Margit verséhez); 19. oldal: Páfránydomb (cinkkarc Dylan Thomas verséhez); 31. oldal: Szerelmem (Dylan Thomas verséhez); 37. oldal: A kötéláncos vallomása (rézkarc Szécsi Margit verséhez); 53. oldal: Új Heraldika (rézkarc Szécsi Margit verséhez, vázlat)

MONOSZLÓY DEZSŐ Tudathasadás

Két lompos kutya ugrándozott a ház előtt, az ősz szakál-lú férfi a kitért ablakból figyelte mutatványukat.

Tudathasadás, ugatta az egyik. Skizofrénia, ugatta a másik. Teljes azonosság, bosszankodott Élet Mihály. Ha csak az nem szolgál némi magyarázattal, hogy az ebek gazdái más-más nemzetiségűek. Bár ez is botcsinálta konklúzió. Hátrafordult. Körülnézett. Minden idegennek látszott. Talán nem is itt lakom. Nem ez az otthonom. Akkor pedig el kell menekülnöm, még-hozzá azonnal. Közben eszébe jutott, valahová hivatalos. Itthonról vagy máshonnan? Egyre megy. A kulcs, amit a zsebében talált, illet a zárba. Gondosan becsukta az ajtót. Utóbbi időben félt a betörőktől.

Amikor a terembe lépett, hunyorogva szemlélődött. Az ünnepség már elkezdődött. Az első sorok jóformán megteltek. Olyat keresett, ahol senki sem ült. Óvatosan megtapogatta a párnázott széket. Soha nem lehet tudni. Korábbi olvasmányai nyitva hagyták azt a feltételezést, hogy egy magyar uralkodót az árnyékszéken gyilkoltak meg. Alattomosan, alulról, horribile dictu felnyársalták. Hirtelen világosság támadt. A függöny felgördült. A színpad bal oldalán dél-afrikai fehér lányok skót balladákat adtak elő. A nagyobbik énekelt, a kisebbik zongorán kísérte. A szemben levő oldalon magyar vonósnegyes a *Cremonai hegedűst* cifrázta. A kopasz csellós egyik lábát előre nyújtotta, így láthatóvá vált lyukas cipőtalpa. A többiek padlóhoz szorított cipővel hegedültek. Előadásukat hosszantartó taps köszöntötte. Helyéről nem mert mindjárt elmozdulni. Nagy volt a tolongás. A kijárat felé

igyekezett. A ruhatár előtt ismeretlen férfi pajtáskodón vállon veregette. Hogy ityeg a fityeg, kérdezte. Kajánkodó tekintettel nézett farkasszemet vele.

Futva hagyta el az ünnepség színhelyét. Kiérve megtorpant. Kinyújtotta előretartott kezét, arra ügyelt, ne ütközzön össze ismeretlen akadállyal. Átjutott a forgalmas sugárúton. Sikerült a megnyugtató járdaszélig elvergődnie. Emlékekben próbált megkapaszzkodni, de rájött, nem megbízható szerkezetűek. Másképpen, légiüres térből pottyán néhány életdarabka a meglepett sorstárs ölébe, a későbbiekhez hozzáilleszthetetlenül.

Katonás léptekre figyelt fel. Zelenkáné fintorodott elő. Jelen-tem alászan, mondta, feltehetően leányos pukedlit utánozva. Persze ez teljesen lehetetlen. Z. több évtizede halott. Zelenkáné örökké él. Jelenleg is Maca nénit cipelte hóna alatt. Maca néni is örökké él. Bár ő krónikus magas vérnyomásban szenved. Egy a szalonunkban gyakori vendéghez, Bódi Bácsihoz, egy jól konzervált huszárezredeshez kötődött titkos, esetleg törvényes házassággal, vagy csupán érzelmi szálakkal. Zelenkáné lefitymálta Maca nénit. Féken tartott gondolatvilágában becsúrlően nyilatkozott róla, hogy

öreglány, meddig tengeted még nyavalyás életedet. A valóságban azonban ilyen kijelentést soha nem merészelt tenni. Maca néniből annyi tiszteletre méltó törekenység áradt, hogy róla az ilyen durva szavak úgyis leperegtek.

Mielőtt Zelenkáné átmenetileg hozzánk költözött, egy kéményseprő özvegye s egy előkelő budai szanatórium főmadámja volt. Nálunk a szobalányok és szakácsnők rémeként mindössze tizennyolc évig maradt. Mi, öcsémrel együtt úgy gondoltuk, hogy anyánk az úrnő, erre abból következtettünk, hogy neki, szépségét dicsérve minduntalan kezét csókolt. Legszívesebben

szájon csókolta volna, de jelenlétünkben valahogy túrtette magát. Pedig erre semmi szüksége nem volt, mert a bonyolultabb dolgok áttekintéséhez vagy megértéséhez halvány segédfogalmunk sem volt.

A tényleges hatalmat azonban bizonyos fogaskerekek áttekinthetetlen működésének következtében ő képviselte a bibliát nélkülöző meggyőző erőre nem is támaszkodva. Egy virtuális emlék egyre határozottabb körvonalakkal toppan elém. Az Ördögöröm csárda felé meneteltünk. Zelenkáné volt a csapatkapitány, öcsém a sereghajtó. Megszomjaztam, kapok málnaszörpöt vagy nem kapok, üvöltöttem hisztérikusan. Kapsz a fejedre, zendült basszushangon. Olyan volt, mint az Úr hangja. Elcsendesedtem. Diákkorom ájtatos képe vigyorgott rám. Aztán rájöttem, nincs Isten. Ezzel hihetetlen felelősség zúdult a nyakamba. Ráébredtem, ezentúl másokra is nekem kell vigyáznom.

A járda túloldalán valami vagy valaki túsarkakon el-suhant. Egy lány, aki mögött nincs árnyék. Háta mögött csak a testem. A fehér almavirág, amit mindig kerestem. De mi köze ennek a jelenhez? A jelennek nincs igazság-érzete sem a múlthoz, sem a jövőhöz. Ez a találkozás sehova sem tartozik. De mégis, mintha a most telkén barangolna. Mihály belesüppedt a hangulatába. Feltörte a cipő a lábát, nem fáj? Dehogynem, bólított a lány, s felsóhajtott. Akkor magát halálíg védelmezni kell.

Ettől kezdve bábszínház hangon beszélgettek, mint Vitéz Mihály és Tündér Ilona. Ennek hanglejtését, udvarlási formáit gyerekkoromból, a *Volt egyszer egy állatkert* színhelyéből merítettem. Valamelyik pavilonjában, pálma- vagy elefántházában működött egy üvegkalkában megtekinthető parányi bábszínház. Közről nem, csak tisztos távolból lehetett becserkészni. Szerencse kellett hozzá, mert nem volt pontos műsoridő. Itt páholta Vitéz Mihály vagy nyakazta le éles szablyájával a boszorkányokat. Máskor meg Tündér Ionát dédelgette az ölében.

Az ég ekkor váratlanul forgószelet kavart, és a sivatagba sodorta mindkettőjüket. Üvöltő tevéktől körülveve a homokba kuporodtak. A tevéknek habzott a szájuk, testükből ömlött a vér. Előbb csak ők bömböltek, később a lány is. Minden jóra fordul majd, reménykedett Mihály. De hát csoda nincs! – visitotta egy kétpúpú. Szőrös nyelvét rám öltötte a leggonoszabb nőtény.

Igyekeztem másra terelni a szót. Szanatóriumi élményeimmel hozakodtam elő. A társalgóban, amely játékszobának is szolgált, öreg házaspár sakkozott. Megdöbentett, hogy rosszul van felállítva a tábla, ők meg nyugodtan tovább játszanak. A királynő megtartja színét, kezdtem indulatosan a kioktató penitenciát. Értetlenül meredtek rám. Hagyja csak, ötven éve ját-

szunk együtt. Én világossal, ő sötéttel. Soha nem veszekszünk. Ő a jobb játékos, még soha nem sikerült nyernem. Hát így nem lehet, ellenkeztem. Hagyja csak, ismételték közös erővel. A mi szabályunk a szeretet és a békesség.

A királynő... Hagyja csak! Nekünk is játszani kellett volna. A bábszínházi hang nem elég. De mi nem értünk rá. Mi a gyöngéknek, a tehetetleneknek tartozunk felelősséggel. Mert az ész ezt parancsolta? De mi joga írhat elő bármilyen magatartásformát az ész, amely a jelennel és a jövővel szemben is felelőtlen? Nem képes különbséget tenni külső és belső idő között. Játékszobába süppedt kőnok öregeken töpreng ahelyett, hogy a soron következő fontolgtatná. Sajnos ez se nem biztató, se nem örömet adó.

Utolsó üzenete annak a lánynak, az almafavirágnak, könyörgő zokogással torzult: a tudómba és a szívembe szúrnak, hogy lecsapolják onnan a fölösleges folyadékot. Nem tudsz segíteni? Ne félj, fogom a kisujjadat.

Mihály az időközben kereket oldott Zelenkánét kereste. Halló! – kiáltott egy szivárványt rejtegető felhő felé. Tulajdonképpen azt se tudom, annak idején tegeztük vagy magáztuk egymást. Úgyse számít. Maga mindenbe be volt avatva. Az összes kulcsok őrzője volt. Biztosan arra is emlékszik, hogy szüleim óhajára a Teológiai Társaság titkára részletes horoszkópot készített rólam. Az egyetlen példánya szórén-szálán eltűnt. Néhány nyugtalanító oldala azóta is kísért. Felejthetetlenek. Nem lesznek, csak szellemi utódaim. Marhaság! Hiszen fiam született. Igaz, ötéves korában lelőtték vagy leesett a 6-os villamosról. De élt addig, ameddig. Északon keresi a szerencsését. Külföldre távozik vagy száműzik. Túl egzotikus megfogalmazás ez egy más, békés hátterű világban. Viszont az a jövődőlés már első házasságomnál borzongató fenyegetésként hatott. Második felesége beteges, rossz természetű. És hasztalan kerestem vigasztalást a költőnél, hogy minden szerelem kicsit hihetetlen, mint a kaktuszon nyíló rózsza, ha elhiszi, hogy a tüskével, röggel, gyökérrel vívott harcnak a szírom nem adósa. Legenda inkább, mint valóság. Olyan, mint mikor szár nélkül, levéltelen, harmatért illatoznak a bimbók. Én már az első nászt örök násznak terveztem, összerendeztem a jövő fenyegetésétől, s aggódón vizsgáltam a szeretett társat, akitől eszemben sem volt elválni. Az meg, hogy más megfontolások is léteznek, meg sem fordult a fejemben. Elhamarkodottan túlélhetetlennek minősítettük számos ismerősünket. Elsősorban természetesen anyánkat, talán azért is, mert oly ritkán, csak ünnepnapokon vagy intézeti szünetkor láttuk. Zelenkánéval és Maca néni-vel már nem tettünk ilyen kivételt, de például Tusikával igen. A pezsgógyár kifutólánya volt, és or-

móttan alakjával inkább Tuskónak kellett volna becézni. Családi színelőadásaink egyik főszereplőjeként ő játszotta a szamarat. Húsos ajka fölé bajuszt ragasztotunk, szájába cseréppipát dugtunk. Öcsém, aki a juhászt alakította, bajusztalanul és pipátlanul rajta lovagolt. Zelenkáné előadásainkban nem szerepelt. Senki nem mert volna a hátára kapaszkodni.

Mihály jobb lábszára kellemetlenül megrándult. Tétován elindult. Egy ház előtt, amely a volt lakására emlékeztette, megállt. A lompos fekete kutyák most is ott várakoztak, de nem ugattak. Valamit sugdostak egymásnak. A szájmozgásukból megfejthető volt a mondanivalójuk. Az egyik azt súgta, skizofrénia. A másik, tudathasadás. Figyelmeztetőn, titkolózásra intőn pofájuk elé emelték mancsukat. Martin du Garde negyvenévesen kijelentette, nincs Isten, és mindenkit arra intett, ha netán ezt később visszavonja, ne a szenilis vénembernek higgyenek, ha

nem annak, amit most mondott. Einstein és Newton viszont nem a zsenialitásuk építette kötéllhágcsóba kapaszkodtak, hanem ószövetségi istenek szakállába. Ez elgondolkoztató. Kóbor apácák beszéde, legyintett Mihály. A közeledő csend felé fordult, amely egynegyedes szünetjelekkel halkult el. Falsnak és sejtelmesnek tűnt egyszerre. Aztán elsötétült. Minden a gyász színébe olvadt, házak, állatok, gondolatok. Az ég megdördült. Te rohadt picsa! Ordították a tevék a beláthatatlan messzeségből. Mihály szíve összeszorult. De hiszen én férfi vagyok! Na és? – röhögtek a tevék. Lassan mégis megvirradt. A hajnali szelíd női hang köszöntötte: „Valamikor nagyon szerettelek.” Élet Mihály elmosolyodott.

Sokáig töprengtem a koszorúdra írandó szövegen. Jókedvemben már asszonykorában is vidám nevekkal ajándékoztam meg a lányt. Az „Isten veled, Kökörös”-t választottam. Most már csak ezt ismétlgetem.

MILE ZSIGMOND ZSOLT

Szövetség

Szilágyi Domokosnak

*Fűzek, borzongók,
bükkök, szilajok,
cseresznyefák, pirosak, verebesek,
békák és vízicsibék,
virágok, csípős, tejes füvek,
kik lábszáram vörösre verdestétek,
ti vagytok a tanúim rá.*

*Vér is folyt
annál a szövetségkötésnél:
felsebzett ujjunkat a sátorban
összeérintettük a fiúkkal.*

*Látta a nap,
a hold,
erdő-mező,
csillagok,
állatok,
az öregek a lócáról.*

*Este a csalogány,
reggel a rigó adta rá áldását,
a verebek szinte állandóan.*

SZAKOLCZAY LAJOS
A szenvedély ereje
 Nagy László, a képzőművész

Ha Nagy László csupán rajzoló író lett volna – mint ahogy az volt Arany és Petőfi is (Jókai természetesen más minőség) – szükségtelen lenne grafikáiról, festményeiről szót ejteni. Jóllehet még versírás közben is elmaradhatatlan volt kezéből a rajzoló toll, ebbéli tevékenységét sosem játszódásnak, unaloműző firkának tekintette. Sokkal inkább az önkifejezés egyik formájának. Vad, szilaj, az anyag titkaiba behatolni akaró egyénisége – a felsőiskolai káprázat-földszeretet (García Lorca-i szóval) duendéje – nagyon is tükröződik vonalhálóiban, képszerkezetében. S ebből a szempontból szinte nincs is különbség grafikái (ceruzarajzai, akvarelljei, réz-cink-karcai) és festményei között.

Bár a fiatalkori életkép és tájkép artisztikus valósága, a színválasztásban és képszerkezetben is észlelhető szenvedély – a *Kút holddal* (1940-es évek vége) baljósan föl-tolt horizontja és a *Határ* (1950-es évek vége) színskálájának lírája – a későbbiekben, az érett művekben ugyancsak előjön, eme pályaszakaszt jobbra már a drámaiság jellemzi. Hatása még a legkisebb rajzon, a vázlaton alig túl lépő grafikán is érezhető. Miben mutatkozott meg a váltás? Az egyre karakteresebbé váló, a vers mellett a vonal „elkomorulását” is hozó kiteljesedésben. Ez idő tájt a (rajz) toll és az ecset vagy a karctű irányítója már nem csupán ábrázolni akar, hanem – akár valamely költő verse a hívóélmény, akár saját látomásos sokkja – mindenik munkájában a létegeszt közelítve, önmagát csaknem a papírba, a vászonba fúrva, megjeleníteni.

Ebben az újratemtésben – akár Matisse-i könnyedséggel fut a toll a papíron (lásd a *Szárny és piramis* még aláírásában is művészies címlapját), akár a Picassótól Orosz Jánosig húzódó „barbarizmus” ígézetében (Ady Endre, 1972) – benne van az ábrázolás lehetetlensége mellett a világ megfeszítettsége. Innen a Nagy László-grafika és -festmény összetettsége, drámája. Amelyet a téma – egy sátáni szépségű, a horizontra ráülő, a világ dolgait fogaival összeroppantani igyekvő *Lófej* (tusrajz, 1966) – éppúgy involválhat, mint a grafikai háló lélekrajzzá váló jellemvonulata (*Móricz Zsigmond-, Kós Károly-, Tamási Áron-, Weöres Sándor-portré*).

S az arc mint a személyes léttapasztalat tükré még izgalmasabbá válik, ha a lapokon az egyéni jegyek mellett, akár a torzítás általi döbbenettel, az egy-egy életművet át- meg átjáró motívumkincs is szerepel (*Szécsi Margit*, 1966; *Dylan Thomas*, 1965; vagy a tündérkedő

manóktól még aktívabbnak látszó *Weöres Sándor-portré*). Arcmásaiban Nagy László némelykor a szépítés, az átszellemítés eszközével is él – némelykor mindez az ikonotechnika és -ábrázolás módszeréből következik (1973-as akril *Önarckép*) –, ám valójában akkor megrendítő, ha az általa „ilyennek látott” arcban – legyen az a saját fizimiskája vagy más alkotóé – a személyiség pokla, az egyén szenvedésfaktora sűrűsödik.

A már említett Ady-festmény mellett ilyen nagy hatású portré *A Színészkirály* [Latinovics Zoltán] (1972), s legkivált a saját feleségéről, Szécsi Margitról (1970) náddal rajzolt tuskép. Ez utóbbi bravúrja az „áthallásos” szerkezetben leledzik, hiszen a művész a sűrűn árnyékolt arcba (különösen a bal félteke árulkodó) saját vonásait is belopta. Egyetlen jól elkapott gesztus vagy mozdulatsor is lehet, akár a portré rezdüléseit híven visszaadó lélektükrő, ha benne az egyén – jelen esetben megint csak Szécsi Margit – valamely tulajdonságának esszenciája (*Kéz*, 1975).

Korai akvarelljein (*Kút holddal; Tehén jászolnál* – 1940-es évek vége) a táj és a couleur locale lírai kitérülést is sejtet, noha a Somló fölött már akkor drámai szelek fújnak. Ennek szintén nem letagadható, a reáliákat átforgató a jelenléte. Ám a korai eszményképek, mesterek? – Kmetty János, Borsos Miklós, A. Tóth Sándor – hatása az idő múltával csak nyomokban van jelen. Annak ellenére, hogy Borsos lendületes, már a tiszta kontúrral hatást kiváltó alakrajza (vagy legalábbis az ábrázolás tisztasága) mindvégig, ha távolról is, ösztönző marad. És a hajdani, oly sokszor megénekelte pápai rajztanár, A. Tóth Sándor párizsi korszakának is észlelhető valamiféle figyelmeztetése: a régmúlt pillanata (A. Tóthnál a kubizmus) avval válik maivá, hogy szerkezeti rendjében és motívumaiban megőrzi mindazt, ami ma is érték (például a látványmozzanat korokon túli elevensége).

Nagy László, mert Picasso korában élt, expresszív indulatával – már ami a modernséget illeti – túllépett mesterein. Képeinek szimbólumrendszere (harc, küzdelem, bika-ló párhuzam stb.) is összetettebb amazokénál. S itt nem is annyira ikonjaira gondolok (*Szent György; Szent Demeter* – mindkettő 1971), ezekre a nyugságos, a lélek forrongását valaminő eszményi széppé kerekítő, különös vonzalmú „térképekre”. Sokkal inkább azokra a festményeire – az orosz avantgárd és a Brücke-csoport eredményeit egészen a mexikóiakig vivő káprázatokra –, amelyeken a szín- és formavilág, valamint a feszített szerkezet drámaisága kor- és létvalóság.

A furcsa színmezejű vágató állat, mert ez volt az alkotó akarata, még kifut a térből (*Zöld ló*, 1975), ám az izgató ecsetkezelésű *Viaskodó csődörök* (1976) az élet-halál porondján egzisztál. Elsőbben a színek drámai kontrasztja a szembetűnő, meg az, hogy nincs horizont az állatok

fölött. Ha némely korábbi, felsőiskolai akvarellen (*Kút holddal*) már félig-meddig beszakadt az égbolt, az említett festményeken látni csak igazán a megfeszítettség, a küzdelem iszonytató – leg- és kilátás nélküli – voltát.

A *Látomás* (gouache, 1965) látomása sem mond mást: nincs alsó és felső világ, a dráma a lovak szimbolizálta képen megint csak a tükörlétet nehezen viselő és mégis megélő bensőnkben zajlik. Ezt a körkörös szakadozottságot, akárcsak a kozmikus versekben, a vörös nap nyugtázó, s a „félholtra” legalább árnyékával rátelepülő hasonmás-árnyék kíséri. Ha lent purgatórium, fönt kék eget kaszáló fekete fény. Hatása a viaskodóra-viaskodókra letagadhatatlan. A Kondor Béla-i rajzos ecsetkezelést mutató *A szép piros hóhér* (akvarell, 1966) háromszögletű sityakja (inas? mester?) jelzi a készülődés „halálfokát”. Mindemellett a kép bal felső sarkában ott a fekete pegazus, Nagy László drámai kézzjegye. Sokkal inkább ez a kellék riasztó, mint a fogak közé harapott fekete rózsaszál.

A Picasso grafikáin (ecsetrajzain, litográfiáin stb.) szereplő bikák Nagy Lászlónál – bár akad kivétel – lovakká „szelídültek”, de ez a szelídség, miként az át-lós szerkesztésű akril ikon (*Vörös lófej*, 1974) mutatja, a robbanásig telítve van. A félelem határfoka és a kiszolgáltatott lény feszültsége érződik a Korniss Dezső által is olyan szívesen alkalmazott piros-fekete – spanyol vonzalom, magyar népművészet – faktúrájában.

Karakteres világlátás, karakteres festészet.

Hogy a szenvedély mozgatja, a csaknem érzéki színvilágok motívumbéli azonossága és ütköztetése, a motivikus szerkezet (bartóki? picassói?) izzása a szimbólumok (ló, szárny, virág, kéz, Nap, Hold, karácsonyfa stb.?) kozmoszt átjáró elevensége, az rövid szemlélődés után is határozottan kitetszik.

Ha Nagy László festőként izgalmas és magával ragadó, grafikai munkásságára kiváltképp jellemző a drámai nyugtalanság. A kalligráfia, az írott betű, a kontúrjaiban megmetszakadozó, de helyenként testes, sűrű hálónak összeálló vonal szerelme. Szinte mindegy, hogy milyen eszköz –

ceruza, toll, ecset, pitkréta, nád, a réz-, illetve a cinklemezek megdolgozásához szükséges karctű – kerül a kezébe, a látvány azonnal látomássá emelkedik. Akárcsak költészetében. Egy-egy grafikája attól lesz súlyos, hogy a nádtoll rovátkát vág az arcba (*Kós Károly; Szécsi Margit; Önarckép*), vagy a dőlésszög változtatása folytán a vastag és vékonyabb vonal fölcserélésével a grafikai rács hol ritkul, hol sűrűsödik (*A Gitárölő*, 1970). Érzelemtartományok rovatnak így a papírra.

Gyakran – főképp a két lábra ágaskodó ló figurájával – egyensúlyhelyzetek, egymásnak feszülő érzésvilágok

és tartományok válnak drámaivá. Máskor az alakrajz töredékességével a kusza vonalhálóval jellemzett csatatér jeleníti meg a borzalmat (*Első elégia* – tusrajz Miquel Hernádez Lorcához írott verséhez, 1966). Az ábrázolt test – nevezetesen a bika – különleges nézőpontból való megérzékítése – földre szegezett, lyukas szemű fej drasztikumával s púposodó testen ritkuló vonalhálóval – maga az eljövendő iszonyat (Miquel Hernádez: *A halál*, tusrajz, 1966). Nagy László létmagyarázó, létértelmező gesztusai a legnagyobbakéval vetekszenek.

Grafikai univerzuma attól különösen lebilincselő, hogy a művész – a vers hívószavát sokszorosán meghaladva – sohasem illusztrál. Aki a *Kísérlet a bánat*

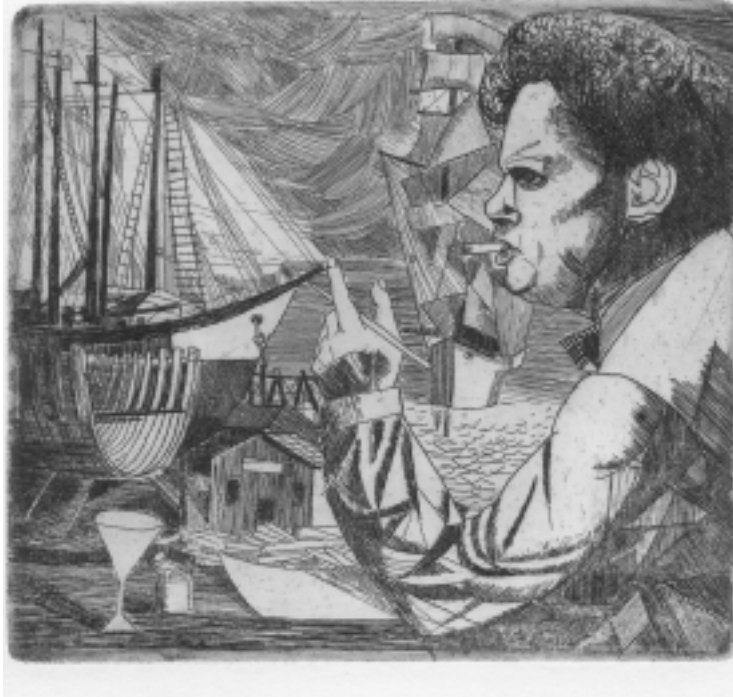
ellen (1980) című, rajzmappaként is fölfogható könyvét pörgeti, s látja a készülő verset kísérő, izgatott, szellemesen szükségű, máskor a szimbólumokban tobzódó „lélekmagyarázatokat”, izgalmas, vázaltszerűségében is fölemelő vonalterrénum részese lesz. Ebben a határtalan világban ember és állat, arc és használati tárgy, erotika és harci jelmez került egymás mellé.

Ez az állandó, a kezét és az elmét mozgásban tartó rajzi készenlét kellett ahhoz, hogy nagy „illusztrációs” munkái (Dylan Thomas *Összegyűjtött versei*, 1966; Szécsi Margit: *Új heraldika*, 1967), túllépve az ösztönző élményen, önálló grafikai tablónak álljanak össze. Természetesen előzménye is volt – például több Szécsi Margit-illusztráció – ennek a kitarulkozásnak, de csak a két kötetben lát-

ni összefogottan, hogy Nagy László mennyire együtt tudott lélegezni a korral, mily hathatós lendítője volt a modern törekvéseknek. Verseihez hasonlóan grafikai világszemléletében is. A Kondor Bélához fűződő barátság nyilván segítette az érzéki és filozofikus vonalhaló, a rézlemezbe (s cinklemezbe) vésett és rajzolt gondolat magyar képzőművészetbe való betagozódását, de a *Zöld Angyal* költője is sokat tett azért, hogy grafikusként is fennmaradjon a neve.

A Dylan Thomas-versekhez készített metszeteket szemlélve elsősorban a miniatűr buzgalom és művesség a lefegyverző. Ahogyan a fókuszba állított férfi és nőalakokkal s a párkapcsolatra jellemző gyermekszületés káprázataival uralja a síkot, nem feledkezik meg a duhaj (profán) Jézus megfeszítését szorgalmazó emberek serehadáról sem (*Ha*

birizgálna szerelem bökése). Az *Októberi vers* kísérőrajzán meg egyszerre égi és földi vonulást látunk – „Tavasza meg nyár virult mágus meséken át” –, melyet a tömött és mégis szellős alakrajz, a motívumok ég (Nap?) felé való törekvése, egysége tesz megragadóvá.

Ha a sötét, sűrű vonalhaló ígézetében metszett síkot különféle „világosságok” (egy meztelen emberpár, egy kényesen lépkedő mén, egy háromszög-út, egy lovával ugrató harcos) föltszabdalgják, érzékivé válik a fekete-fehér kontrasztjában csak még jobban világoló forgás (*Páfránydomb*). És a „sötétség lányaiból”, ezekből az állandóan működő örömtüzekből a grafikus az érzéki test, számtalan kitérő nő s a rájuk-ránk leselkedő vég (temetőkeresztek) arzenálját hívta elő (*A Fehér Óriás tagján*).

Szécsi Margit törekeny teste, szipkát tartó keze és felénk néző arca (a rézkarcnak ugyancsak volt már grafikai előzménye) vezet be az *Új heraldikát*. A költőtárs tündéri lény, egy gitározó lány alakjában ott van az egyik Dylan Thomas-vers (*És nem vesz rajtuk erőt a halál*) illusztrációján is. Hét rézkarc, hét boldogságpróba. A művész jól tudta, hogy eme szomorú világ tele szárnyas és szárnyatlan angyalokkal, s nem pusztán a vég, ám az ordasok hada les a „karsú testekre”. D ők le nem zuhanhatnak. Az artiztikus szépségtől, a figyelő tekintet koszorújától válik az ar-

tista póza kitérőközövé, ugyanakkor megrendítővé (*A költő táncos vallomása*). A *Balkán utca* sűrű rácsozatában – alul fürtelemvilág-pokol – ugyancsak meg van feszítve az angyal. A „bocsásd rám boldogságodat, / bocsásd rám szenvedésedet” (*A betemetett nádas*) kínzó létállapotot a királynői szépség (akt hátulról) és a kócsag-nádszálon lépdelő egyiptomi úrnő hozta ajándék oldja-e? A grafikus

az üres felületek „meglentetésével” próbálta érzékelhetővé tenni a panaszkodó költőfeleség tisztaság utáni vágyát.

Persze ez csak tudákos képmagyarázat. A vonalhaló, a több részre osztott sík motívumszerkezete érzékeny közvetíti a kimondhatatlant. A pegazus, mert a lovon ülő költőasszonynak angyal szárnya van, pótolva a paripa hiányát, utasát az égbe röpti. Érdekes az alvilág- királycsontváz-férfi-nő poklának és a föltartott kezű bábészködőknak (sűrű folt) a lapot szegélyező hada (*Látomás az öregsegről*). Az *Ordas*, miként a vers költője írja, „pöffedt büntanyát” (is) zabált. Alul kosfej, a Holdban szeretkező pár, a temető fölötti légből pedig dzsesszbanda húzza-fújja – a végítélet trombitájaként? – a talpalávalót.

A grafikusművész, érzékelve a vers ritmusát és a mondanivaló súlyát, úgy szakad el a hagyományos ábrázolástól, hogy képlátomássá emeli – a szürrealitásnál megmaradva – a kavargást (*Füst a bölcsőm*). A „sárga, szárnyas oroszánok” egy fénykörben szinte Napként világítanak, az álom hatalmát is szimbolizálva a sűrű és sötét vonalrácsú (fekvő nő, kanyarodó vonat, szállongó angyal) valóságos világ (táj) fölött. Az *Új heraldika* című rézkarc nagy, fehér felületeivel a *Füst a bölcsőm*nek épp ellentéte. Artiztikusan válogatott motívumai – a már ismert arckép-ikon, szivárvány, modern pálcika-Ikarosz, a címerek súlyától meg nem roppanó, hosszú sörényű oroszán, repülő, Janus-arc – kinyitják, illuzórikussá teszik a teret; szerkezeti rendjük: a vertikális építkezés nem mást sugall, mint a költő verse: „mézzel illatozzanak a halott szavak”.

A képzőművész Nagy László ennek a keserű méznek autentikus megjelenítője.

BÁRÓ LÁSZLÓ
Lepidopetra negra

Isten halott! – mondta egy keserű német, és szerintem igaz volt. Továbbmegyek: ha mégis élne, kérdőre kellene vonni, mert olyan világot teremtett, amelyben „italom könny, kenyerem a bánat”, hogy egy Akácfa utcai szerencsétlen bárzongoristát idézzünk itten, akinek bár kétszázötvezezer dollárja volt New York-i letétben, mégis kiugrott az ablakon a boldog hatvanas évek elején. Valahogyan nincsen ez rendjén. Anyám: én nem ilyen lovat akartam! – nyafoghatnánk mindnyájan, ha nem volnánk olyan korlátozottak, hogy nem látunk túl a holnapon. Szóval, megátalkodott cinikus vagyok, aki szinte már tobzódik a feketeségben, az ünneprontásban, aki még a Népszabadságot is a halálozási rovatnál kezdi, és minden névnel könny szökik a szemébe az örömtől, hogy aszondja, hogy aszondja: No, lám! Ezt is túléltem, pedig milyen nagy ember volt!

Mígnem egy gyönyörű nyári napon meghalt az anyósom. Reggel fél tízkor telefonálta meg Pali, aki minden nap már munkakezdekort ott toporgott a kórház kapuja előtt a kis ételhordóval, frissen sült süteménnyel, tiszta ruhával, vasalt lélekkel. És ha felengedték, akkor ott maradt zárásig. A mai napig sem tudom, hogyan intézte el, de így volt.

Szokás szerint a feleségem vette fel a kagylót, mivel köztudott, hogy engem soha nem hív senki. Csak annyit láttam, hogy zokogni kezd, és máris tudtam, mi újság. Együtt éltünk vagy huszonöt éve, de még akkor sem sírt, amikor kigyulladt alattunk a Dácia. Már nem tudom, hogy mondott-e valamit a kagylóba, de ha mondott is, aligha volt fontos vagy hosszú. Valahogy letette a kagylót, és azután ott maradt nekem. Ilyen esetekben teljesen tehetetlen vagyok ugyanis. Mivel nem érzek semmit, és mivel úgyis tudom, hogy pár év múlva ezek a szomorú órák és napok észrevétlenül belesimulnak majd a mindent beborító szürke napok pusztaságába, jól leplezett nehezteléssel bosszankodom, hogy megzavartak. Jó lett volna akkor is valahogy áttölteni a feleségembe azt a derűs ürességet, amit általában érzek, de mondanom sem kell, hogy nem ment. Először csak kivörösödött, majd nehezen vette a levegőt, azután könnyekben tört ki. És föltette a kérdést, amit már annyian végiggondoltak előtte:

– Miért kellett meghalnia? – És nézett rám szemrehányón szorongva, mintha én tehetnék róla, vagy csak tőlem függene, hogy változzanak a játékszabályok. Szavak helyett magamhoz öleltem, de lélekben felkészültem a további értelmetlen kérdésekre. Bárcsak lehetne gyógyítani, nyugtatni szavakkal! De nem lehet. Ha mondtam is vala-

mit, rögtön volt rá ellenvetése, amire megint mondanom kellett volna valamit: kontra, rekontra, mórkontra, Fedák Sári. Ehhez alapjában véve semmi kedvet sem éreztem. Ráadásul baromi meleg volt aznap. Meztelenül feküdtünk a bekapcsolva maradt tévé előtt, az meg hihetetlen pimaszsággal tovább beszélt a TONDACH cserépről és az üdvösségről, amit a nők nehéz napjain a forradalmian új intimbetét végre elhozott nekik. Ami sohasem ázik át. No pasaran! A feleségem válla fölött még láttam, hogy egy reklámpipi totálba belémkacsint a képernyőről, azután csipőből lelöttem a távirányítóval. Azért valamit még tennem kellett. Gondoltam, berúgatom. Ha álomba sírja magát, neki is jobb lesz, meg nekem is. Volt egy bontatlan másfél literes Ballantine’s-om a spájzban. Igaz, melegen és melegben nem valami jó, de a halálfélelemnél biztosan jobb. Kitekertem a nyakát, és jócskán megdöntöttem a hozzá kapott két, műpárasra mart viszkis pohárba.

Ittunk, de nem volt benne köszönet. Nem hatott. Se rá, sem rám. Pedig eltöltöttem én este fél hétig, a csigatévé híradójáig is, amit máskor az istenért sem mulasztottunk volna el, de semmi. Editből hosszabb-rövidebb szünetekkel egész nap dőlt a szó, az emészthetetlen panasz. Mikor láttam, hogy minden hiába, képtelen túlkecmeregni a végtelenített kérdésen (Miért kellett meghalnia? Tegnap még olyan jól aludt!), akkor megpróbáltam sokkolni. Nusi néni ugyanis áldott jó asszony volt. Mindenkihez volt egy rossz szava. A leánykéresem például úgy zajlott, hogy a legeslegelején, amikor alig láttam a szerelemtől, kicsiny zsebpénzemből (amit fizetésnek csúfoltak) Edit születésnapjára arany fülbevalót meg orchideát vettem. Nos aznap, amikor már éppen kifelé indultunk a lakásból én klakkban-frakkban, Edit kifejtve, vöröskörmösen, kisestélyiben, túsarkúban (amit még én vettem neki régebben, mert gyengém a női lábbeli), Nusi visszaszólt a belső szobában fekvő Pali érdeklődésére:

– Naná, hogy elveszi, mert ha nem, úgy tökön rúgom...
 – szólt, és annyi mosoly sem volt a szeme sarkában, amivel bearanyozhatta volna egy hangya születésnapját.

Volt még pár ilyen dobása. Főleg Edit mesélhetett volna erről, mivel ő régebben és közelebről ismerte, mint én.

– Emlékszel, mit mondott neked, amikor egyszer nagytakarítás után nem találta a bugyiját?

– Rakodókurva!

– Ja. Hát érdemes egy ilyen asszonyért bőgni?

– De amikor tegnap még semmi sem látszott rajta! Ott voltam nála egész nap. Aludt. Nehezen szedte a levegőt, de aludt! Kint volt nála az orvos is. Miért nem vette észre, hogy tüdőgyulladás van? Ha észreveszi, még ma is él.

– Ja. Hogy holnapután meghaljon tüdőrákban.

És ez így ment vég nélkül. Az anyósom már három éve rákos volt akkor. És újra a kérdés:

– Miért kellett meghalnia?

– Miért, miért! Mert itt volt az ideje! Azért. Térj már magadhoz! Még a végén te leszöl beteg itt nekem.

Satöbbi, satöbbi. Már lement a nap. Egyre mélyült a szürkület. Ez az az óra, amikor megáll a levegő a lakásban, és a forróság még elviselhetetlenebb. Habár alig kotyogott valami az üveg alján, sajnos teljesen józanok voltunk, leszámítva az Editet eltöltő hisztérikus szomorúságot. De azért már ő is fáradt. Feküdtem a vizes ágyon, emelgettem a seggem meg a combom, hogy találjak egy valamivel szárazabb és hűvösebb darabot az agyonfetrengett lepedőn. Edit éppen kint volt a vécén, vagy a fürdőszobában mosta századszor a szemét. Én tévé helyett a tapéta mintáit számolgattam, tekergettem a nyakam, hogy végigvezessem tekintetemet a nehezen kiismerhető minta kanyarjainak útvesztőin, amikor visszatért a szobába.

– Odanézz! – kiáltotta az ajtóban megtorpanva, és bámult a fejem fölé a függönyre. – Mi az ott?

Felnéztem, de az utcai lámpák, meg a templomot megvilágító reflektorok beszüremelő ellenfényében nem láttam semmit. Csak amit szoktam: a szemgolyóm belsőjében úszkáló foszlányok ugráló fekete maszatait, a csarnokvíz buborékjait.

– Mi lenne? Aviliali Szent Teréz nemzeti színű tangában!

Azt hittem, mégiscsak megártott neki az ital. Tulajdonképpen az lett volna természetes. Akkor felgyűjtotta a csillárokat.

– Nézd! – kiáltott a fejem fölé meredve.

Felnéztem, és egy tenyérnyi nagyságú fekete lepkét láttam a fejem fölött vergődni a csipkefüggöny poros lokiájai között. Sohasem láttam ilyen nagy és ilyen fekete lepkét. Talán nincs is. Nem a trópusokon élünk ugyanis, hanem a kincses Franzstadtnban, a harmadik emeleten. Olyan csönd volt a szobában, hogy hallani lehetett a fekete szárnyak kereplő verdesését.

– Anyád visszajött! – szoltam rövid gondolkodás után. Nem tudtam: ez most cinizmus vagy lírai realizmus, ezért Editre való tekintettel meggondoltam a kiszólást. Reggel fél tíz óta először elmosolyodott. Arca kipirult, de nem a rettegéstől, az elviselhetetlen nyomástól, hanem valami érthetetlen örömtől, amit gyorsan elkaptam tőle én is. Néztük a hihetetlen rovar, a verdeső néma lelket, aki nem találja az utat az életből, közülünk a szabadságba. Az evangélium hathatott így az első keresztényekre, vagy a Messiás Hóreb-hegyi színeváltozása a tanítványokra.

– Kiengedjük? – kérdeztem, de nem válaszolt. Tényleg! Mi is ilyenkor a teendő? Mi a jobb? Itt tartani, amíg kiderül, hogy csak egy szép féreg, vagy hinni abban, hogy szabadulni akar, és tőlünk várja a segítséget?

A pillanat fogsága igazából nem sokáig tartott, de nem is szűnt meg teljesen. Nem mondhatnám. Persze végül is

behoztam a partvist, és gyengéden odakormányoztam a vergődőt a nyitott ablakhoz. Nagy nehezen kirepült. De nem ment el! Most meg újra és újra nekivágódott kívülről az üvegtábláknak. Ez már végképp érthetetlen volt.

– Talán velünk akar maradni szegény! – gondoltuk, és igyekeztünk mással törődni. A nap, az izgalom most már valahogy lecsengett. Valamennyire megnyugodtunk. A tévét ugyan nem kapcsoltuk be, de nem is éreztük már az elviselhetetlen tehetetlenséget, a kínzó megfelelni akarást. Mintha az átváltozás, a lepke szenvedélyes, de könnyű sorsa eloldotta volna a terhünket. El tudtunk aludni.

De a fekete lélek még másnap reggel is ott volt a nagy ablak előtt, és meg-megújuló erőfeszítéseket tett arra, hogy keresztül repüljön az üvegen. Tehetetlenül és zavarodottan nézegettük egy darabig. Hol elfogódtunk a ragaszkodásától, hol fenyegetést véltünk kiolvasni a vergődéséből. Mintha nyomasztó elszámolni valónk maradt volna, amit szavak hiányában csak szárnyai verdesésével, valami organikus zászlólengetéssel lenne képes számon kérni tőlünk. Vagy mint amikor Nelson halálát jelezte egy kis matróz Trafalgarnál. Nem tudom, mikor ment el, mert persze otthagytuk. Editnek dolgoznia kellett, én pedig visszaültem az internet elé, hogy szorgalmasan gyomláljam a spamot, majd sakkozzak rogyásig szokás szerint.

Anyósom halála után több év telt el. Ez alatt az amúgy is bomladozó család végleg szétesett. Pali egy váratlan fordulattal Kőbányán hagyott mindent: a lakást, minket, egész addigi életét, amit az utolsó harminc évben – amióta én ismertem – szinte teljesen a Nusi néni zsarnokságának szentelt robot töltött ki. Mosott, vasalt, főzött, míg anyósom heverészett és bírálta. Most végre valahol vidéken vehetett egy romos tanyát, és csirkéket, kecskéket, disznókat gondoz. Ez csakugyan a vérében van. A gondozás. Ez volt a vágya mindig, csak Nusika nem engedte. Legutóbb, amikor telefonált, elmesélte, hogy combnyaktörése van, de már kiengedték a kórházból, és a Trabantot – anyósom járókeretét – használva el tudja egyedül látni a csirkéket. A kőbányai lakás eladása így Editre maradt. Hirdettük tacepaón, Expresszben, interneten, a sógorom suttozó propagandájával, de nem kellett senkinek. Ha meghalották, hogy kőbányai panel, akkor már minden veszve volt. A kétenyérnyi lyuk – a két szoba – alig volt nagyobb a mellékkeliségekkel együtt, mint a mi mostani nagyszobánk. És persze ott maradtak a lomok: Pali disznószírral kent, avas rendőrcsizmája 1957-ből, a Wodhouse-féle vídám könyvek elkoszolódva 1964-ből, a büdösödő zöldparadicsom befőttek légiói, rongyok halomban, apám Underwood írógépe, egy jobb napokat látott NDK-s üveges könyvszekrény, amit még én szereztem a szakszervezeti leselejtezésből, és aminek az oldalán végigfolyt valami lekvár. Ha ezeket meglátta, megszagolta egy-egy kóbor

érdeklődő, akkor pár szokásos hazugság után – megbeszéli a feleségével, stb., stb. –, sietve elkotródott. Ráadásul szárnyalt a tőzsde, mint a himnusz, emiatt pedig a lakások leestek, akár a rohadt alma ősszel a fáról.

De végre ránk mosolygott a szerencse. Ötvenévesen meghalt Robi, egy lakástalan rokonlány apja. Robi, a kékbuszsofőr arról volt híres, hogy fénykorában egy este anyyira részeg volt, hogy a szappant szalonnának nézte, és komótosan szeletelve, hagymakarikákkal, zsömlével fogyasztotta. Az sem zavarta, hogy egyre jobban habzott a szája. Alig volt harminc akkor, úgyhogy mostanra már semmi meglepetést sem okozott a korai kimúlása. Honnan-honnan nem, kicsinyke vagyont hagyott a lányára, aki így hirtelen vevő lett a mi panelunkra. Részletfizetés isadtunk neki, úgyhogy a lány legnagyobb öröme a lakástulajdonossá lépett elő. Nem irigyeltem. Az ingatlant, amit anyósomék majdnem negyven éven át laktak, szinte a romjaiból kellett feltámasztani. Amikor végre elkészült, a feleségemet is meghívták a lakásavatóra. Lánykorában valamikor ő is lehúzott itt tíz évet először a bátyjával egy szobában, majd velem egynéhányat. Micsoda szép napok voltak! Emlékszem, egyszer éppen a nászéjszaka főpróbáját tartottuk, amikor bekopogott a szomszédasszony:

– Elnézést a zavarásért, Editke! Ne haragudjon, de friss májat kaptam! Nézze, milyen szép! – és kezdte az ágy mellett kicsomagolni a zsírpapírból a véres lét eresztő hatalmas ínycsészt.

Érthető volt tehát a feleségem kíváncsisága, hogy mi lett a régi otthonából. Alig lehetett ráismerni: a felesleges ajtókat kidobták és boltívvel helyettesítették, végre nem mállott a tapéta mindenütt, eltűntek a szagok, és a kilukasztott ülőkéjű régi irodai szék a vécészsze fölül. Mivel anyósomnak az utolsó időben túl alacsony volt a hideg porcelán, ezzel magasította meg. Éppen abban a

szobában jártak, ahol Nusika néni húsz éven át feküdt a sezlonyon, lábbal az ablaknak, egyfolytában bírálva Palit és dirigálva neki, és ahol három évig küzdött a melllevéttel és a tüdőrákkal, amikor:

– Nézd már, mi ez a fekete itt! – szólt hirtelen a rokonlány anyja, és odalépett az ablak előtt leomló rózsaszín tüllfüggönyhöz. Egy hatalmas fekete lepkét rebtentett fel a keze. Az érzékeny állat ijedten nekiröpült az egyik lámpakörteinek, de megégethette magát, mert lepattant róla, mint a puskagolyó. Visszarepült az ablakhoz, és most a tüllfüggönyön kezdett kétségbeesetten föl-le repkedni, kerepelni a szárnyaival. Edit dermedten nézte: Nusika haragszik! Ingerlik a betolakodók, akik el akarják foglalni a helyét. Micsoda életerő! A síron túli uralom. A hatalom akarása! A háziak persze mit sem tudtak erről a metafizikáról, és rövid úton agyonütötték. Kár volt érte. Sajnos nem láttam én se, pedig egyedül nekem van némi érzékem a komoly dolgokhoz. Mindenben jelet látok ugyanis a magam tamáskodó módján. A többiek csak ösztönlények. Megelégszenek a füzetes, kolportált jóhírral, az utcán térítgető öregasszonyok ijesztgetésével, az örök halállal és a tűztoval, amelybe Jézus kergeti majd a harag napján a magamfajta kecskeszakállas utánzatokat. Pedig én nem vagyok nagyigényű. Nem is vágyom arra, hogy a kiválasztott száznegyvenégyezer között uraljam az eget és a földet Jézus jobbán. Nekem elég lenne egy lepkényi öröklét is valami kozmikus függönyön. Istenemre! Nekem nincsenek gyerekeim, de ha lennének, és már unokákkal is megajándékoztak volna, és egy kis aranyfürtös a térdemen ülve azt kérdezné:

– Mondd, nagypapa! Mi az élet értelme? Hogyan tudnád úgy elmondani, hogy én is megértsem?

Akkor azt mondanám neki ravaszkas mosollyal, gonoszkodva:

– Lepidoptera Negra, arany csillagom!

SZIGETI LAJOS

Versenyfutás

*Nem mérem részidőm,
nem nézek hátrafelé,
távolodik a cél,
véghajrá, ami jön
szembe – új táj, az ég,
minden összemosódik,
visszaszámlál a szív –*

görbéit befutja mind.

MARSALL LÁSZLÓ

Szikrák és Tövis**Kies Börtön a „Szép új világban”***Aldous Huxley emlékére*

*A sikkasztó rab lika
kis-kerek rubrika,
abba jegyzik a nevet.
Bilincset fíng pecsételi,
a Rab köhög-lődörög.
Míg a rabőr szárnyas bika,
pneumatik-szögesdróton
odafenn ring,
ott csicsereg vagy röhög.*

Az influenzás varjú hattyúdala

*Míg a rotytom alatt páráll,
Varnyú-torkom ágon kárál,
cipő-talpra, mint a varga,
harákolva ütöget,
pökök bajos faszöget.
Nyomot hagyok – vész-porontyot,
Erinnüsi vérem potyog,
Ember fertelmet eszeget...
Madár-kóros ember vagyok.
Ember-kóros madár leszek.*

Hirtelen szélvihar a lakók szemszögéből

*Közepesen díszes belvárosi ház udvara fölött
hirtelen támadó szélrohanat Medárdus idején
fölszipantja a szellőző-akna égő-hagymás-
rántotta-szagú konstans légterét.
Kifelé csapódnak, töredezve-ropogva hullnak
fakerekek, ablaküvegek, tapsol a cseréptető.
Üvöltöznek a házbéliek: „csukd be azonnal!”
„Pelenkástúl gurdul tótágast a gyerek”
Dörzsöli tenyerét a szuterénben lakó üveges:
„Jó szél! Én szelem, te áldott munkaadó!”
Míg albérleti sufnijában mereng a matematikus:
„csak vektor-skalár, nem vektor-vektor függvény!
Ó! ez az egyszeri légiparádé nem rotáció!”*

Az esendő lány

*Az esendő Lány szemérme,
akár a földobott érme –
Fej vagy Írás – egyik-másik
eljuttat a pincsi-ágyig.
Jönnek a Sors-kártolók,
akár Angyal, akár Ördög,
lesz, aki lóg, vagy meglóg.*

Midőn a leszbikus**Sappho A. Bretonba belebútt**

Szőrös borz-alak, liba-lába sárga,
ütközőbakos vasutas közegben
talpfákon billeg, borzad az epém is,
mered a szőröm.

Szólanék némán, görögül felejtek,
vulva tátogat, sajog a hasam is
Tűnj el innen már; kani-modoroskám,
mákonyos Ármány.

Nem leszek Hattyúd, benyakalni Lédás
álnok ingerrel leszbikus poétát!
Álomból való libalába sárgát
most elijesztem.

Ódai végszó-iz, keserű ital vagy,
hübriszi bakfity, fekete Kiáltvány,
mintha bensőmben dideregne... Édes...
Meghalok érted.

Az amerikai Nagybácsi

Yenki-benki gangos Bácsi,
USA-polgár és mohácsi,
van kolosszus Rambója,
ki is örök győző Vitéz,
Bácsi maga agyafűrt ész,
Bankban dagad bankója.
Vékonypénzű Dokit szerez,
aki nyúlhájjal gyógyszerez,
tessék-lássék így szünedez
Gangos bácsi kankója.

A szemüveg és tokja párbeszéde

– Hová bújtál én-Jucikám,
Kettényiló kis tokocskám?

– Itthagytál a Hentes pultján,
Te nagyorru dioptriás Szemüveg.

– Milyen Hentes melyik pultján?
Elveszett lupém és a póttokom,
Kerestess meg a Hentessel mobilon.

– Nem tudom, ha velőscsontból
velőt ütne a tokomba Hentesem,
lopná Mami velőstül a Jucikád,
mi lesz Velünk, Istenem?!

– Ne félj, Jucikám, tokocskám!
Ha a Mami autók részén átszökken,
követi Őt infravörös távcsövem!
Én-Jucikám, ne légy olyan oktalan,
estére már együtt leszünk,
üveg nélkül – toktalan!

Strófa egy koholt Hősi Énekből

Elöl megy a kordinátor,
Mögötte Ő, Toldi Nádor,
Szekercével Toldi Nádor
Kupán vágja Kordinátort.
Lőn ezután Kordiná-Tor,
Csontjain pár falánk bodor
Pulikutya rágicsált,
Immáron a Kordinát
Kis körzetben büdös odor,
Hol Tor volt, ott krumplibokor,
És egy szál Nebántsvirág.

HERMANN RÓBERT
Nem jön az orosz

Amióta történetírás van, a „mi lett volna, ha...” kérdése mindig foglalkoztatta az embereket, mert, ahogy Marc Bloch fogalmazott, ez az egyetlen igazán érdekes történelmi kérdés, ugyanakkor ez az egyetlen olyan kérdés amit történész nem tehet fel. De, ha nem is nyíltan, folyton folyvást feltesszük, amikor történelmi alternatívákról beszélünk, Magyarország középkori vallásválasztása, Nagy Lajos és Mátyás külpolitikája, a Mohács előtti és utáni magyar kül- és katonapolitika, a tizenöt éves háború, a XVII. századi magyar rendi „szabadságküzdelmek”, a Rákóczi-szabadságharc, Napóleon 1809. évi manifesztuma, a kiegyezés, az I. világháború, a öszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság, a II. világháború vagy akár 1956 kapcsán. Látens módon ugyanezeket a kérdéseket tesszük fel, amikor személyiségek vagy csoportok felelősségét vizsgáljuk Mohácsért, Trianonért, a magyar Holokausztért, a sikertelen kiugrási kísérletért vagy 1956 vérbefojtásáért. Hiszen csak akkor beszélhetünk történelmi vagy politikai értelemben vett felelősségről, ha eleve feltételezzük, hogy az illető(k) mást is tehetett (tehettek) volna, mint amit tett(ek).

A történész dolga nem csupán az, hogy leírja a megtörtént eseményeket, feltárja a szereplők mozgatórugóit, hanem az is, hogy megpróbálja rekonstruálni: miért éppen abból a lehetőségből lett valóság, ami bekövetkezett, s a többi, az adott

pillanatban legalább akkora megvalósulási valószínűséggel rendelkezőből miért nem?

Az alábbi írásban arra tettem kísérletet, hogy a magyar szabadságharcra kapcsolatban egy olyan változatot írjak meg, amely bemutatja, hogyan alakulhattak volna az események, ha nem kerül sor az orosz intervencióra. Ennek bekövetkezése ugyanis egyáltalán nem volt törvényszerű, s igazából nem csupán Magyarország járt vele rosszul, hanem hosszú távon Ausztria is. Az 1849. évi katonai győzelem ugyanis olyan külpolitikai ténnyel vezette a Habsburg-birodalom vezetőit (első sorban a császárt), amelyről csak tizennyolc évnyi késés után tudtak letérni, hogy megkössék Magyarországgal a kiegyezést. Ez a tizennyolc év be nem gyógyuló sebeket okozott, s a továbbiakban hiányzott mind a birodalom politikai kultúrájának fejlődésében, mind pedig abban, hogy a sokszínű birodalom nemzeti és országai között az egymásra utaltság tudata s valamifajta kölcsönös bizalom alakulhasson ki. De nem jár jól az intervencióval Oroszország sem, hiszen a krími háború idején Ausztria egyáltalán nem sietett meghálálni az 1849. évi önzetlen segítségnyújtást.

Nem haszontalan tehát, ha számot vetünk egy másfajta lehetőséggel is. A szöveg írásánál – még ha ez furcsán is hangzik – igyekeztem ragaszkodni a tényekhez. Az erőviszonyok rekonstruálásánál mindig a korabeli adatokat vettem figyelembe, s nem számoltam az ütközetek vagy csaták sorsát esetleg, de a háborúkét önmagában soha el nem döntő olyan bizonytalansági tényezőkkel, mint a hősiesség, a hazaszeretet stb. A tényeket álló, a lehetőségeket és a képzelet játékeit kurzív szedéssel jelöltem.

1849 márciusában a magyar szabadságharc hosszú hónapok után végre kedvező fordulatot vett. A 1849. február 26–27-i kápolnai csata után a honvéd főserg még ugyan visszavonult a Tisza mögé, Tiszafüredre, de ellenfele, az Alfred zu Windisch-Grätz herceg vezette cs. kir. főserg nem merte megkísérelni az átkelést a folyón, hanem megelégedett a Tiszafüreddel átellenben lévő poroszlói magyar hídfő birtokbavételével. Néhány nappal a kápolnai vereség után pedig, március 5-én Damjanich János és Vécsey Károly tábornokok csapatai Szolnoknál megtámadták az ott állomásozó cs. kir. dandárt, és súlyos vereséget mértek rá: az ellenség nem csupán nagyszámú halottat és foglyot, de jó pár löveget is veszített a fejesztett visszavonulás során.

Igaz, a szolnoki sikernek egyelőre inkább csak pszichikai jelentősége volt, de jelezte, hogy a honvédsereg immár képes arra, hogy átvegye a kezdeményezést. A fordulat azonban először a mellékhadszíntereken kezdődött meg. A József Bem tábornok vezette erdélyi magyar haderő március 2–3-án Medgyesnél még vereséget szenvedett Anton Puchner altábornagy cs. kir. csapataitól, ám március 11-én Puchner háta mögött elfoglalta Nagyszebent, az erdélyi

katonai ellenforradalom központját a várost védő orosz és cs. kir. csapatoktól, majd két hét leforgása alatt kiűzte Erdélyből mind a cs. kir., mind a még január végén segítségükre érkezett orosz csapatokat. Csupán a gyulafehérvári erőd, a dévai sziklavár maradt a cs. kir. csapatok kezén, s a velük szövetséges román felkelők ellenőrizték az erdélyi Érchegeység területét. Április közepén Bem csapatai egy részével elhagyta Erdélyt, s megindult a Bánság felszabadítására. Útközben több vereséget mért a bánsági cs. kir. csapatokra, a hónap végén Temesvárra szorította vissza őket, s Vécsey Károly tábornokkal közösen zár alá vette az erődöt. Május első felében a korábban Erdélyből kiszorult cs. kir. csapatok Orsovánál benyomultak a bánsági határőrvidékre, Bem azonban a hónap közepére kiszorította őket onnan, s csapatai megszállták Orsovát.

Március 15-én, a forradalom első évfordulóján Szegedre érkezett Perczel Mór tábornok, s egy hét múlva megtámadta és felszámolta a Szegeddel átellenben épített szerb sáncokat, majd a hónap végén felmentette a pétervárad erődöt, „a Duna Gibraltárját”. Április elején Perczel délvidéki csapatai megkezdtek Bács megye fel-

szabadítását, április 3-án elfoglalták a szerb felkelés „jelképének” számító szenttamási erődített táborát, néhány nap múlva a római sáncokat, majd április 20–21. között átkeltek a Tiszán és benyomultak a Temesköz területére. Ezt követően Perczel Bemmel együttműködve megverte és a Dunán túlra szorította a szerb-osztrák hadtest csapatait, s a titeli fennsík és a Szerémség kivételével az egész Délvidék magyar kézre került.

Április elején a főhadszíntéren is fordulat következett be. A Görgei Artúr vezette magyar főszereg április 2. és 6. között a főváros előterébe szorította vissza Windisch-Grätz főszeregét, s közbe Hatvannál, Tápióbicskénél és Isaszegnél megverte annak egyes részeit. Április 9–10-én a főszereg kétharmada északnak indult, hogy a Garamon átkelve, északról felmentse a magyar kézen lévő komáromi erődöt, a sereg egyharmada pedig a főváros előterében maradt, hogy látszattámadásokkal magára vonja a cs. kir. főerők figyelmét.

Az északnak tartó főoszlop április 10-én Vácánál, 19-én Nagysallónál verte meg a szembenálló cs. kir. csapatokat, s mire a Windisch-Grätzet a fővezéri poszton felváltó Ludwig Welden tábornagy Budapestre érkezett, már csak egyetlen feladata volt: minél előbb kihozni a cs. kir. főszereget a bekerítéssel fenyegető helyzetből. Jellačić megerősített hadtestét dél felé indította, hogy a szerb-osztrák hadtest megingott helyzetét stabilizálja, a budai várban Heinrich Hentzi tábornok vezetésével egy kb. 5000 főnyi védősereget hagyott hátra, majd április 22–23-án csapataival kivonult a fővárosból.

Görgei csapatai április 22-én elérték Komáromot, 25-éről 26-ára virradó éjjel átkeltek a Dunán, s 26-án hajnalban felszámolták a cs. kir. ostromzárat. A siker kiteljesítésére már nem maradt elegendő idejük és erejük: aznap már Komárom térségébe érkezett a visszavonuló cs. kir. főszereg, s a kibontakozó csatában a magyar sereg nem tudta hathatósan zavarni a cs. kir. csapatok elvonulását. Welden serege Győrig, majd egészen a határig vonult vissza.

Április-május fordulóján Észak-Magyarország egészen a Vágig magyar kézre került, a Dél-Dunántúlon

csak Baranya megye egy része és Zala megye muraközi járása, a Nyugat-Dunántúlon Sopron és Moson megye, valamint Vas megye egy része maradt a cs. kir. csapatok ellenőrzése alatt. Ekkorra lényegében patthelyzet alakult ki a két fél között. A magyar főszereg erői ahhoz nem voltak elégségesek, hogy a siker reményében kíséreljenek meg egy Bécs elleni támadást; ahhoz pedig főleg nem voltak elegendő számúak, hogy a magyar fővezérség a cs. kir. főszereg megsemmisítését tűzhesse ki célul.

A tavaszi hadjárat ugyanis azzal a nemkívánatos következménnyel is járt, hogy az addig egymástól többnapos járóföldre lévő cs. kir. hadtestek és hadosztályok kényszerűen ugyan, de egyesültek; s egyesülten számban nagyobb erőt jelentettek, mint a magyar főerők. S ahogy a tavaszi hadjáratban a cs. kir. főszereg hadműveleteire mindvégig bénítóan hatott az a tény, hogy a komáromi erőd magyar kézen volt, ugyanúgy a magyar hadsereg sem kezdhetett addig újabb támadó hadműveletbe, amíg a Dunát, illetve a közép-magyarországi útvonalhálózatot ellenőrző budai vár a cs. kir. csapatok kezén van. Görgei ezért is vitte seregét Komárom felmentése után Buda alá, s május 21-én, tizenhét napos ostrom után be is vette a várat.

Azonnali erősítésekre csupán a cs. kir. főszereg számíthatott: az 1849. április második felében a Galíciából a Vereckei-, illetve a Duklai-

hágón át Észak-Magyarországra benyomult Vogel-hadtest némi tétovázás után nyugatnak vette útját, s május közepén és végén a Vág völgyében egyesült a cs. kir. főszereggel. Ez az erősítés ahhoz azonban kevés volt, hogy olyan erőfölényhez juttassa a cs. kir. főszereget, amelynek birtokában a siker reményével indíthatott volna támadást a magyar főszereg ellen.

Ebben a helyzetben a két háborúzó fél csak akkor számíthatott döntő fordulatra, ha olyan szövetségest sikerül találnia, amelynek segítségével a többé-kevésbé kiegyenlített erőviszonyokat a maga javára módosíthatja. Magyarország ilyen szövetségesre nem számíthatott. Az országgyűlés ugyan április 14-én kimondta Magyarország füg-

getlenségét és a Habsburg-Lotharingiai-uralkodóház trónfosztását, valamint kormányzó-elökké választotta Kossuth Lajost; ám egyetlen európai hatalom sem sietett a magyar állam elismerésével.

Nagy-Britannia Ausztriát az európai egyensúly egyik biztosítékának tekintette Oroszország hatalmi törekvéseivel szemben, ezért ítélte szükségesnek a birodalom fennmaradását. Oroszországot az abszolutisztikus berendezkedés, a XVIII. század végén megszerzett lengyel területek biztosítása (ezekből Oroszországon kívül Ausztriának és Poroszországnak is jócskán jutott), valamint az Oszmán Birodalommal szemben remélt közös fellépés ügye kötötte össze Ausztriával. Franciaország sok belpolitikai problémával küszködött, s még véletlenül sem akart első lenni egy forradalmi módon létrejött „új” állam elismerői között. Poroszország és Ausztria ugyan versengtek az egységes Németország vezető szerepéért, de a porosz királyban is élt annyira a konzervatív szolidaritás, hogy ne a forradalmi felforgatók támogatásával próbáljon meg előnyhöz jutni e versengésben.

Volt azonban néhány olyan tényező, amelyek némi mozgásteret biztosítottak Magyarország számára is. Ausztria 1848 márciusa óta háborút viselt Észak-Itáliában is. Igaz, 1848. július 23–25-én Radetzky itáliai cs. kir. főerege Custozánál súlyos vereséget mért Károly Albert piemonti-szárd király csapataira, majd visszafoglalta Milánót is, ám a háborút egyelőre csak fegyverszünet szakította meg. Károly Albert 1849. március 12-én fel is mondta az 1848 augusztusában Ausztriával kötött fegyverszünetet, s a Habsburg-birodalom ezzel ismét kétfrontos háborúra kényszerült. Noha az erőviszonyok kiegyenlítettek voltak, Radetzky energikusan lépett fel, csapatai több ponton is átlépték a Ticinót, Piemont és Lombardia határát, s 1849. március 23-án Novaránál szétverték a szárd hadsereget. A csatát követően Károly Albert fegyverszünetet kért, de miután ennek feltételeit túlzottan keményeknek találta, lemondott a trónról fia, Viktor Emánuel javára. Az új uralkodó már elfogadta a fegyverszüneti feltételek többségét, de sikerült elérnie néhány, Piemontra nézve megalázónak tartott feltétel enyhítését.

Kérdés volt, hogy Ausztriában ezek után lesz-e elegendő önmérséklet arra, hogy a legyőzött Piemontot ne alázza a végletekig? Radetzky tábornagy viszonylag kedvező fegyverszüneti feltételei Bécsben nem keltettek egyértelmű tetszést. Mind I. Ferenc József, mind Schwarzenberg miniszterelnök túlságosan enyhének tartották azokat, s Radetzkyt arra utasították, hogy amennyiben Piemont nem hajlandó ünnepélyesen elismerni az 1815. évi békerendszert, nem hajlandó megtéríteni Ausztria háborús költségeit, s továbbra is ragaszkodik a piemonti-szárd hadseregben szolgáló osztrák alattvalóknak adandó amnesztiához,

mondja fel a fegyverszünetet, s indítsa haderejét Piemont ellen. Radetzky morgolódt, mondván, hogy Észak-Itália mellett még Közép-Itáliát is pacifikálnia kellene, s Velence is tartja magát, de a császári akarat ellen mit sem tehetett: április első hetében csapatai megindultak Torino ellen.

A döntés nem árulkodott bölcsességről, mert egyrészt a piemonti hadsereg a „százorás hadjáratban” elszenvedett veszteségek ellenére még mindig közel száz-ezer főt számlált; másrészt az előnyomulás azonnal kihívta Franciaország rosszallását. A francia követ tiltakozott, de még az amúgy konzervatív nézeteiről és feltétlen osztrákbarátságáról ismert Ponsonby, az angol követ is óvatosságra figyelmeztetett. Nem sokkal később a londoni osztrák követ is riadt hangvételű jelentéseket küldözgetett Bécsbe. Radetzky ugyan tette a dolgát, s a számra jelentős, de meglehetősen demoralizált piemonti hadosztályok egyik vereséget a másik után szenvedték el, s április 15-én Torino is elesett. Viktor Emánuel közben segítséget kért Franciaországtól.

Louis Napoléon elnök számára a döntés nem volt könnyű. Ám miután Piemontot fontos szövetségésének tartotta, s a francia közvélemény is könnyen volt mozgósítható egy Ausztria elleni felszabadító háborúra, a fegyveres beavatkozás mellett döntött. Április 20. környékén francia csapatok nyomultak be Piemontba, s ezzel egy időben a francia kormány jegyzékben szólította fel Ausztriát nem csupán a piemonti, de a lombardiai területek kiűrésére is. Radetzky diadalittas, de az előnyomulás közben alaposan megfogyott serege először egészen a Ticinóig vonult vissza a francia-piemonti túlerő előtt, majd május elején feladta Milánót és – akárcsak 1848 tavaszán – a lombardiai várnégyszögben rendezkedett be védelemre.

Miután Franciaország folyamatosan mozgósította erőit, május végére száznyolcavnezer francia katona állt készenlétben, hogy a piemonti csapatokkal karöltve meginduljon Lombardia teljes felszabadítására. Louis Napoléon meg is kérte a segítség árát: Savoyát és Nizza környékét követelte. A támadás június elején meg is indult, Radetzky azonban kemény ellenfélnek bizonyult. Június végén a felek fegyverszünetet kötöttek, s megkezdődtek a béketárgyalások. Az elhúzódó tárgyalásokat az augusztus 6-án Milánóban megkötött béke zárta le. Ennek értelmében az osztrákok kiűrtették Lombardiát, de megtarthatták Velencét és környékét; ugyanakkor az ottani forradalmi események valamennyi résztvevője amnesztiát kapott, s szabadon külföldre távozhatott. Ausztria emellett kénytelen volt megtéríteni Piemontnak és Franciaországnak a hadjárat költségeit.

Franciaország határozott fellépését az is magyarázta, hogy időközben a Német Szövetség területén is kedvezőtlenül alakultak Ausztria hatalmi esélyei. 1849. március 27-én a frankfurti össznémet parlament elfogadta az egy-

séges Németország demokratikus alkotmányát, majd másnap Németország császárává választotta IV. Frigyes Vilmos porosz királyt. A határozatot küldöttség közölte az uralkodóval. *Frigyes Vilmos tétovázott, hiszen a demokratikus alkotmány elfogadása nem volt ínyére, ugyanakkor megadatott számára a nagy lehetőség, hogy a német közvélemény többsége által nem kedvelt Auszriával szemben behozhatatlan előnyhöz juthasson.* A helyzetet tovább bonyolította, hogy a király (mint leendő császár) számára adott volt a lehetőség, hogy trónra lépését egy felszabadító hadjáratral kösse össze. Még 1848 áprilisában háború tört ki Dánia és a Német Szövetség államai között. A tét a dán király birtokához tartozó, többségében német lakosságú Schleswig és Holstein függetlensége volt. A háborút csapatokkal támogatta a porosz király is. Anglia és Oroszország nyomására a porosz király visszavonta csapatait, majd augusztus 26-án fegyverszünetet kötött Malmőben a dánokkal. A dánok 1849. február 26-án – március 26-tól számítandó érvénnyel – felmondták a fegyverszünetet, mire a porosz csapatok ismét támadásba lendültek. *IV. Frigyes Vilmos április 3-án elfogadta a német császári koronát, majd Dánia ellen küldte csapatait. A porosz csapatok április közepén és végén több jelentős sikert értek el a dánok ellen. Anglia és Franciaország ugyan tiltakozott, ám miután Poroszország cserébe semlegességet ígért az olasz kérdés rendezésében, mindkét nagyhatalom megelégedett néhány határozott hangvétellű kormánynyilatkozattal.*

Egyetlen olyan nagyhatalom volt, amelynek a történetek egyáltalán nem voltak kedvére: I. Miklós cár Oroszországa. A cár már az 1848. februári francia forradalom hatására mozgósítást rendelt el, s a lengyel területeken lévő csapatait feltöltötte és közelebb vonta a porosz határhoz. A cár felépésének komoly szerepe volt abban, hogy Poroszország 1848. augusztus 26-án fegyverszünetet kötött Dániával, azonban továbbra is aggodalommal figyelte a németországi (s azon belül a poroszországi) fejleményeket.

„Készen kell állnunk mindenre. Bevallom neked őszintén, hogy részemről egyáltalán nem hiszek a németországi állapotok javulásában, várom, hogy elkezdődjön köztük az ellenségeskedés, az öldöklés” – írta 1849. március 5-én Paszkevicz tábornagnak, a lengyelországi orosz csapatok főparancsnokának. „Németországban olyan rossz a helyzet, hogy egyedül csak az Isten tudja, mi lesz a vége” – írta március 19-én. „Annak a rohadt dán ügynek sincs vége – folytatta aggodalmai sorolását április 1-jén –, hogy verekedni akarnak-e érte, azt nem tudom, azt viszont tudom, hogy én nem fogok háborúskodni értük, mert meguntam kétszínűségüket és butaságukat.” Ugyanakkor álmában sem fordult meg a gondolat, hogy IV. Frigyes Vilmos elfogadja a német császári koronát: „nehéz lenne elfogadnia

azok után, hogy éppen két hónappal ezelőtt írta meg Ausztriának, mennyire nem akar német császár lenni.”

Amikor értesült arról, hogy IV. Frigyes Vilmos mégis elfogadta a császári koronát, s ugyanakkor csapatai megtámadták Dániát, a cár diúhrohamot kapott, s az orosz kormány jegyzékben figyelmeztette a porosz királyt (immáron német császárt): nem fogja eltűnni Németország Dánia elleni támadását. Figyelmeztetésként közölte: ha csak egyetlen, a dánok számára utánpótlást szállító orosz hajót is támadás ér, azt háborús oknak tekinti. Ezzel egy időben a svéd kormány is jegyzéket juttatott el Berlinbe, s fegyveres fellépést helyezett kilátásba arra az esetre, ha Poroszország nem vonja vissza csapatait a Dániához tartozó területekről. A jegyzéknek nem is annyira a svéd szárazföldi erő száma adott nyomatókat, ennek teljes mozgósítható állománya kb. száznegyvenezer fő volt (a dánoké hetvenöt-ezer fő), ellentétben a porosz hadsereg ötszázötzezer főnyi mozgósítható állományával.

Sokkal inkább a svéd flotta jelentett komoly fenyegetést, amely huszonegy sorhajóból, nyolc fregattból, nyolc kisebb hajóból, valamint kétszáznegyvenhét ágyús- és bombavető sajkából állt (a dán flotta hat sorhajóból, nyolc fregattból, két korvettből, két briggből, egy bárkából, néhány kisebb szkúnerből (sónerből), huszonhárom bombavető és harminckilenc ágyúsnaszádból, tizenhét bombavető könnyű vitorlás ágyúsnaszádból, továbbá négy hadi- és négy felfegyverezhető postagőzösből); míg a porosz egy sorhajóból, három hadigőzösből, valamint negyven ágyúsnaszádból és könnyű vitorlás ágyúsnaszádból állt. Igaz, a porosz parti tüzérség április 5-én Eckernfördenél elsüllyesztett egy dán sorhajót, egy fregattot pedig megadásra kényszerített.

Frigyes Vilmos azonban úgy látta, aligha állhat meg félúton. A jegyzékeket a porosz, illetve a megalakult birodalmi német kormány határozott hangon utasította vissza, s a Német Szövetség területéről özönlöttek az önkéntesek az oroszellenes honvédő háborúba. A német kormány felvette a kapcsolatot Adam Czartoryski herceg párizsi lengyel emigrációs központjával, s fegyveres segítséget ígért az orosz megszállás alatt lévő lengyel területek függetlenségének helyreállításához, amennyiben a lengyelek elfogadják a porosz uralkodóház valamelyik tagját királyuknak.

Április végén az orosz haderő több ponton is átlépte a porosz-orosz határt, azonban meglehetősen nehézkesen nyomult előre. Mind a német, mind a lengyel lakosság ellenségesen fogadta az intervenció seregeket, s miután néhány lengyel szabadcsapatnak sikerült az Oroszországhoz tartozó lengyel területeken megvetnie a lábát, elementáris erővel tört ki a lengyel lakosság felkelése. Paszkevicz tábornagy jelentős erőket volt kénytelen hátrahagyni utánpótlási vonalainak biztosítására, s a porosz területek elle-

ni támadás súlyos vereségbe torkolt 1849. május 24-én Tannenbergnél, illetve 27-én Liegnitznél. A porosz csapatok benyomultak az orosz megszállás alatti lengyel területekre, június 30-án Varsó is a kezükre került, s július elején megalakult az ideiglenes lengyel kormány. Az 1830–1831. évi lengyel országgyűlés, a szejm tagjainak részvételével július 15-én megalakult a lengyel parlament, amely határozott I. Miklós és a Romanov-ház trónfosztásáról, Lengyelország függetlenségének kikiáltásáról, s királlyá választotta Vilmos porosz herceget.

A lengyel ügy felkarolása komoly rokonszenvet keltett az angol és a francia közvéleményben, s így Nagy-Britannia megelégedett azzal, hogy Németország Schleswig és Holstein elszakadásának fejében hozzájárul a porosz megszállás alatti lengyel területek egy részének a helyreállítandó Lengyelországhoz csatolásába.

E fejlemények láttán az Oszmán Birodalom is határozottabban lépett fel. A török kormány május végén az 1848 júniusában az orosz csapatok által megszállt dunai román fejedelemségek, Moldva és Havasalföld kiürítését követelte, amit orosz részről a szokásos kardcsörtetés követett. Ám I. Miklós kormánya ezúttal elszámította magát. Mind Nagy-Britannia, mind Franciaország felsorakozott a törökök mellett. A török kormányban egyszerre voltak jelen az Oroszországgal szembeni határozott fellépést, illetve – a korábbi tapasztalatok alapján – a békés megoldást támogatók. Most az előbbieket kerültek lépéselőnybe. Miután I. Miklós látta, hogy újabb háború fenyeget, beleegyezett a két fejedelemség kiürítésébe, s a Prut mögé vonta vissza csapatait.

Ausztria számára ezek a fejlemények katasztrófával értek fel. A katonai felső vezetés tagjai 1848 novembere óta abban reménykedtek, hogy ha Magyarországon és Erdélyben a dolgok rosszul alakulnak, számíthatnak Oroszország fegyveres segítségére. S valóban, 1849. január–február fordulóján Lüders gyalogsági tábornok, a havasalföldi orosz V. hadtest parancsnoka összesen nyolcezer főnyi erősítést küldött Puchner számára; ez az erő azonban csak Brassó és Nagyszeben védelmét vállalta magára, s a támadó hadműveletekben nem vett részt. Az osztrák kormány januárban még úgy látta, hogy Windisch-Grätz főserége és a mellékerők önmagukban elegendők lesznek a magyar lázadók legyőzésére. Március 23-án Nagyszeben elestéről értesülve a kormány ugyan foglalkozott az orosz segítség kérdésével, de egyelőre úgy foglalt állást, hogy a magyar felkeléssel lehetőleg önerőből kellene végezni.

Március 29-én Windisch-Grätz egy felterjesztését tárgyalva, amelyben a herceg a magyarországi hadszíntéren negyvenezer, az erdélyin húszezer főnyi orosz segéderő alkalmazását vélte szükségesnek, a miniszterta-

nács határozottan elutasította az orosz intervenció gondolatát. Windisch-Grätz újabb sürgetéseinek hatására azonban Schwarzenberg miniszterelnök Medem orosz követen keresztül huszonöt-harmincezer főnyi orosz haderő Erdélybe küldését kérte az orosz kormánytól, majd április 6-án immáron hivatalos formában, Buol szentpétervári osztrák követhoz is elment az utasítás: az osztrák kormány nevében kérje hivatalos formában harmincezer orosz katona Erdélybe vezénylését.

A cár azonban – főleg a képlékeny németországi helyzet miatt – nem sietett a válasszal. Április 13-án az osztrák minisztertanács ismét foglalkozott a magyarországi fejleményekkel, de az orosz segítség ezúttal nem került szóba: a hadi helyzet pozitív fordulatát a fővezér személyének megváltoztatásától, Windisch-Grätz leváltásától várták.

Az április 21-i minisztertanács az orosz segítséget addig kategorikusan ellenző, Windisch-Grätzet a fővezéri poszton felváltó Welden előző napi jelentését tárgyalta, amelyben az újdonsült fővezér a magyar főserég előretörése miatt az oroszok mielőbbi behívását javasolta, mondván, hogy más eszközt nem lát a monarchia megmentésére. A minisztertanács ennek ellenére újabb, jól megindokolt nyilatkozatot kért a fővezértől az orosz segítség szükségességéről, s noha Schwarzenberg nyíltan kiállt ennek mielőbbi igénybevétele mellett, egyelőre elhalasztotta a döntést. Schwarzenberg azonban ennek ellenére még aznap Medem útján arra kérte Paszkevicset, hogy mielőbb küldjön csapatokat a magyarországi hadszínterre. Miután azonban Paszkevicz erre a cár utasítása nélkül nem volt hajlandó, I. Miklós viszont magától Ferenc Józseftől várt volna ilyen irányú kérést, május 1-jén maga a császár írt a cárnak, s immáron nyíltan kérte az orosz csapatok mielőbbi magyarországi bevetését.

Csakhogya addigra a porosz-orosz konfliktus miatt a helyzet alapvetően megváltozott. A cár márciusban talán még hajlandó lett volna jelentősebb erőket bevetni Magyarországon, most viszont működő hadseregét lekötötte a porosz hadszíntér, így azt tanácsolta a császárnak, hogy mielőbb fejezze be az itáliai háborút, hogy az ott felszabaduló csapatokat Magyarországon vethesse be. Csakhogya erre egyelőre kevés esély mutatkozott, sőt, a cs. kir. hadvezetés az április-május fordulóján Pettau környékén szervezni kezdett tartalék hadtest alakulatait is minél előbb az itáliai hadszínterre akarta vezényelni.

Május közepén a Welden vezette főserég állománya kb. hatvenezer főre és kétszázhetven lövegre rúgott, s a hónap végéig várhatta a tizenegyezer főnyi Vogel-hadtest három dandárának csatlakozását is. Miután Görgei főserége május végén még Buda alatt volt, s csak 27-én kezdte meg a felvonulását a Vág-, illetve a Rába-vonalra, a cs. kir. fővezérnek elvileg lehetősége volt arra, hogy akár mindkét

folyó vonalát birtokba vegye. A bökkenő azonban az volt, hogy a cs. kir. hadsereg ez esetben azonnal beleütközik a komáromi erőrendszerbe, annyi ereje viszont nem volt, hogy az erődöt zár alá vehesse, s az előbb-utóbb megérkező magyar főszereg támadásait – főleg, ha arra csak a Duna egyik partján kerül sor – kivédhesse. Így Welden azt látta legjobbnak, hogy amíg az orosz főerők be nem érkeznek, hadseregét a korábban elfoglalt állásokban tartja.

Buda ostroma alatt a Rába vonalát a magyar VII. hadtest tartotta megszállva, a Csallóközben a komáromi várórség (VIII. hadtest) kikülönített csapatai állomásoztak, a Vágot pedig Horváth János alezredes különítménye figyelte meg; Görgői Ármin őrnagy különítménye a bányavárosokat őrizte, Beniczky Lajos őrnagyé szintén oda vonult. Június első napjaiban az I., a II. és a III. hadtestek is megérkeztek a Vág mellékére, s előőrseiket a folyóig tolták előre.

A magyar minisztertanács még május 20-án döntött az újabb hadjárat haditervéről. Ez a magyar főszereg hadműveleteinek bázisául Komáromot jelölte ki. A haditerv szerint a komáromi helyőrségen kívül két hadtest a Duna jobb partján a határ felé működik, s ehhez a – Klapka parancsnoksága alá adandó – csoportosításhoz tartoznak a budai ostromzár csapatai is. Két hadtest Nyitra megyében, a Vág vidékén, Aulich Lajos tábornok parancsnoksága alatt ténykedik. Ez tartja az összeköttetést Henryk Dembiński északi hadseregével, Dembiński pedig az erdélyi hadsereg balszárnyával.

Az erdélyi hadsereg őrzi a szorosokat, beveszi Gyulafehérvárt és Dévát, leveri a román fölkelést. Bem ezalatt tizenkétezer emberrel beveszi a szerbek utolsó támaszpontját, a titeli fennsíkot, felszabadítja Péterváradot, majd a Duna bal partján felfelé siet, de közben figyeli Jellačić hadtestét is. Ezután vagy a Komáromnál álló főszereghez vonul; ez esetben ő lesz annak fővezére; vagy a nyugati határszél felé indul. (Ez utóbbi passzus Fiumét jelentette). Perczel ezalatt biztosítja a Bácskát és a Bánságot, beveszi Aradot és Temesvárt; mindehhez Erdélyből egy dandárnyi segítséget kap. A felállítandó tartalék hadtest egyik hadosztálya a Felső-, egy másik a Közép-Tiszánál áll fel.

A haditerv értelmében Bem és Perczel legalább két hónapra való feladatot kaptak, a többiek jószerével semmit. Klapka szinte egyáltalán nem számolt azzal a ténnyel, hogy Arad és Temesvár ostromzára eleve leköt egy teljes hadtestet; egy hadtesttel pedig lehetetlen biztosítani a Bácska és a Bánság egészét. A főszereget tétlenségre kényszerítette volna, és nem Komáromot, hanem a fővárost, illetve Miskolcot tűzte ki a visszavonulás esetén az összpontosítás helyéül. Nem csoda, hogy Dembiński kérte elmozdítását, Bem pedig kijelentette, hogy mivel sem a Bánság, sem Erdély nincs biztosítva, nem engedelmeskedik a haditervnek, s inkább visszatér Erdélybe.

Végül nem értett egyet a haditervvel maga Görgői sem, bár ő is úgy vélte, Komáromot kell a hadműveletek bázisának tekinteni. Az újabb, a Duna bal partján megindítan-

dó támadást személyesen kívánta irányítani. A támadáshoz azonban meg akarta várni a május 20-i haditervben szereplő, s Kossuth által is megígért tizenkétezer embert.

A dolgok azonban egyelőre nem alakultak kedvezően. Jellačić csapatai május végén megérkeztek a Délvidékre, s ezzel a délvidéki szerb és cs. kir. erők pozíciói megszilárdultak, s attól lehetett tartani, hogy a bán kihasználja a kedvező alkalmat, s Pétervárad ostromzárá-

nak megszilárdítása után támadásba kezd. Ugyanakkor a magyar haditerv szerint a IV. hadtest kb. tizenkétezer katonáját a magyar főszereg erősítésére a Felső-Dunához kellett volna irányítani. Ennek az erőnek az elvonásával a bán túlereje kétszeresére növekedett volna. Perczel Mór tábornok, a IV. hadtest parancsnoka morgolódtott az utasítás miatt, mert úgy vélte, hogy inkább az ő seregét kellene megerősíteni. Csapatai három ízben, május 22-én, 24-én és 26-án próbálták meg elfoglalni a szerbek legerősebb támaszpontját, a titeli fennsíkot, de a mocsaras terület előnyeit kihasználó szerbek mindannyiszor visszaverték a támadást. Május 31-én azonban a bán csapatai a fennsík közelébe érkeztek, mire Perczel visszavonta csapatait Újvidékre.

Június 4-én Perczel újabb támadásba kezdett: megkísérelte áttörni a Péterváradot délről körülvevő ostromzárát. A támadást Jellačić csapatainak beavatkozása hiúsí-

totta meg. Ekkor már csak néhány nap volt vissza a tizenkétezer főnyi erősítés megindításáig, s Perczel nem akarta tétlenül tölteni idejét. Amikor arról értesült, hogy Jellačić csapatai megkezdték a titeli fennsíkról a Bácskába való átkelést, elhatározta, hogy megtámadja a felfejlődő cs. kir. csapatokat. Június 7-én Kátynál ütközött meg a bán csapataival, s az ütközetben az ellenséges nehézlövasság elsöprő rohama következtében katasztrofális vereséget szenvedett. A magyar veszteség közel ezerötyszáz fő, a cs. kir. veszteség két halott és tizenkét sebesült volt.

A vereség után az ígért erősítéseket nem lehetett elvezényelni, mert attól lehetett tartani, hogy a délvidéki magyar erők védelmi vonala átszakad. Perczel az ütközet után kapta a hírt, hogy a magyar kormány elfogadta többször benyújtott lemondását. Ezért átadta csapatai parancsnokságát Tóth Ágoston ezredesnek, majd a fővárosba távozott. Tóth visszavonta csapatait a Ferenc-csatorna védelmére. Jellačić azonban egyelőre nem követte a rossz állapotban lévő magyar csapatokat, hanem Újvidékre sietett. Megkísérelte elfoglalni a várost és az itt lévő Duna-hídfőt, s ezáltal észak felől is elválni a péterváradai erődöt. Az őrség azonban visszaverte a támadást. A bán ezután Tóth ellen vonult, s június 25-én Óbecsénél a Tisza bal partjára üzte a magyar csapatokat. Immáron nem volt előtte komoly akadály Szegedig. Ám Jellačić meglegedett eddigi sikereivel, s visszahúzódott a Ferenc-csatorna vonalára.

A Bánságban ebben az időben komolyabb hadműveletekre nem került sor. Az aradi cs. kir. várórség végre hajlandó volt tárgyalni a megadásról, s június 30-án szabad elvonulás fejében átadta a várat az ostromló seregnek. Ezután a Vécsey Károly vezette V. hadtest minden energiáját Temesvár bevételére fordíthatta. Noha az ostromsereg létszáma kezdetben alig haladta meg az ostromlottakét, július közepére az erőd körül szoros magyar ostromzár jött létre.

Április második felében a magyar kormányzat egy román képviselő révén tárgyalásokat kezdeményezett az erdélyi Érchegeységben tanyázó román felkelőkkel. Május elejére a megegyezés már-már karnyújtásnyi közelbe került, amikor a Zaránd megyei magyar csapatok ideiglenes parancsnoka, Hatvani Imre, egy katonai képzettség nélküli szabadsapatvezér bevonult a tárgyalások helyszínéül szolgáló Abrudbányára. A román fölkelők vezére, Avram Iancu még időben elhagyta a várost, majd mozgósította csapatait, s többnapos harc után kiszorította Abrudbányáról a magyarokat. Hatvani egy hét múlva visszatért csapataival, de az eredmény egy az előzőnél is súlyosabb vereség lett. Ezt követően ismét fellángolt a román fölkelés, és a gyulafehérvári erőd továbbra is a cs. kir. csapatok kezén volt. Az abrudbányai vereség után Bem utasította Kemény Farkas ezredest, hogy kezdje meg hadműveleteit a román fölkelők ellen.

A hadműveletek azonban nem hozták meg a várt sikert. Kemény csapatai június 11-én elérték Abrudbányát, s visszaverték a román felkelők támadását. Kemény megkísérelte Avram Iancu főhadiszállásának, Topánfalvának bevételét is, de a románok olyan jól megerősítették a falu környékét, hogy a hadsereg el sem tudott jutni odáig. Az élelmezési nehézségek lehetetlenné tették a huzamosabb ideig tartó hadműveleteket. Kemény június 16-án kénytelen volt kiüríteni Abrudbányát, s megindulni Gyulafehérvár felé. Keménnyel egy időben a kolozsvári és a gyulafehérvári hadosztályoknak is támadniuk kellett volna. A nehezen járható területen azonban nem sikerült összehangolni a kiindított alakulatok mozgását, így a magyar csapatok csak néhány taktikai sikert értek el. A havasi hadjárat minden komolyabb eredmény nélkül véget ért. Június második felében Bánffyhunad és Kolozsvár irányából a magyar csapatok tettek újabb kísérletet a havasokba való behatolásra, de minden eredmény nélkül.

Időközben Bem számára is nyilvánvalóvá vált, hogy – a moldvai és havasalföldi fejlemények miatt – újabb orosz beavatkozástól nem kell tartania. Miután az erdélyi hadsereg összlétszáma meghaladta a negyvenezer főt, s százhat löveggel rendelkezett, *Bem joggal vélte úgy, hogy ennek az erőnek egy részét kiviheti a Bánságba, s hozzákezdhet a kormány által korábban előírt feladat végrehajtásához. A Bácskából érkező hírek és Perczel segélykérő levelei is erre sarkallták. Miután a Havasalföldön és Bukovinában állomásozó cs. kir. hadtest létszáma alig haladta meg a tizenégyezer főt, Bem június végén harmincezer főt hagyott hátra a határok őrzésére, Gyulafehérvár és a havasok zárolására, s az újonnan felállított székely zászlóaljak tízezer emberével, valamint némi tüzérrel elhagyta Erdélyt és a Bánságba vonult.*

Jellačić egyelőre meglegedett Óbecsénél aratott babérjaival, s visszatért a Ferenc-csatorna mögé. Így a déli hadsereg fővezérévé kinevezett Vetter Antal altábornagnak elegendő ideje maradt a magyar csapatok újjászervezésére, s miután július 12-én a szerveződő tartalék hadtestből közel háromezer főnyi erősítést kapott, az immáron megerősödött, közel tizenötezer főnyi hadtest alkalmassá vált arra, hogy Jellačić támadását visszaverje. A bán látta, hogy minden nap elvesztése kedvezőtlenebbé teszi a helyzetét, ezért elhatározta, hogy kihasználva erőfölényét, megpróbálja megverni Vettert. A július 14-én Kishegyes térségében végrehajtott támadás azonban olyan katasztrofális eredménnyel járt, hogy a bán több száz fő elvesztése után, kénytelen volt feladni a Ferenc-csatorna vonalát is, és csapataival a titeli fennsíkra húzódott vissza.

Vetter serege nyomon követte a bán, s július 17-én felmentette Péterváradot. *Ezzel egy időben Bem serege is*

megérkezett Titel környékére. Bem az újonc székelv zászlóaljkat hátrahagyta Temesvár alatt, illetve Pancsovára és Orsovára küldte őket, s helyettük magához vonta a bán-sági csapatok tapasztaltabb, harcedzett zászlóaljai. Vetterrel megállapodtak abban, hogy az előbbi Péterváradnál Karlóca irányába indít támadást, Bem csapatai pedig Titelnél próbálják meg kierőszoakolni az átkelést.

A kombinált hadművelet erői megosztására kényserítette Jellačićot, s miután Vetter zászlóaljai július 31-én áttörték a Pétervárad és Karlóca közötti sáncrendszert, a bán helyzete hirtelen reménytelené vált. Csapatai a titeli fennsíkon torlódtak össze, amelyet ugyan szinte minden oldalról átjárhatatlan mocsár övezett, de éppen ez tette lehetetlenné a csapatok ellátását. Az egészségtelen klíma miatt a katonák százával hulltak, s miután a magyar csapatok jól lezárták az átjárókat, semmifajta remény nem mutatkozott a kitörésre. A bán számára nyilvánvalóvá vált, hogy csapataira nem is annyira a hősi, inkább az éhhalál vár. Ezért augusztus közepén kénytelen-kelletlen tárgyalásokat kezdeményezett a magyar féllel, s augusztus 20-án csapataival együtt kapitulált.

A magyar feltételek meglehetősen enyhék voltak: a csapatoknak meg kellett esküdniük, hogy hat hónapon át nem harcolnak a magyar haderő ellen, s fegyvereiket letéve és tüzéségüket hátrahagyva szabad elvonulást kaptak. A határőröket hazaengedték, a szerb önkénteseket viszont hadifogolyként visszatartották. Harmincezer gyalogsági fegyver, négyezer kard és karabély, valamint százötven löveg került a magyar csapatok kezére. A fegyverek egy részét Bem Erdélybe küldte, a többi a Duna-Tisza közén, illetve a Tiszántúlon és a Felvidéken szerveződő honvédszászlóaljak kapták.

Titel elestével egy időben, augusztus 24-én a temesvári várórség is kapitulálni volt kénytelen. Több ezer löfegyver, kétszázötvenhárom különböző úrméretű löveg és nagy mennyiségű tüzéségi lőszer került a magyarok kezére. Az ostromlővegeket, valamint az ostromsereg egy részét azonnal Gyulafehérvár alá küldték, ahová azok augusztus végén meg is érkeztek. Kétheti lövetés után August ezredes, Gyulafehérvár parancsnoka is kénytelen volt átadni az erődöt.

A felső-dunai harctéren Görgei hiába várta a Délvidékről az erősítéseket. Így itt június első hetében csupán kisebb összecsapásokra került sor a Vág mentén, a Csallóközben, illetve a Rába vonalán. Csornánál június 13-án Kmety György hadosztálya megtámadta és megverte Franz Wyss vezérőrnagy ide kikülönített féldandárát. Időközben Weldent Julius Haynau táborszer-nagy váltotta fel a cs. kir. főszereg élén. Haynau kemény katona volt, lelket öntött a csapatokba, s több parancsnokváltást is végrehajtott, ám csodát ő sem tudott tenni.

Görgei elunta a várakozást, s június második felében a Vág mentén támadásra küldte csapatait. A támadásra Görgei és vezérkari főnöke, Bayer József ezredes a Duna bal partját, a Vág mentét tartották alkalmasnak. A tagolt terepen ugyan nehéz volt az előnyomulás, de az ellenség sem érvényesíthette számbeli fölényét. A bal parti előretörés pedig magával hozhatta volna a jobb parti cs. kir. csapatok visszahúzóadását. (1849. április végén–május elején Welden is ettől tartott). A haditerv meglehetősen bonyolult volt, s szoros együttműködést tételezett fel az egyes hadtestek és különítmények között. A támadást a II. hadtestnek kellett megkezdenie. Feladata az volt, hogy Gutánál átkelve, Aszód-pusztánál hidat verjen a Kis-Dunán, majd a Kis-Duna és a Vág közötti területen előnyomulva, Farkasdnál és Negyednél verjen hidat a Vágon. Amikor ez megtörtént, a III. hadtest is átkel a Vágon, s a két hadtest Galánta felé nyomul előre. A támadó hadoszlop balszárnyát a Csallóköz felől a VIII. hadtest Kosztolányi-hadosztályának kellett biztosítania. Az I. hadtest feladata az volt, hogy Sempténél és Szerednél foglalkoztassa az ellenséget, s így akadályozza meg az ott álló cs. kir. dandárok lehúzóadását a délebbre állók segítségére.

A haditerv nem volt szerencsés. A tervet kidolgozó Központi Hadműveleti Iroda munkatársai nem voltak tisztában a Vág-menti terepviszonyokkal: azaz azzal, hogy a Vág és a Kis-Duna közötti terület mocsaras, s így az egyes községek között csak töltéseken lehet közlekedni. A másik probléma az volt, hogy a támadás kezdeti szakaszában minden teher a II. hadtestre nehezedett: ha nem sikerül visszaüznie a Királyrévnel és Zsigárdnál álló ellenséges csapatokat, a III. hadtest tétlen marad.

A támadás során a haditerv valamennyi fogyatékosága beigazolódott. Hiába támadott Asbóth Lajos II. hadteste június 16-án, s foglalta el Zsigárdot, a támogatására rendelt III. hadtest a kétértelmű parancs miatt tétlen maradt. Június 20-án Görgei személyesen ismételte meg a támadást, a fő teher ezúttal is a II. hadtestre hárult, s a Knezió Károly vezette III. hadtest ezúttal is tétlen maradt. Ennek ellenére a II. hadtest teljesítette a feladatát, s Diószeg és Galánta irányába üzte viszsza Wohlgemuth altábornagy csapatait. De nem mutatott kellő aktivitást a Sempténél álló, Nagysándor József vezette I. hadtest sem. Görgei első dühében leváltotta Knezióét és az embereit szerinte túlságosan kímélő Asbóthot; *Nagysándornak pedig határozott parancsot küldött, hogy szíveskedjen már átkelni Szerednél a Vágon. Ez június 21-én meg is történt, s ezek után a három hadtest megindult Pozsony felé. Wohlgemuth időközben magához vonta a Szereden lévő Jablonowski és a Kosztolány és Pöstyén térségében lévő Benedek-*

dandárt, amelyek egyesült ereje legalább tízezer fő és tizennyolc löveg volt. *Így nagyjából annyi katonával rendelkezett, mint Görgei, ám csapatai harci morálja sok kívánnivalót hagyott maga után.*

Haynau, aki június 19-én a Duna jobb parti támadás érdekében megkezdte csapatai átcsoportosítását a Duna jobb partjára, s a Rába-vonal birtokba vételére, *nehéz helyzetbe került.* A Duna jobb partján lévő két hadteste összesen harmincnyolc zászlóalj, negyvenhat lovasszázadot, valamint száznyolc löveget számlált, ami önmagában vagy harminchatezer fő lehetett, azaz kétszer akkora, mint a Rába vonalát védő magyar VII. hadtest és az önálló Kmety-hadosztály. *Elvileg tehát megtehetette, hogy támadásra indítja csapatait, s Komárom alá szorítja vissza a magyarokat, de ebben az esetben azt kockáztatja, hogy azok Pozsonynál a hátába kerülnek. Másik lehetősége az volt, hogy a másik két hadtestet is átviszi a Duna jobb partjára, ám erre csak Pozsonynál volt lehetősége, hiszen a Dunán a gőzhajókon való átkelés több napig is eltarthatott. Görgei csapatai viszont Wohlgemuthot nyomon követve, már Pozsony előtt jártak. A magyar fővezérnek esze ágában sem volt a sáncokkal megerősített Pozsonyt megtámadni, hadmozdulatával annyit viszont elért, hogy Csorich altábornagy, a II. hadtest parancsnoka kénytelen volt kiüríteni a Csallóközt, és szintén Pozsonyba vonult vissza. Görgei ahhoz nem volt elég erős, hogy frontális támadást indítson a Pozsonyt és környékét megszálló, az övével nagyjából megegyező erejű cs. kir. csapatok ellen, ezért a VII. hadtestet és Kmetyt arra utasította, hogy a Rába vonalán néhány korlátozott célú támadással igyekezzenek megpuhítani a cs. kir. csapatokat.*

Haynau végül is amellet döntött, hogy mind Pozsonyt, mind a Lajta és a Rába közötti területet feladja, s csapatait a Lajta, illetve a Morva mögé vonja vissza. Előtte azonban a Magyaróvár környékén lévő I. hadtest lovaságával, némi tüzérséggel és gyalogsággal 1849. június 28-án támadást intézett a Győr előtti magyar állások ellen; Poeltenberg tüzérése azonban fényesen visszaverte a támadási kísérletet. Június 30-án a cs. kir. I. és III. hadtest megkezdte a visszavonulást, július 3-án pedig a cs. kir. csapatok kiürítették Pozsonyt is.

Görgei időközben utasította az északi határon felállt hadsereg parancsnokát, József Wysocki vezérőrnagyot, hogy egy ötezer főnyi hadosztályt küldjön Komáromba. Az így nyert erősítést a Duna jobb partjára vezényelte, s Klapka tábornokot arra utasította, hogy a VII. hadtesttel és a Kmety-hadosztállyal nyomuljon előre a határig. Július 10-én néhány zsákmányolt osztrák hírlapból Görgei és Klapka értésére jutott, hogy Poroszország és Oroszország háborúban áll, s hogy Orosz-Lengyelország nagy része a poroszok és a lengyelek kezén van.

Görgei, aki korábban ellenezte az északi hadsereg volt parancsnokának, Dembińskinek azt tervét, hogy az északi hadsereg, soraiban a lengyel légióval, betörjön Galíciába, *most gondolkodóba esett: mi van, ha egy ilyen hadmozdulattal el lehet érni a helyi lengyel lakosság felkelését, s a cs. kir. csapatok megosztását? De mi történik, ha a helyi lakosság nem barátként, hanem ellenségként fogadja a magyarokat? Emlékezett arra, hogy 1846-ban a lengyel hazafiak felkelését a császári kormányzat a helyi parasztság fellázításával fojtotta el. Ezért úgy döntött, hogy egyelőre vár.*

Csapatai egy részét a Lajta mellékére rendelte, egy hadosztállyal megszállta Pozsonyt, egy másikkal a határszél, azonban a csapatok többségét nem a határon helyezte el, hiszen emlékezett az előző év decemberére, amikor éppen az okozott majdnem katasztrófát, hogy a feldunai hadsereg közvetlenül a határokon sorakozott fel. Ugyanakkor egy fogoly osztrák tisztel levelet juttatott el Haynauhoz, amelyben fegyverszünetet és fogolycserét ajánlott. A tábornoszernagy az ajánlatot továbbította a minisztertanácshoz, amely – tekintettel az itáliai és a poroszországi fejleményekre – annak elfogadását ajánlotta az uralkodónak.

A július 20-án megkötött egyhónapos fegyverszünetet a cs. kir. csapatok arra használták fel, hogy Morva- és Csehországból minél több erősítést hozzanak a határok védelmére. Az augusztus 6-i milánói békét követően megkezdődött az észak-itáliai erők egy részének Bécs alá irányítása is; Galiciából a porosz-orosz háború miatt nem lehetett kivonni a meglévő erőket, sőt, a május óta Havasalföldön tanyázó volt erdélyi hadtestet is oda vezényelték; annál is inkább, mert a törökök a magyar sikerek láttán a hadtest lefegyverzésével fenyegetőztek. Augusztus 20-án a fegyverszünetet újabb négy hétre meghosszabbították.

A magyar sikerek Kossuthot és a Szemere-kormány tagjait óvatos derűlátással töltötték el. Az időközben Pesten összeült parlament még július végén Szemere javaslatára törvényt fogadott el a nemzetiségi kérdés rendezéséről. Ez ugyan továbbra sem adott területi autonómiát az egyes nemzetiségeknek, de elismerte jogukat a szabad nemzeti fejlődésre, s ennek érdekében a községi, egyházi és törvényhatósági életben kiterjedt nyelvhasználati jogokat biztosított számukra. A törvény lehetővé tette a délvidéki szerbek és az erdélyi románok megbékítését.

A titeli, temesvári és gyulafehérvári kapituláció révén szeptember végére a tartalék hadtest egész állománya fel volt fegyverezve. Mind Görgei, mind Wysocki hadseregét tízezer emberrel erősítették meg. A Délvidékről Bem vezetésével tizenötezer fő tartott a nyugati határszél felé, s szeptember végén a Rába-vonalon csatlakozott a feldunai hadsereg déli szárnyához. Noha időközben Itáliából is erősítések érkeztek a cs. kir. hadsereghez,

Haynau továbbra sem tartotta tanácsosnak a támadást. Annál is kevésbé, mert a milánói béke értelmében a lombardiai kiegészítésű olasz legénységű alakulatokat haza kellett engednie. A birodalom pénzügyi helyzete is egyre rosszabb lett: az állandóan fegyverben tartott nagy létszámú hadsereg, a franciáknak és piemontiaknak fizetendő hadisarc az államcsőd veszélyét idézték fel.

A magyar oldalon is egyre erősebb volt a békevágy. A több mint egy éve tartó háború kifárasztotta az országot. Görgei egy szeptember végi minisztertanácson azzal a javaslattal állt elő, hogy a magyar félnek tárgyalásokat kellene kezdeményeznie az osztrákokkal. A porosz-orosz háború kimenetele bizonytalan, s az ország már így is erején felül teljesített. Magyarország megpróbálhatja szétverni a birodalmat, de önmagában nem tud megállni Oroszország szomszédságában. Poroszország ugyan helyreállította Lengyelországot, de kérdéses, hogy óhajtja-e Galícia csatlakozását is a lengyel államhoz. Am, tette hozzá, a békekötéshez Magyarországnak lépéseket kell tennie: vissza kell vonnia a függetlenség és a trónfosztás kimondását. Kossuth felháborodottan tiltakozott, és Szemere, aki már a köztársaság kimondásának gondolatával foglalkozott, szintén ellenezte a lépést. Görgei azonban közölte, hogy a hadsereg sem fog a végsőig harcolni egy olyan háborúban, amelynek nem tudni a célját, s nem látni a végét. Kossuth Bemnek és a lengyeleknek tett ígéretére hivatkozott, hogy a magyar háború befejezése után a magyar csapatok betörnek Galiciába. Görgei úgy vélte, a hadsereg az ország védelmére esküdött, s a hadsereg többsége aligha vehető rá arra, hogy egy ilyen bizonytalan akcióban részt vegyen.

A vita ezzel abba is maradt, de néhány nap múlva Bécsből futár érkezett a magyar főhadiszállásra, s békétárgyalásokra szólította fel Görgeit. A tábornok válaszában a kormányhoz utasította a küldöttséget, ugyanakkor négy-szemközt megjegyezte a követnek, hogy a tárgyalások minimális feltétele az 1848-as törvények elismerése. Javasolta továbbá, hogy az uralkodó intézkedjen a Laibachban fogva tartott Batthyány Lajos gróf szabadon bocsátásáról, mert Batthyány az egyetlen olyan politikus, akit a siker reményében fel lehet léptetni Kossuth ellen a parlamentben.

Bécsben értettek a szövből. Batthyány egy hét múlva megjelent a magyar főhadiszálláson, majd október közepén Pesten az országgyűlésen. Vele együtt tért vissza a parlamentbe az addig kehidai birtokán tartózkodó Deák Ferenc is. A két politikus hosszasan tárgyalt Kossuthal, aki kijelentette, számára a hatalom töviskoszorú, s ha az ő személye a megegyezés egyetlen akadálya, kész lemondani a kormányzóelnökségről.

Október végén a magyar kormány követet küldött Bécsbe, s javasolta a tárgyalások megkezdését. A Schwarzenberg-kormány kénytelen-kelletlen a javaslat elfogadását

indítványozta az uralkodónak. Több hónapos intenzív tárgyalások után, amelyeken Batthyány és Deák vitték a főszerepet, de az időközben Németországból hazatért Eötvös József is részt vett bennük, megszületett a megállapodás. Az uralkodó elfogadta az 1848. évi törvényeket, visszavont minden, a magyar ügyben 1848 szeptembere óta kiadott uralkodói kéziratot, s törölte az olmtüzi oktrojált alkotmány Magyarországgal kapcsolatos rendelkezéseit. A magyar fél visszavonta a függetlenség és a trónfosztás kimondását, részt vállalt a birodalom államadósságából, ugyanakkor beleegyezett abba, hogy a birodalom két felének közös valutája legyen, s kivonta a forgalomból a Kossuth-bankókat, amelyeket névértékük nyolcvan százalékában váltottak be. Hosszas vita után a magyar fél beleegyezett a nádori méltóság eltörlésébe, ugyanakkor a vitás kérdések rendezését a két birodalomfél parlamentjeinek képviselőiből álló delegációkra bízta.

A legnehezebb kérdés az volt, mi történjék a hadsereggel. Ferenc József ragaszkodott a hadsereg egységéhez, a magyar fél viszont ahhoz, hogy az országnak saját hadereje (is) legyen. Végül megegyeztek abban, hogy a volt cs. kir. alakulatokat visszasorolják a cs. kir. hadsereg kötelékébe; ugyanakkor az addig az ország határain kívül állomásozó magyarországi kiegészítésű alakulatokat hazahozták. Ezzel egy időben az 1848–49-ben újonnan szervezett 13-18. huszárezredekbe és a honvédszázalok egy részéből, illetve a honvéd tüzéralakulatokból létrejön a m. kir. honvédség. Szintén megegyeztek abban, hogy a határőrvidéket fokozatosan beolvasztják a magyar megyei szervezetbe, s a határőrezredek területén cs. kir. soredi hadkiegészítő kerületeket hoznak létre.

A megegyezést 1850 februárjában az uralkodó ünnepélyes megkoronázása követte. Batthyány ismét kormányt alakított, amelyben korábbi kormányából Deák, Eötvös, és Szemere vitték korábbi tárcájuk ügyeit. A Szemere-kormányból csupán Duschek Ferenc tartotta meg a pénzügyi tárcát. A közlekedés- és közmunkaügyi tárca új birtokosa Széchenyi bizalmas munkatársa, Kovács Lajos lett, a király személye körüli tárcát az Isztambulból hazahívott Andrássy Gyula gróf, a hadügyöt Aulich Lajos vezérőrnagy kapta. A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi tárca egyelőre Batthyány Kázmér grófé lett. Görgei a pesti egyetemen a vegytani tanszék vezetését kapta, Kossuth pedig visszatért a lapszerkesztéshez, de képviselőként továbbra is részt vett a parlament munkájában. Amikor 1850 nyarán Brüsszelben összeült a porosz–lengyel–orosz–dán–svéd, valamint az olasz–francia–osztrák konfliktusokat rendezni hivatott európai kongresszus, az immáron Osztrák–Magyar Monarchiának nevezett közép-európai birodalom ismét Európa egyik vezető hatalmaként vehetett részt a tárgyalásokon.

LÁSZLÓ ZSOLT

Hasznos eszköz...

*Ha tehetném
visszamenteném
fejünk fölé a platánok árnyékát
Visszagondolnám magunkba
az egészséges zsigereket
Csak a szépítő idő-takarót
húznám az állunkig
és nem bökné szemem lencséjét
tüskéként a nincstelének tülekedése
De sosem lesz ez már így
és nem idomul sehol
az üdítő másként sem –
Napról-napra korábban
fénylenek föl a neonok
A tetem-szagú tereken
obeliszkeket emel majd az éjszaka
és nem lesz senki aki
a leváltott mindenható
helyébe lépjen...*

*Az ordítók gyászában
a legkurtább testamentum
lehet csak az enyém
Eszközzé tesz a megszokás...
Hasznos eszköz leszek
Mint egy apród izzadt
tenyerébe ejtett gyűszű –*

Succubus

*Bebocsátást nyerhetsz
a világtalanok pincéibe
belépőjegy nélkül is
Magaddal viheted a csömörrel
működtetett dolgok korpás elegyét
Csak a sebek nyirkára szomjas fásli
dagad méretesre farzsebedben...*

*Tarkód alá újra
cselédpárnát gyömköd az éjszaka –*

ZSILLE GÁBOR

Tájkép

*Szép lankás táj,
semmit sem akarok tőle. Csak végigbámulni
dombjai ívét, ösvénye összes hajlatát.
Vörhenyes levelek, orgonabokrok.
Semmit sem akar tőlem, csak azt,
hogy hemperegjek a lejtőjén, vizeljem le
egy fatörzsét, éjszakázam egy göröngyén.
Szép lankás táj,
semmi közöm hozzá. Legfeljebb annyi,
hogy verset írok róla, taposom a fűvét, arrébb
rúgok egy követ. Itt ez a vers, itt ez a táj,
van benne minden, teljesen üres. Láttam már
egyszer, hallottam róla. Biciklim ha volna,
átgurulnék rajta, közönyös arccal, tunyán.
Szép lankás táj,
jó lenne mindig itt, odébbállok innen.*

Archívum

*Régi amatőrfilm, harminckilenc éves
nagyszülők, szülők, karcsú unokák
terasz, lépcsőfeljáró, balatoni kert
levelek végig a drótkerítésen
nagyapapa megáll a vadszőlő előtt
nagy mama kezében jókora csokor
két lány tollaslabdázik, rettentő sután
valaki kiszól, hogy megfőtt a leves
aztán az október, még mindig a kert
a kihűlt üdülőtelep fakó utcái
két öregasszony a Balatonparton
dermedt kóddelfin, partra vont stég
tövises bokrok, lagymatag szél
galambősz férfi egy feszület előtt
rövid kirándulás Pilisborosjenőn
váratlanul végleg megszakad*

TÚRI BERTALAN

A birtok

Süveg Mihály a szőlőskert közepén állt. A közép-magas férfi térdei megroggyantak, a háta kissé meghajlott. A megfakult fekete kalap széles karimája árnyéket vetett a ráncos homlokra. Tekintetével végigpásztázott a szőlőtőkék elszáradt vesszei fölött. Összemérte a metszett és a metszetlen területet. Elgondolkozva vakargatta borostás, ványadt arcát. Úgy számolta, hat nap alatt végez a szőlővel. Aztán vetett egy pillantást a kert végén a gyümölcsösre, ahol szintén munka várta majd leguggolt a szőlőtökéhez. A metszőollóval elnyisszantotta a venyigék gúzs-kötelét, és kiválogatta a termőágakat. A felesleges vesszőket sorra levagdosta, s maga mellé rakta a földre. A tavaszi nap melegítette a hátát.

Mihelyt végzett az egyik tőkével, máris guggolt a következőhöz.

Amióta magányosan élt, a szőlőművelésben a metszést nem bízta másra. Minden egyéb tevékenységet a napszámosokkal végeztetett el. Hetvenöt évet tudhatott maga mögött, s fogytán volt az ereje.

Már a tizedik tőkénél tartott, amikor hirtelen megremegett. ahogy a szellő rezzenti meg a nyárfalevelet. Még nem vette a halk szó értelmét, de a hang ismerős volt neki. Hegyezte a fülét, hiába. Csóválta a fejét, s a metszőollót az egyik vessző felé tolta. Ekkor a szerző hirtelen megállt a kezében.

– Apa!

A fejét felkapta, de senkit sem látott a szőlőtökéktől. Fel kellett emelkednie a guggolásból. Ropogtak az elgémberedett térdek. A fia jött meg, ehhez nem fér kétség. A szíve hevesen kalapált.

– Megyek, fiam, megyek! – kiáltotta nekilódulva. – Hogyne mennék, amikor éppen megyek – motyogta a szőlősorokon botladozva. Bizonyára az anyja sírját látogatta meg. Ez egyszer eszébe jutottam, megnéz, hogy él-e, vagy már meg is haltam, és lehet örökölni. Testvére nincs neki, hogy osztoznia kéne. Egyedül lehetne gazdája e tágas kertnek. Lehet, a tévedését felismerte, s békülni érkezett. Vagy az érdeklí, a cserje mennyire ütötte fel a fejét a gyümölcsösben?... Efféle gondolatok háborgatták az agyát.

A mezsgyéről meglátta László természetes alakját. Az udvar felől világosbarna kabátban s fekete nadrágban közeledett feléje. Nyomában egy asszony kék ballonban. Az meg Julcsa, a fiam felesége – hunyorgott a vénember.

Végre összetalálkoztak.

– Jó napot, édesapám – nyújtotta a kezét László. Az arcán derű, mintha mi sem történt volna pár évvel előtte.

– Hozott az isten titeket – fogadta el jó szívvel az öreg a másik jobbját.

– Csokolom, apuka – lépett elő az asszony az ura árnyékából, és megölelte az öreget.

– Hát az unokáim? – bontakozott az öreg a lány ölelésből.

– Most épp az iskolában – felelte mosolygósan László.

– Nagyra nőttek ugye, amióta nem láttam őket?

– István velem egymagasságban, Katinka úgy arasznyival kisebb.

– Az a jó, ha a lánygyerek nem nő túl magasra. Ha eljön az ideje, hamarabb talál férjet.

A beszélgetés megakadt. László szétjártatta sötétbarna szemét, az asszony a gyümölcsöszt mustrálta. Az apa a fiát nézte jóleső érzéssel. Jó fiú ez. Keménykötésű. Dús, barna hajú, magas, vállas férfi. Csupa erő. A menyemnek nem lehet oka panasza. Szerencsésnek mondhatja magát, hogy ilyen férjre lelt. ...A fiam is jól választott – nézett a szeme sarkából a virágjában lévő szőke asszonyra. Jó alakú, szép arcú menyecske. És hozzá kedves.

Végül László gombolyított újra.

– Nagy kárt tett a fagy? – bökött oldalra a fejével.

– Néhány tőke megsínylette a cudar telet. A hajatott vesszeimmel majd cserélgetem őket.

– Vajon érteném-e még a metszés módját? – mosolygott ravaszskásan László.

– Bizonyosodj meg róla, itt a jó alkalom – csillant meg az öreg sötét szeme. – Maradj néhány napot – buggyant ki belőle.

László arcáról leolvadt a mosoly.

– Nem tehetem – válaszolt bocsánatkérően.

– A munkád akadályoz?

– Így is nevezhető...

Süveg Mihály fürkészte a szomorú arcot.

– Gondterheltnék látszol. Mi bánt, kedves fiam?

László a feleségére sandított.

– Később, édesapám, később... Mit fedeztél fel? – mosolygott az asszonyára.

– A gyümölcsös széléről a cseresznyefa hiányzik.

A férfi gyanakvón nézett az apjára. Az öregember arca elborult.

– Kivágtam, feldaraboltam. Bűnhődött a kutya! – felelte ingerülten, s elnézett más irányba.

A cseresznyefát az élete megrontójának tartotta. Miatta vesztette el a feleségét, s távolodott el tőle a fia. Nyáron négy éve lesz, az öregasszony cseresznyét szedett a kettős létráról. A fa távolabbi ágáért nyúlt, amikor a létra előbb megingott alatta, azután eldőlt vele együtt. Az asszonyban megszakadt valami a zuhanás követke-

tében. Hiába volt az orvosi igyekezet. Néhány héttel később meghalt. László az apját azzal vádolta, hogy a mamát túlhajszolta a kemény munkában. Fáradt volt, az okozta a bajt... A hagyatéki tárgyalás óta ez volt az első találkozásuk. Hogy gáncsot vessen a kérdezősködésnek, másra terelte a szót.

– Új kocsival jöttetek?

László ingatta a fejét, a szemét lesütötte.

– A sorsunk rosszra fordult – szólott csendesen. – Kenyérgondunk van.

– No fene – hökkent meg az öregember.

– A gyárat bezárták, ahol eddig dolgoztunk – emelte rá szemét a fia. – Másokkal együtt a feleségem és én munkanélküliek lettünk. Munkát újra sehol nem kapunk. Pedig annyi helyen érdeklődtünk, a számát se tudjuk.

– Valahol csak akad munka. Fiatalok vagytok.

– Kezdetben mi is így gondoltuk. De minél tovább kilincselünk, egyre reménytelenebb lett a helyzetünk. Én negyvenöt éves vagyok, a feleségem negyven. A munkaadók minket már öregnek tartanak.

A gazda kutakodott a két arcon, de nem lelt az öregedés nyomára.

– Valami megoldás...

– Megoldás a vállalkozás lenne – kapott a szón László. – Ehhez kérem apám segítségét.

– Támogatását pénzzel – kottyantott bele a felesége.

– Úgy, úgy, Juliskám, ahogyan mondd.

– Értem én, fiam, nem kell magyarázat – sértődött meg enyhén az öreg. – De olyat kértek, ami magamnak is szűkösen mérve.

– Tudom, kevés a haszna. Ismerem a kiadásait: drága a vegyszer, és sok pénzt fizet a napszámosoknak.

– Miféle az a vállalkozás?

– Kereskedelmi. Műszaki árukkal kereskednénk.

A vénember csalódottan hümmögött. Ha a vállalkozás mezőgazdasági jellegű lenne, a fia állami támogatást igényelhetne. De így csak magára hagyatkozhat... Fejben gyors számvetést végzett. Az érdekelte, a várható kiadása és a bankban lévő pénze között mennyi a különbözet. Ahogy a számítással végzett, a fiától megkérdezte:

– Mennyi hibádzik a tőkétékhez?

– Ez az, ami megakasztott minket – felelte restelkedve László –, mert tőkénk szemernyi sincsen.

– Híjnye! – vakarta meg a tarkóját az öreg. Meglepetésében még csóvált is egyet a fején. – Mennyibe lenne az indulásotok?

– Az előzetes kalkuláció szerint három, három és fél millió forintba.

– A keservit! – mordult. Ilyen magaslatról az ő néhány százezer forintja eltörpül. Töprengésbe kezdett.

Olykor a fiatalokra pillantott, akik árgus szemekkel lesték. Hosszas gondolkodás után megszólalt: – Fiam, nem vagy te a segélyre utalva, vagy arra, hogy kockáztass. – A keze fejével törölte a homlokán, a feljebb csúszott kalapot megigazította a fején, aztán újra szólott: – Tanácsolok neked valamit. – László arcán közönyt észlelt, ezért visszafogottabban folytatta. – Persze nem muszáj megfogadnod, ha nem akarod.

– Hallgatom – mutatott némi érdeklődést a másik.

– Műveljük a kertet mi ketten, s lesz kenyered újra. Kevesebb napszámossal több lesz a haszon.

László a felesége felé fordult. Az csak állt némán, s a világoskék szemét egyszer az egyik, másszor a másik férfit vetette. A fiatalabb Süveg lehajtotta a fejét. A vénember türelemmel volt. Most vette észre, a fia homloka már magasodik. László fölnézett az apjára.

– Az ajánlata kedvező – mondta –, de a gyermekeim érdekében a városban maradok.

– Adhatnátok őket kollégiumba.

– Nem reszkirozok... Jó gyerekek, szorgalmasan tanulnak, de szülői felügyelet nélkül elromolhatnak.

Süveg Mihály több szót nem szánt fordítani az ügyre. Hiábavalóság lenne. Ismerte a fiát. Csökönyös. Ha a fejébe vesz valamit, attól el nem tántorítja senki. Inkább foglalkozott azzal, László honnan szerzi meg a rengeteg pénzt.

– Mégis hogy gondolod?

A fia a kabátot összébb húzta magán.

– Bizonyosra veszem – mondta –, hogy elámul a vakmerőségemen, ha meghallja, amit elterveztem. Mivel gondoskodnom kell a családom megélhetéséről, akaratom és minden illendőségem ellenére arra kell kérnem, adja el azt, ami a legdrágább magának, és méltán, mert eddigi életében ezzel kereste a kenyerét, és szomorúságára ez nyújtott vigasztalást. A kert eladására kérem, hogy az árán vállalkozó lehessenek.

Süveg Mihály, amikor a fia kérését végighallgatta, nem bírt szólni, a döbbenet a nyelvét bénította.

– Nálunk új otthonra lel – mondta a menyé szelíd, lágy hangon –, és megpihenhet végre. A család szeretete feledteti magával a tanyát, a birtokot.

– Magas áron vennék meg a telket – vette vissza a szót a férje –, mert jó fekvése van a tanyának.

– Verjük újra? – jutott végre szóhoz a vénember.

– Van rá vevő.

Mint akit megcsípett a darázs, akkorát rándult. A vére a lábába szaladt, de csak egy pillanatra. A sápadt arc szederjes színűre váltott.

– Már a halálomra spekulálsz! – hörögte. – Honnan a merszed alkudni az én tulajdonomra?!

László bátran nézett az apja szemébe.

– Édesapám egyedüli örököse vagyok – mondta. – Előbb vagy utóbb a birtok eladásra kerül. Az árának most lenne értelme.

A vénember villámló szemét a menyére vetette.

– Összebeszéltek?! – förmedt rá.

Az asszony megriadt, mint akit álmából a mennydörgés ébreszt.

– Az ügyben dönteni a kettőjük dolga – felelt megszeppenve. – De ha már kérdezett, őszintén szólva: a pénzre nagy szükségünk lenne.

– Egy szelet fűjtök! – legyintett ingerülten a vénember. – A pénz, a pénz!...Mind ezt szajkózzátok, mintha fontosabb nem lenne a világon.

– Édesapám – szólalt meg csendesen László –, ha cserben akar hagyni, mert a birtokot jobban szereti, mint engem, én nem ellenkezem. Tiszteletben tartom a döntését, mert megérdemli. Becsületben nevelt engem.

Süveg Mihály gyanakvással nézte a fiát. Fondorlatot sejtett a szavaiban. A düh fortyogott benne.

– Ne mesterkedj, kölyök! – sisteregtek a szavak. – Nem szedsz rá! Ez az otthonom, s a kert termi meg a kenyerekre valót. Ezt jól vésd az agyadba! – Haragtól fényltek a szemek, a deres bajusz meg-megrándult. Egyszer a fiára, másszor a menyére nézett. – Takarodjatok innen! – fakadt ki belőle a düh, s lendült a kéz az udvar irányába. – Arra a kijárat! – dörrentett mély hangon.

A menyé összeresztte, a fia meredten nézte. Ő fordult, s nekidőlve meglódult a félbemaradt munka irányába. A bakancstalpak keményen kopogtak a száraz földön.

A döbbenetből elsőnek László ocsúdott.

– Menjünk, kedves feleségem – szólt az asszonyához. – Ez az út nem járható.

– Mert tutyimutyi ember vagy! – kiáltott megvetően a másik. A gyűlölködő szemek, mint két izzó zsarátnok. Vöröslött az arca. Fordult, s elviharzott az udvar irányába. László lehorgadt fejjel követte a párját.

Süveg Mihály magából kikelve érkezett meg a metszendő tőkéhez.

– Család, szeretet!...Hah!...Milyen áron?!... – háborgott. Leguggolt, és sebes iramban csattogtatta a metszőollót. Dőltek a száraz vesszők a földre. – Eddig megvoltam egyedül, ezután is így lesz – dünnyögte magában.

Lassan lecsillapodott. Ekkor azonban furcsa, kellemetlen érzés szállta meg, mely rohamosan erősödött benne.

Már nemigen figyelte a munkára.

– A szentségit – sziszegte, mert termőre szánt venyigét nyisszantott az olló. Felállt. Az autó zúgása elhalóban volt már. A távolba merengve töprengett. Soká kutatta a kínzó érzés okát.

– Eh – legyintett bosszúsán a kezével, mert nem lelt a forrásra. Leguggolt, s metszegetett. A figyelmét a

munkára összpontosította. A kegyetlen érzés lassan alábbhagyott benne.

Teltek-múltak a napok, a hetek. Süveg Mihály a szőlőmetszés végére ért. Ezután néhány napszámossal elvégeztette a lemosó permetezést. A gyümölcsfák tavaszi gondozásához készülődött, amikor különös esemény történt.

Hűvös, borús áprilisi délután volt. A tágas udvaron elnyúló hosszú parasztház végében, a deszkafalú faskamra mögött a vénember gallyat vagdalt a tőkén baltával. Tűzrakáshoz készült a sparheltba. Estére meleg legyen a konyhában. Két baltacsapás között motorzúgás ütötte meg a fülét. Felkapta a fejét. Kinézett az útra. Világoskék személyautó kanyarodott a léckapu elé. Megállt, a motor hörögve elnémult. A szerszámot leeresztette, és lesett. Elsőnek László szállt ki a kocsiból. Őt követte egy szőke férfi. Az ajtók csapódtak, a látogatók beléptek a kiskapun. Diskurálva lépegettek a kavicsos udvaron. László közben nézelődött a portán. Ahogy meglátta őt, feléje tartottak. A vénember hunyorgással hiába élesített a látásán. Úgy vélte, hogy a fekete télikabátos emberrel még nem volt találkozása. Arra gondolt, a jövevények nem ok nélkül látogatják meg. Megigazította a kalapot a fején, s várt ráérősen.

– Jó napot, édesapám – köszönt László a közelébe érve. Rajta világosbarna kabát s fekete nadrág.

– Jó napot – fogadta hidegen a köszönést a vénember. A baltát a tőkére fektette, és kezét fogott a fiával.

– Jó napot – nyújtotta feléje a kezét az idegen, s bemutatkozott. – Kovács János.

A nála fejfelé magasabb, testes férfira nézett, s biccentett a fejével. Kezet fogtak.

– Apám talán sejtí, miért jöttünk – szólott némi restelkedéssel László.

– Majd te elmondod – fordult feléje a gazda.

– Úgy döntöttem, hogy a vállalkozásomhoz jelzáloghitelt igényelek.

– Okos – mondta az apa, s az járt az eszében, csupán ezt bejelenteni nem idegennel jössz hozzám.

– A házat adóssággal megterhelni azért nem akarom nagyon. Úgy döntöttem, a birtokból az anyai részt eladom.

Megütközve meresztette a szemét Lászlóra. Eszébe jutott annak a hagyatéki tárgyaláson tett ígérete:

– A birtok csak papíron lett ketté osztva. Édesapám az egész telken gazdálkodhat az élete végéig, vagy ameddig a kedve tartja.

Ez így van rendjén – gondolta akkor. És ma is úgy érzi titkon, hogy az övé a birtok egészében. Soká hallgatott. Végre megszólalt:

– A te dolgod – s nyúlt a baltáért.

– Kovács úrnak elegendő a telek fele.

– Őszintén szólva – nézelődött a vevő –, az egész terület inkább lenne a kedvemre való.

Süveg Mihály mérges tekintetet vetett rá.

– Tudja meg az úr – mondta, mire az idegen feléje fordult –, hogy a fél birtok eladása is ellenemre van.

– Tudom – felelt csendesen a piros, kerekkepű férfi.

– A kedves fia tájékoztatott róla.

– És hogy a szomszédban örök haragosa leszek.

– Sebj, öreg. Kerítést húzok a haragja elé – somolygott kék szemével a középkorú férfi.

László közbeszólt:

– János megtekintené a kertet.

A vénember rántott egyet a vállán, s a tőke fölé hajolt. A gallymaradékot vagdalni kezdte. A két férfi elindult hátra. A gally elfogyott, újat húzott ki a mellette lévő csomóból. Közben haragos pillantást vetett az idegen után. A gally vágott végét a tőkére fektette, s szaporán dolgoztatta a baltát. Nyugtalanította a kertje sorsa. Sokszor látta, az új gazdák miket műveltek a tanya más telkein. A szőlőültetvényeket kivagdalták részben vagy egészben. A helyükre inkább fóliasátrakat emeltek, alattuk zöldségfélét, meg tudja az Isten, mi mindent termeltek. Akadt olyan terület, amelyre díszcserjét telepített az új tulajdonos. – Hm – csóválta meg a fejét rosszallóan. – Ilyet tenni... Kivágni a szőlőt az utolsó tőkéig... A hóhér!... Inkább venne parlagot. – A szerzőszám félúton megrekedt. A háta mögül beszédet hallott.

– Azt tervezem – újságolta az idegen Lászlónak –, hogy néhány sor szőlőt nemesebb fajtára cserélek.

– Na ugye! – mordult magában az öreg. Visszanyelte a haragját, s egyenletes ütemben aprította a vékony gallyat.

– Tovább nem zavarjuk édesapámat – állt meg mellette a fia. – Minden jót magának – nyújtotta a kezét.

– Szervusz – mondta közönyt színlelve az apa. A baltát a bal kezébe vette, s kezét fogtak.

– A viszontlátásra – köszönt el az idegen. Kézfogás után hozzátette: – Hamarosan újra találkozunk.

A vendégek elindultak a kapu felé. Ő a baltát a jobb kezébe vette, de csak állt. Ahogy a tekintetével követte a távozókat, olyan szorongó érzése támadt, mintha a szívét készülnének ketté szelni. Azok hét-nyolc méterre járhattak, amikor hirtelen kikíváncozott belőle:

– És én...?! – hördült fel.

A két férfi megállt, visszafordult.

– Velem mi lesz?

László tanakodni látszott. A társa előbb lelt feleletre.

– Adja el a részét – mosolygott ravaszul –, azután költözzön a fiához.

– Magával nekem nincs tárgyalni valóm! – támadt fel benne a harag.

– A korát illetően...

– Nem érdekel a véleménye! – szakította félbe indulatosan a másikat.

Mielőtt a vita elmergesedett volna, László közbeavatkozott. Arra kérte Kovács urat, várakozzon a kocsi-nál. Egyet-mást meg kell beszélnie az apjával. A vevő folytatta az útját. A fiatalabb Süveg a fejét lehajtva bandukolt vissza. A szürkülő bakombartját sodorgatta. Gondolkodni látszott.

– Maga választott – állt szembe az apjával. Kezét a kabát zsebébe csúsztatta. – Akkor hát művelje a saját földjét.

– Egyedül – szűrt szemével feléje az öreg.

– Dehogy. A napszámosaival.

Az öreg kesernyően elmosolyodott.

– No hiszen, ha a veszteségem hírét veszik, már félem se jönnek.

– Miért?

– Miért?... – ismételte elgondolkozva. Homlokán a ráncok csomósodtak. Töprekedett, de indoklásnak semmi nem jutott az eszébe. Zavarodottságában a tömött bajuszát simogatta kétfelé a hüvelykujjával. Végre felöltött benne valami.

– Azért, fiam – bökte ki, mielőtt az eszéből kibillant volna –, mert ők az egész birtokhoz szegődtek. A fél kert szűkre szabott nekik.

– Jönnek mások a helyükre – vetette oda hetykén László. – Sok a szegény ember a környéken.

Süveg Mihály furcsán nézett a fiára.

– Az sok – mondta csendesen. – De nem jönnek.

– Kell a pénz a megélhetésükhöz.

– Megkeresik másnál. Miattam megszólnák őket. Bukott ember leszek.

– Ilyet ne tételezzen fel magáról.

– Ez az igazság. És ami a fura benne, hogy az az ember bánik el velem, akiről eddig mindenkinek büszkeséggel szóltam. A fiam... Lesütött szemmel kell majd járnom a faluban. Gúny tárgyává tesz! – emelt a hangján.

– Túloz, apám.

– Fel nem foghatod ésszel, mire ítélsz – mondta fojtott indulattal. – Csak, mert a fütyüntésedre nem hagytam el az otthonomat.

– Rosszul gondolja... – nyugtatta volna László az apját, aki a szavába vágott.

– Ütök rajtad, kutya! Így gondoltad. Lélekben megnyomorítalak. Vén dög! Vén dög!... – fojtó köhögésbe torkollott a hangja. Vér tolult az arcába. Megtántorodott.

– Rosszul van? – rántotta ki kezét a zsebéből László, és ijedten lépett az apjához.

– Hozzám ne nyúlj! – förmedt rá visszakeményítve magát az öreg, és eltaszította annak a kezét.

– Nyugodjon meg, édesapám – hátrált a fia.

– Nyugodjak meg?!... – hörögte. A szemében szörnyűséges tűz lobbant. – Én nyugodjak meg, akinek megbecstelenítéd az otthonát?... Elveszed a kenyerem felét, csorbát ejtesz a becsületeden... Hogyan nyugodhatnék meg?! – sísteregtek a szavak. – Végig kell néznem, az idegen hogyan pusztít a birtokomon!

– No de apám – csúsztak a bozontos szemöldökök László homlokára –, az a föld jogilag már az enyém. Rendelkezem vele.

A vénember a tekintetét a fiára akasztotta. A szemekben fény vibrált.

– Ha már a jogot szóba hoztad, mondd meg nekem, melyik paragrafus alapján szerezhetem vissza a földem másik felét?

Lászlót a kérdés meglepte. Késve válaszolt.

– Ez úgy lehetséges, ha lemondok az anyai részről.

– Hát tedd meg!

– Nem vagyok bolond.

Süveg Mihály rámeresztette a szemét. Ahogy nézte az öntelt, gúnyos arcot, felszökött a vérnyomása. Aztán eszébe ötlött, a történetekért önmagát okolhatja. Nagy hiba volt a birtok felét a felesége nevére íratni. Igaz, azt akarta, az asszony véle egyenrangú legyen az otthonukban. De nem számolt azzal, hogy a gyermekük majd könnyedén csorbít rajta. Pláne nem gondolt arra, hogy a veszteség őt fogja érni.

– A bolond én voltam – mondta komolyan, őszintén, és elnézett másfelé. – De a földem másik fele – kapta vissza a fejét –, itt belül – döngette a mellét az öklével – továbbra is az enyém. Érted?! Az enyém!... – A szemöldökét felrántotta. – Kovács úr agyában már mocorog, mivel kezdjen a romboláshoz.

– Édesapám bármit tenne ellene, birtokháborítást követne el. Tettéért a törvény előtt felelne.

– Igen? – hördült fel a vénember. A szeme nagyot villant. – És ki juttatna engem a törvény kezére?... He?...Te! Az elvetemült tulajdon kölykőm! – kiabálta. – Aki, mihelyt a szekere az első kátyúban megrekedt, visszavonta az adott szavát! Kétségbeesetten hajtogatja: Ide a jussal! Ide a jussal!... – fecskendezte a belétorlódot keserűséget. – Mintha csak az lenne képes a kereket kiemelni a gödörből! – László arcának jobb felén volt egy szemölcs. Az most vörösödött. – Fittyet hánysz a vén....

– Fanatikus vénember! – csattant a fiú hangja.

– Mít mondtál?! – dörentett az öreg.

– Magával nem lehet szót érteni – vetette oda grombán a másik, s fordult.

– Ne mutass hátat nekem, ha hozzád beszélek! – förmedt rá. A balta rándult a kezében. – Ne menj el! Még nem fejeztem be! – kiáltotta. A nyakán duzzadtak az erek. – Állj meg! Hallod! Állj meg! – László csak legyintett. Ez teljesen kihozta a sodrából. – Állj meg! – ordította az esztét vesztve. A szerszám remegett a kezében. Az ujjak a nyelet oly erősen szorították, hogy belefehéredtek. – Állj meg már! – lendítette jó dobásra a karját. – A szentségit! – és már repült a balta.

A vénember hirtelen megrémült. A kéz, mely a szerszámot elindította, ökölbe rándult. Mintha ezzel a mozdulattal visszatartathatná az éles baltát. De az feltartóztatlanul szállt gyanútlanul lépkedő fia felé, aki oldalra kapta a fejét, amint a szerszám elsuhant mellette. A jobb vállától egy araszra. A balta a fokával a fáskamra oldalának ütődött. A hatalmas döndülés ébreszthette rá Lászlót, mi történt valójában, mert ekkor megtorpant. A képe viaszárga lett, s hideglelősen meredt a deszkafal tövébe zuhant szerszámra.

Az apa keze lehanyatlott, mint a hőütött virág. Magába roskadva csak az járt az agyában: nagyon elvetette a sulykot, a fiát elvesztette örökre.

Előkerült Kovács úr. Futva közeledett. A télikabátja libegett-lobogott. Csikorogtak a kavicsok a cipőtalpak alatt.

– Mi történt?!.. Mi történt?!... – kiáltozott már megszűröl.

A fáskamra mögött lihegve megállt.

– Mi történt? – kérdezte ijedten, közben cikázott a tekintete a két szobormerev férfi között.

Elsőnek László eszmélt fel. Réveteg tekintetét megtört apjára emelte. Aztán mintha elégedettséggel szemlélné.

– Nagy dolog – mondta mélyről jövő hangon. A vér lassan csörgedezett az arcába. A hangja magabiztosabbá vált. – Apám úgy határozott, a birtokrészét mégis csak eladja neked.

Süveg Mihály felkapta a fejét. A szeme éles villant.

– Ez igaz? – fordult feléje a vevő.

Ő tiltakozni próbált, de csak hápogott, mint a daraszat nyelt kacsá.

– Feleljen, öreg – hallotta Kovács úr hangját.

Ő tekert a nyakán, és elnézett a kertre.

Később a vevő csendesen megkérdezte:

– Eladó a része?

– Tárgyalhatunk róla – szólott rekedt hangon.

Könyvek olcsóbban!

www.debrecezy.hu

www.konyvhalo.hu

ÉBERT TIBOR
Ujjgyakorlatok

(Bartók Béla egykori pozsonyi lakása ablakánál)

*A Kőpiacon ilyenkor
 néhány virágárus üldögél már,
 a billentyűk maguktól megindulnak
 – énnélkülem –, a kárpáti szél,
 vagy az, amelyik a dévényi kapun át
 bukdácsolva szabadul, meg a többi,
 közeli szél nincsen –, akkor nem kellenének
 a billentyűk –, soha sincs szélcsönd,
 szekerek döcögnek a múltunkból,
 és a billentyűk követik útjukat
 döcögnek halk lépegetéssel: andante.
 Eltörölhetnék mindent vad glisszandózással
 lesöpörve polcaikról a csillagokat
 – a zongorán. Kevés a hang?
 Kevés még a virág városszerte.
 (Felkutattad már az eszmélés
 gyökereit és az értelmét?
 A telt kukák és törött protézisek
 reneszánszában minden szépség újrafordul:
 vers-tegnap-tegnapelőtt-törmelék.)
 De valamiféle közegbe markolva
 lebegni kell, lázasan csitulva
 a remény szakadt gyolcsaként...
 Olyan ez, mint a szél, billentyű,
 crescendo, ritmus, boncolás, üzenet,
 azután a csönd is: zene, zene, szél,
 billentyű, folytatás
 ujjgyakorlatok,*

FECSKE CSABA

Utazók

*anyókák utaznak ágyon
nekik az élet már szégyen
senki sem érti meg őket
a fáradt útutazókat*

*haláluk nem leszen pörré
csöpp testük változik porrá
kialszik nem kormoz rácsos
bordáik mögött a mécses*

*mindahány mennyei telkű
az ima sose volt alku
páráként lebben a lelkük
Tejúton porzik a talpuk*

A levegő falára

*az érzések miket
a sejtek szőnek
a másiktól mindig
bevéreződnek*

*idegek drótjai
futnak a testbe'
kélj és kín világít
Istent keresve*

*van-e valami szép
a pusztulásban
önmagamát évek
mélyére ástam*

*így védekezem nem
tudom mi ellen
szinte lubickolok
a félelemben*

*rettentő terheket
kellett cipelnem
csoda-e hát ha oly
sokszor elestem*

*a nemlét nyugalmát
vissza nem sírom
nevem a levegő
falára írom*

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS

Ab urbe condita

Ág János rég elhagyott szülővárosába álmolta vissza magát.

Valami munkahelyi kirándulás volt, hazaindulás napja. Végigjárta még egyszer a kicsinyke főteret, a hozzá tartozó barokk jellegű mellékutcákat, és tudta, ha megfeszül sem képes visszatalálni a régi, fontos helyekre.

S amint távolodtak, s az alkonyfény aranyba vonta a templomtornyot, a világháborús emlékművet, elbőgte magát a busz hátsó ülésén. Miszerint itt, ebben a városban neki saját tányérja, bögréje volt. Zokogott, kiborult, mert úgy érezte, súlyos, mondhatni végzetes hibát követett el, mikor innét elszármazott.

Aztán felriadt, s abban a pillanatban még értette, mire fogta el az a heves sírás (álmában tudniillik). Órák múlva már csak az álombéli jelenetre emlékezett viszonylag pontosan, de hogy mitől akkora tragédia kinőni egy várost, meg nem bírta volna magyarázni.

Kereste magának a bajt.

Tudta, bizonyos helyekre soha be nem teheti a lábát. Kitiltották. Pontosabban: kitiltatta magát örök időkre. És ez a helyzet – mindent összerakva – voltaképpen igazságos. Ki kérte őt, ki adott neki felhatalmazást, hogy egyszerre több tájon, több életben legyen jelen?

Szívszorongva figyelte a kertek alját, valahányszor arra tévedt. Jaj, csak eszébe ne jusson semmi! Jaj, csak bele ne kuszálódjék az idő ágbogába! Persze rögtön azután, hogy ezeket elgondolta, meg is bánta, mivel tisztában volt vele, hogy önkéntelen sodródás nem létezik. Számára legalábbis. Sodródik, aki sodródni akar. Ez az egész lényegében a bűnnel rokon. A halálos bűnnel. Vagy azzal egyenlő.

És másoknak?

Másoknak szabad. Nekik majdnem mindent. Illetve... Szóval ők ezt a hajszálnál is kisebb különbséget a mint-ha és az egészen között nem érzékelik. Számukra a „csaknem” lényegében azonos a „teljesen”-nel. Valahol, valamiképp jogot szereztek rá, hogy szemüket félig csukva tartsák. Vagy félig nyitva. De e kettő ugyanaz.

A bűn, akár a híg tejbegríz, átszalad emésztőrendszerükön. Míg ő, ő a legapróbb gondolat- és érzésfoszlanért is súlyos belső gyötrelmekkel fizet. Mert felelőség, ugye, van a világon. És akárhányszor csalják törbe a megegyező utcasarkok, erkélyek, bólinthat legfeljebb magát megadva: „hát mit vártam, hát mit reméltem?”

Gyötrelmekből és édes kuszaságból szőtték a Várost, kamaszkorának színterét. Visszatér és elszámol. Ezt fogadta, mikor szöknie kellett. (Kellott?) Azóta sokszor menekült, vissza is tért legalább ugyanannyiszor, csak amit keresett, az folyvást ide-oda bujkált előle.

Szerelmes volt a Városba, a régi-régi megaláztatások helyébe. Ahol a nagy megszegyenülésekért csak saját magát okolhatta. Vagy ha mégsem, a reá hulló vádakat elhessegetni már nem maradt ereje. Akárhányszor választott, mindig pontatlanul, mindig önmaga ellen. S utólag gyenge kifogásnak bizonyult, hogy e girbegurba utak vezették újabb és újabb kalandok felé.

Akármit mondott, cselekedett, az a vélekedés járta róla: valami nincs rendben nála. S utólag aztán hiába derült ki, épp e fene nagy zűrzavarnak van csak értelme, senkit sem lelt, akinek a képébe vághatta volna: „na látod!”

Mesélték az ismerősök, hogy a lányt, akivel összevezett annak idején (vagy a lány övele?), gyakran látni a toronyház erkélyén. Csodaszép még mindig, mint akkor, a bolond, kamasz időkben, mintha tizenhét éves volna örökké, és csak néz, csak néz...

Tisztáznia illenék: amit akkor kívánt, egyáltalán nem járt neki. Teljesen igazságos volt, hogy a lány visszautasította. De mégis, mikor leért a vasbeton-rengeteg aljnövényzetébe, boldogan, megkönnyebbülve fogadta az arcába csapódó januári szelet.

És ami ennél is kínosabb: az utólag költ legendák. Száloigék és tettek, melyeket az ő nevéhez csomóztak. Kimagyarázkodni ezekből – ha lehet – még szégyenletesebb volt, mint az egykori bukásokból. Felsülésekből. Legvég-tére aztán fel is hagyott minden effélével. Tudomásul vette: a hibás emlékezés a társadalmi közmegegyezés alapja. Hiába tudta, hogy a dolgok másként estek: egyedül marad. Elnéző mosollyal hagyta rájuk a rengeteg sületlenséget.

Csakhogy létezett egy másik ház, egy másik balkon is. Jóval kisebb, nem messze a régi zsinagógától. Jóval kisebb, amely furcsa, érthetetlen módon beékelődött a málladozó újbarokk díszítmények közé. Régi, szomorú történet járta róla. Egy öregasszonyról és a leányunokájáról. Az amerikai bombázókról. Vagy az oroszokról? Rózsák nyíltak az udvaron, és állt ott egy eperfa is, melyet folyton ki akartak vágni. Évekkel azután, hogy megszökött (innen is), ébredt rá, hogy fél irgalmatlanul. Attól, hogy eljöhét a nap, mikor értelmét veszti mindenféle igazságtézés. Eltompulnak, ingerküszöb alá esnek a hajdanvolt keserűségek, és a dolgok, amiket helyükre kellene tenni, már egyáltalán nem kíváncznak semmiféle helyre.

Létezhet-e veszedelmesebb pillanat, mint mikor elbóbiskol az emberfia, és ottragad az álom és ébrenlét közötti határátkelőn?

Nem az egészszel, csak a félmúlttal van a baj.

Azt képzeli, órákig szundított, holott nem tart tovább az egész néhány másodpercnél. De úgy fél perc után mindenképpen felriad. És amit látott, ami eszébe jutott ott, akkor, nem zuhan pillanat alatt a feledés kútjába, lebeg még néhány percig a félemlékezetben. És idő is marad valamennyi végiggondolni még egyszer, s rádöbben: „atyavilág, ez nem is hülyeség!”

Mert ezekből a fél-kábulatokból másznak elő az igaz történések. Nem lépnek, nem röppennek: ezek csak afféle érzélgős közhelyek. Slattyognak, kecmeregnek, mint novemberi hajnalokon a kisfiúk a vécére.

Aztán elillannak. Akárhogy is drótoznánk magunkhoz. El, akár a régi, kedves ízek, zenék.

Csak az a baj, hogy az emberfia menthetetlenül elbó-biskol. S ahogy vénül, egyre többször. S félkábultságából-félöntudatából könnyörtelenül előcammognak ezek a gondolatembriók. Illékonyak, mégis feltartóztathatatlanok. Ismerik a lélek halálos pontjait. Azokat támadják konokul, módszeresen.

Ne mondja senki, hogy mindez a képzelet játéka. Valaki belepancsolt a félmúltba, az mutált, és elszabadult.

Rejtelmes szókapcsolatok, melyek hangosan kimondva csak örült, zagyva dolgokat jelenthetnek, de születésük pillanatától kezdve alakjuk van, törvényük, ritmusuk. Formailag kifogásolható idegi szinapszisok. Létrejöttek valamiféle felsőbb akarat hanyagsága vagy szándékos elnézése folytán, és most osztályrészt követelnek maguknak.

Igazságot.

Budapest elsőre afféle csapda mögötti csapdának tetszett. Később azoknak a leányoknak, asszonyoknak a képét öltötte fel, akikért lehetetlen, hogy meg ne bolduljon az ember, miközben ők ártatlan ábrázattal üznek galád, aljas játékokat az ember fiával.

És ebbe beleértendő a lakótelepek és a rozsdáövezetek is.

Elátkozott királykisasszonyokat álmodott a panelrengeteg rosszul záró nyílászárói mögé. Sűrű, szomorú titkokat, melyekre rábukkanhatnak más sűrű és szomorú titkok. És ha összeérnek ezek, tán lerobbanhat végre a bérházak gangjaira rákövesedett fásultság. Esetleg megzenésíthető lenne a székesfővárosi alkonyatok világvég-hangulata is.

De végül mégsem, mégsem. Fényárban úszott a Nagykörút. Fényárban úszott a Kiskörút, a Vár. Valamint a békásmegyéri lakótelep. És vasárnap esténként, mikor a vonat befutott a Kelenföldi pályaudvarra, szétöredezett menthetetlenül a fényfolyam. „Nincsenek lányok, nincsenek idillek, röhögtek képébe a neonreklá-

mok, csak elfuserált közvilágítása egy elfuserált metropolisznak. S ami még elevennek tűnik az itt-ott felhólyagosodó máz alatt, az teljesen egészséges már. Titokzatos és gyönyörűséges nagybeteg.”

Vagy egyszerűen csak balek volt, mint bármikor máskor. Engedte kritikátlanul, hogy behálózzák eszméletét a tündérmesék. Azt, hogy marad, s itt szerez magának fegyvert, zászlót. Aztán néhanapján visszatér majd a régi megcsúfoltatások helyére, fölényes derúvel végigméri az egykori üldözőket: emlékeznek-e még, vagy belepunnyadtak már a maguk dagasztotta posványba?

Holott látta – mivelhogy erre hivatott –, már régesrég nincs se harc, se játszma. A lapokat, szerepeket (ha voltak egyáltalán), leosztották időtlen idők óta. A valamikori hőttmocskos önkiszolgáló éttermek helyét pizzériák foglalták el, aztán beköltöztek mindbe a kínaiak.

Szerette volna azt hinni magáról: nem alkudott meg. Holott paktum kötött. Szánalmas, szomorú kis különbsé-ke, melyben kötelezettséget vállalt, mi több: nevét adta, hogy nem csinál több galibát. Nem beszél magában, társaságban nem füttyörész eladdig ismeretlen dallamokat. Bele nem zúg botrányosan fiatal lányokba. Vagy ha mégis: ellenkezés és gondolkodás nélkül megfojtja valamennyit.

Aztán hátba támadták a pestszentlőrinci házak. Vagy az újpestiek. Szerencsétlen, pancser módon fedetlenül hagyta az emlékezetét. Úgy számolt: a múmárványból és foncsorüvegből klónozott rengeteg lényegében zárójelbe tett mindent, ami lélekben hadra fogható még. És egyszerűen ott termelt előtte az a századforduló idejéből való házsor. Nem is sor, csak négy vagy öt építmény a kor s a proletár nemtörődömség által alaposan megviselve. De az erkélyek s a kapualjak ugyanazok voltak. Ugyanazok, mint akkor, ott. Budapest egy rafinált, erotikus kelepce.

Jólesett volna mondani: elég. Felállni. „Én most elmegyek, ti pedig csináltok, amit tudtok.” Az sincs rendjén, hogy semmi se fájjon.

Északnak venni az irányt. Elvegyülni valamely Hanza-város boldog, arctalan masszájában. Grogot inni, belekavarodni a matrózkocsmákból kiszűrődő archaikus rockszámok örvényébe. Vagy egészen, egészen keletre. Kyo nishiki. Lenni valahol, ahol jog szerint semmi keresnivalója.

Csak felelőtlen emberek bírhatják a teljes boldogságot. A látás arra való, hogy a gyönyöröket megrabolja. A vaksóság, a tompaság nem jön csak úgy, magától. Szerződni kell, igen, a Gonosszal. Nem látni, nem hallani az élvezésért. A diribdarabok, miket az élet apró örömeinek szoktak titulálni, azok sincsenek ingyenbe. Piculánként kell befizetni érte a lelkiismeretünket. Szentpétervárt, a kyotói faleveleket.

Persze létezik egy titkos záradék: tökéletesen rossznak lenni. Tudva, akarva mondani: nem. Megtagadtatok, megvezettetek, szálljatok hát le a retinámról.

Aztán visszatérni mégis, mégis, ki tudja, mi a ló farának. Mert beköszönt az ősz, és továbbra sincs esély eljutni Kyotóig, Lüneburgig. Ami nagyobb baj: sehová sem. Az ember csak áll az aranynak csúfolt hervadásban, és rádöbben, hogy most már számolni kell a hátralevő nyarakat.

Kilépni a rámából. Na jó, de mi van akkor, ha a keret maga a félmúlt, mely lassan, könyörtelenül öröklétté fakul?

Az új Város a novemberé.

Az alkonyaté, mikor az esőzések kifulladtával megdermed az égbolt a dombok, akácligetek felett. „Kár a gőzért, tutulják a kései szelek, elforrt a must, meglassúdott a tánc. Tél lesz, fagy, talán hó is, de hogy mikor, arra nincs szabály. Az sem lehetetlen, hogy csak az elkövetkező tavasszal. A széllel mindenestre nem árt szembemenni. Az tartja ébren a vágyakozást, miszerint semmi, semmi nem érhet partot ezen a világon.”

Meg a lekéssett járatoké, melyek igazából sohasem jönnek túl korán. Csak az emberi természet olyan, hogy

folyton megpróbál kislisszolni az idő nyomáspróbája alól. („Be kellene indulnom, ki kellene találnom valamit”, ezt hajtogatta magában, aztán csak elment az orra előtt a sárga busz.)

Valamint azé a néhány határeset-pillanaté, mikor megáll az emberfia kertjének közepén úgy tavaszélen. „Lesz még fagy” – ezzel zsarolnak az éppen csak pattanó mogyoróbarkák. „Itt sem vagy otthon, sehol sem vagy otthon. Azt hitted, alapítottál, de ha tiéd is volna a kegyelem, akkor is kiforgatunk belőle.”

„Azért sem kérek bocsánatot, azért sem!” Roppánásig szorította fogsorát. „Egyszer úgyis fel kell cihelődni, s menekülésünk nem jelenti magától értetődően a megmenekülést. Éppen csak kifűjjük magunkat, aztán tovább! A november, az elhagyott buszmegálló, a koncertterem mind, mind afféle limlom, ami megmagyarázhatatlan módon az ember szívéhez nőtt, de legvégtére el kell szórni ezeket is. A futás. Ez az egyetlen biztos pont. Ami szégyen ugyan, de állítólag hasznos. Honnét a reménység máskülönben újabb és újabb vélhetőleg szabad földet keresni, s lebökní az ásót: itt és most!”

PINTÉR SÁNDOR

Minekutána csakazértis

*Adassék meg a leltáregyenlőség
Test és rozoga mozdulat között,
Langy zefír fújja odébb a ködöt,
Hiányból álljon sarkára a bőség.*

*Vedd a kezedbe diszkoszát a mának,
Még nem és már nem egyenlő legyen,
Újra ott áll a számár a hegyen,
Ha tudod miért, többé nem hibázhatsz.*

*Síkossá vál a fagy kezéből a mégis,
Légy az ég réjtét felszántó eke,
Nézz ki az ablakon, hogy múlik-e
Totem és tabu, a hegyen a fétis.*

*S ha már minekutána csakazértis,
Légy az alany s a megkerült ige.*

SIROKAI MÁTYÁS

Átlagos bőr

*Dobozok egymás hegyén-hátán,
a cipősszekrényben válogatok.
Átlagos bőr, évekig a kedvencem volt,
elvált orra a talpától, minden túraszezonnal
mélyebbre merült a szekrényben,
alig veszem észre az avar alatt.*

*Mintha tófenékről emelném fel,
cuppogva engedi el dobozát,
surrogva tekeredik a fény orsója.
Hegyhátak nyomai a talpon,
potyog róla a tavalyi ősz
kéрге, vidám barnaság
a fűzők alatt. Felhúzó.*

*Levetem. Kilométerek szalagjai
gurulnak szét, megvadult gumicsőként
tekeregnek lábam körül. Egy régmúlt
kirándulás ösvényeibe gabalyodok,
panellakások falára ragasztott
őszi tájképben sétálok –
akváriumai fényben pereg,
lombjait veszi a vakolat.*

*Másnap az utcákat rovom,
nem találok fűzőt a délelőttöz,
mintha egy számmal nagyobbak lennének
az órák, csoszogva téblábolok.
A szemeteskuka mellett, a járdán
hever, fél párja lépésnyire a másik előtt.
Sípól a délelőtti forgalom szelepe,*

*kezembe veszem, megcsap a keserű
bőrszag. Távolodóban még látom,
hogyan párolog a fényesedő járdán
szakadt bélése, lábam hűlt helye.*

SZAUER ÁGOSTON

Véletlen

*Megjött a nap, itt most lett délután,
az asztalkendőn sárga fény oson,
és megcsillan, hol vízcsepp ül sután
egy otfelejtett tízforinton.*

*A kép megáll. Sokáig így lapít
e pontnyi domború íveg s e tett:
tucatnyi jelből egyet felnagyít.*

*Uralkodó póz. Többet nem keres.
Már érdekelni kezd, honnét esett...
Mert égi, úgy tűnik, esetleges.*

Újraolvasás

*Egy régen forgatott regény.
A történet csak vánszorog,
már ismert névre sincs remény,
és jönnek váratlan sorok,*

*jellegtelen kép, hangulat,
egy szó, mely meglapult sután –
helyenként mégis átlukad
egy elfelejtett délután.*

KIS ORSOLYA
elég sötét képlap

(utazás előtt)

*most összezsomagolom
minden nélküled töltött éjszakámat
külön a leghosszabbat
(amelyiken ott aludtál mellettem
de én végig fönn voltam
mert át akartalak ölelni és nem mertelek)*

*majd a kész csomagot a fejemre föl rakom
így egyensúlyozok széttárt karokkal
az utolsó éjszakámon nélküled
az összes járdaszegélyen
keresztül a kihalt városon*

tájképre

*ahol a még sötét fülemülében már ébredő erdő énekel
ahol hömpölygő tengerek sós folyókat érnek el
ahol alvó csillagok fölött fénylő madarak hullnak
ahol ijedt barlangok meleg medvékbe bújnak*

*ott magányos rétek kószálnak
keresztül füves vándoron*

szobatitok (fehér huzatra)

K. I.-nek

*te azt hiszed hogy én csak
egyszerű szobalány vagyok
kastélyodban*

*de mindig
mikor a jobb szárnyat veszi a kamera*

*én a balban ágyad húzom
és széttárt karomon huzatod-szárnyammal
én vagyok álmaid szemtelen angyala*

Hogyan mondhatók el az emlékeink?

Beszélgetés Méhes Károllyal

Különböző alkotói pályakezdésekre van példa a magyar és a világirodalomban: az ritkán fordul elő, hogy valaki prózaíróként indul, és aztán költővé válik, de az nagyon gyakori, hogy a pályáját versekkel kezdő alkotó néhány kötet után áttér a prózára, és aztán már meg is marad prózaírónak. Az is ritkább, hogy a prózaíróként eredményessé váló alkotó kitarthat a költészet mellett, sőt, esetleg a harmadik műnemben, a drámában is jelentőset alkot. Méhes Károly költőként indult a nyolcvanas évek végén, két verseskötet (*Szombat délután*, 1991; *Csend utca*, 1993) után viszont már sorra jelentek meg a novelláskötetei (*Meddig él egy fénykép?*, 1994, *Tündérek cselekedetei*, 1998; *Otthonos temető*, 2000 stb.), majd 2002-ben a *Lassan minden titok* című regénye, így talán ismertebb is már prózaíróként, miközben nem maradt hűtlen a vershez sem (*A másik táj*, 2000). Már 1996-ban is egy verset és kisprózákat tartalmazó kötete jelent meg (*Csontválogatók kézikönyvecskéje*), írt gyermekverseket is (*A gyufalábú kutya és más versek*, 2000), de nemrég az Édes Anyanyelvünk pályázaton is verseskötetnyi anyagát díjazták. Kevesen tudják róla, hogy szakújságíróként (részben fotóstársakkal) tizenöt könyvet jelentetett meg a Forma 1 világáról.

– *Milyen a viszonyod, a két alapvető műnemhez, a lírához és a prózához, hogyan látod eddigi pályád alakulását, és hogyan élted, éled meg belülről, egyelőre csak a két műnem összefüggéseire koncentrálna?*

– Amikor elkezdtem irodalommal foglalkozni, akkor igyekeztem kipróbálni mindazt, amit az irodalomórán tanultam. Azt szoktam mondani, olyan ez, mint az egyedfejlődés: ír az ember szerelmes verseket, hazafias verseket, Petőfi-stílusú verset, Ady-stílusú, József Attilát, Pilinszkyt, szóval keresgéli a helyét. Aztán amikor ezeket mind végigjártasozta, avagy tanulta, akkor talán végre elkezdí megkeresni a saját hangját. Kezdetben egy kicsit póz is volt, persze, számomra is a versírás, jó érzés, hogy én most költő vagyok, és nem csak az iskolai, otthoni kötelező írásgyakorlatokat végzem. Ugyanakkor már elég korán, amikor az első verseimet meg-megmutattam az ismerőseimnek, majd a szerkesztőknek, egyre mondogatták, hogy milyen sok

az epikus elem ezekben a versekben, kérdezték: miért nem próbálsz meg prózát írni, novellát? Ez nekem éppen kapóra jött, mert akkor, húszéves koromban kezdtem egyetemre járni Pécsre, ahová meghívták előadónak Bereményi Gézá, hogy tartson egy ún. írói mesterség kurzust. Én is jártam az óráira, ami még inkább megerősített abban, hogy prózát írni egyszerűen jó. Bereményi adott kisebb feladatokat, megadott témákat kellett íróilag kidolgozni. Ekkor jött a meglepetés, mert ő azt találta mondani, hogy ezek olyan szép kis lírai darabok, miért nem maradok én meg a versnél, talán nem kellene erőltetni a prózát. Szóval, ellentétes irányú ösztönzések értek, ezért megpróbáltam magamban elválasztani egymástól a kettőt. Sőt, abba is hagytam a prózaírást évekre, s csak '92-től kezdtem újra kisprózákat írni, de akkor jelentek meg az első versesköteteim. Azal hitegettem magam évekig, hogy most már szét tudom választani, hogy mi az, ami versbe „való”, s mi

az, ami prózába. Az utóbbi tíz évben pedig azt vettem észre, amit mondasz, hogy a vers soha nem tűnt el az életemből, jóllehet néha már riasztónak éreztem, hogy milyen régóta nem írtam verset. Holott Csorba Győző, akihez elég sokat jártam az 1980-as, 1990-es évek fordulóján, amikor még egészségesebb volt, azt tanácsolta, hogy minden nap kell verset írni, mert milyen költő is az, aki nem ír minden nap, az nem is költő. Egy időben követtem ezt a tanácsot, de aztán, amikor egyre több prózát írtam, akkor már háttérbe szorult a vers. Érdekes módon, amikor viszont kevésbé koncentrálok a prózára, vagy egy kis szünetet tartok, mintegy gejzirként újra és újra feltámad a versíró kedvem, aminek mindig örülök. Egyszóval most már nincs bennem az a rigorozitás a Csorba Győző-i intelmhez, nem esem kétségbe, ha látom, hogy mindjárt eltelik a nap és még nem írtam verset.

– *S ennek ellenére költőnek is tartod magad, meg prózaírónak is, meg újságírónak is?*

– Ha muszáj így kategorizálni, akkor igen, vagyok mindegyik, amikor éppen azt csinálom. De amikor éppen autót vezetek, akkor sofőr vagyok, a boltban meg vásárló. Így amikor éppen verset írok abban a tizenhárom és fél percben, akkor nyilván költő

vagyok. Jó, tudatában van az ember, hogy egy-egy versben benne lehet az „egész élete”, tehát voltaképp minden pillanatban költő, mert ír, mert figyel, bekebelezi a világot, raktározza és így tovább. De költeni csak akkor költ, amikor költ.

– *Tehát nincs hagyományos költő-tudatod? Ez a kérdés csak azért jut most eszembe, mert van két elbeszélésed is, ami némiképp tematizálni látszik az író és költő sorsot, szerepet: a legutóbbi kötetedből (A kis halottlító, 2004) az Áradó költészet című írásra, az előzőből (Weingruber vendége, 2003) a Magyar író címűre gondolok.*

– Tudat vagy nem tudat: egy idő után, iksz számú megjelent vers, ipszilon számú könyv után csak elhiszed magadról, hogy költő vagy, író vagy. Jönnek úgy levelek: Méhes Károly, költő. Vagy író. Tehát ez

tény, tényszerű dolog. Ha tetszik, már-már állapot. De olyan értelemben tényleg nem volt soha „tudatom”, hogy nekem ezt a saját igény-, öröm- vagy éppen bánatszintemen túl valami vagy valaki másért kellene csinálnom.

Az említett prózai darabok pedig inkább kuncogások, jóllehet, tisztelenek kissé, éppenséggel azokon, vagy olyan helyzeteken, ahol az irodalom, az írás nagy ki akar szakadni abból, ami a közege. Ez persze faramuci, mert épp az benne a szép, hogy a világon minden lehet a közege, mindenről szólhat, tehát másrésztől nehéz is kiemelni bárhol és szeparálni. De mégis, az irodalmi élet, mint olyan, azért egy létező világ, a maga ilyen-olyan, amolyan szabályaival, esélyeivel, féltékenységeivel, harcaival. Ami egy idő után ha nem is ki-, de megismerhető valamelyest, és ugyanúgy

lehet „téma”, még ha belterjesnek tűnik is, mint egy szerelmi viszony vagy egy disznóölés elbeszélése.

– *Visszatérve a pályakezdesedre, kezdettől megfigyelhető a verseidben (később a prózákban is, ha ott nem is olyan nyilvánvalóan) egy nagyon érdekes, kettős vonatkoztatási lehetőség: tárgyiasság, hétköznapi környezet, események, sőt biografikus, önéletrajzi vonatkozásrend-*

Gyermekei, Dóra, Katalin és Kristóf

szert egyrészt (az első kötetek címei is erre utalnak, a Csend utcában él-tél jó ideig, a szombat délután pedig a pannonhalmi bencés gimnázium különleges alkalmaira utal) és metafizikai telítettség, transzcendens vonatkozások, ontológiai kérdésfeltevések másrészt. Miből táplálkozik ez a kettősség, amit azért emelek ki, mert első köteteknél ritka, hogy mindjárt az alapkérdések is megfogalmazódnak. Van-e ebben szerepe például a te bencés gimnáziumi éveidnek, tanulmányaidnak?

– Pécsen születtem, de nyolcéves koromban elköltöztünk Győrbe, ahol nem szerettem lakni. Aztán kerültem Pannonnalmára, majd vissza Pécsre az egyetemre, s azóta is ott lakom. A kérdésségre azért nehéz válaszolnom, mert magam sem mindig igazodom ki ezzel kapcsolatban. Ami engem mindig is izgatott, nem a világot

megérteni, mert az amúgy is eléggé lehetetlen, hanem legalább annyira jutni, hogy tudjam kielemezni, ami velem történik. Van egy olyan sejtésem saját magammal kapcsolatban, hogy amikor benne vagyok egy szituációban, a hétköznapi történetekben, az, amit akkor felfogok, az csak úgy elraktározódik, megvan, mint egy könyvtárban. Attól fogva mindig előhívhatók, újra lehet értelmezni, csiszolni, tisztogatni őket, mint afféle talált tárgyakat. Mert a saját életünk pillanatai is ilyen félig-meddig talált tárgyak, amelyeket folyamatosan elő lehet venni, és pucolgatni. Sokszor vissza-visszatérnek ezért írásaimban ugyanazok a motívumok, történetek is akár, mert úgy érzem, hogy rejlik még bennük olyasmis, amit nem sikerült még eléggé kibontani. Ottlik Géza *Budá-*

jának az elején van egy mondat, ami nekem nagyon megtetszett, s amivel igazolva látom magam is, hogy jó úton járok. Azt írja Ottlik, hogy ha a világ összes írója egész életében mást sem próbálna, mint szóban elmondani, hogyan nézett ki az a szombathegyi országút, amelyen ők a félszázad dal masíroztak, akkor sem tudnák úgy megírni, ahogyan az az ő lelkében, emlékezetében él. Nyilván van ebben egy kis költői túlzás, de ugyanakkor igaz is. Minden pillanatunkhoz vissza tudunk térni úgy, hogy talá-lunk benne valami újat, érvényeset abban a másik pillanatunkban is, amelyekben épp felidézünk.

– *Ne haragudj, de ezzel nem igazán válaszoltál a művészetekben rejlő kettősségre (annak esetleges életrajzi motivációira) vonatkozó kérdésekre. Vagy te nem is érzékelled ezt a kettősséget?*

– Nehéz erre bármi okosat is mondani, hiszen maguk a művek is ilyen kérdések körül keringenek, sokszor tán csak vergődnek. Módszeresen, stúdiumszerűen – bencés gimnázium és esztétika szak ide vagy oda – én ilyesmivel sose foglalkoztam. Megérintett sok dolog, idea, aztán gyúrtam az anyagtalán anyagot is, mint aki csak a levegőben markolászik. De hát épp ez a szép benne, ez a tökéletes „között”, a kapaszkodás a földbe, a nyújtózkodás az égbe, hogy ilyen nagyot mondjak, és hogy akkor abból mi tud lenni. Sőt, egyenesen: mi *bír* lenni. Ami nem túl szép kifejezés, de még illőbb.

– *A verseidre egyébként máig is jellemző az előbb említett visszavisszatérés a gyermekkori, ifjúkori élményekhez? Én inkább csak az első köteteidben érzékelem ezt meghatározónak?*

– Téma szerint és versekben valószínűleg igazad van, akkor, 24–25 évesen megírtam azt, ami nagyon intenzíven foglalkoztatott a múltamból, mert úgy éreztem, hogy lezárult egy korszak (a gyerekkor) véglegesen az életemben, s azt valahogy el kellett rendezgetni. De egészen biztos, hogy prózai művekben, amikor nem én vagyok a szereplő, akkor is, mindmáig fölremlenek saját élményanyagok a múltból.

– *Az egyik korai versedben, az Igen, legalább címűben van egy fontos sor, ami szerintem egész művészeted kulcsa lehet, összegezi azt is, amiről eddig beszéltünk, de a továbblépéshez is jó kiindulópont. Azt írod: „minden-minden / csak azért történik, / hogy emlékezni lehessen legalább.” A múlt szavakkal történő rekonstruálására, az emlékek felidézésére talán mégis inkább a próza az alkalmasabb művészi forma. Nem lehetséges az, hogy a te váltásodban, vagy legalábbis a próza előtérbe kerülésében a pályádon, ennek volt meghatározó szerepe?*

– De, ez valóban így van, ráadásul én szeretek történeteket elmondani, szokták is írni, hogy az, amit én írok, az olyan hagyományosabb típusú próza, van eleje, vége, föl lehet ismereni, hogy nagyjából miről is van szó. Nyilván lehetne ezt elbeszélő költeményben vagy eposzban is elmondani, de egy idő után engem valóban az kezdett nagyon foglalkoztatni, hogyan mondhatók el az emlékeim „rendes mondatokban”. Ez egyfajta játék is számomra, az irodalom különböző formáinak kipróbálása egyfajta szórakozás is, és nem is akarok erről lemondani. Nem is igazán munka ez, olyan értelemben, ahogy az ember a munkáját végzi, nincs bennem semmi küldetés, vátesz szerep, hanem egyszerűen csak próbálok elmondani azokat a dolgokat, amik engem foglalkoztatnak. S ha ez másoknak is tetszik, mások is érvényesnek találják, akkor az külön öröm.

– *Akkor beszéljünk egy kicsit az elmondás módjáról! Részben utaltál már erre, de az első, prózákat is tartalmazó köteted, A csontválogatók kézi könyvecskéje kapcsán az egyik kritikus még azt írta, hogy a cselekményt háttérbe szorítja a történetmondás, a narrátor felidéző, rekonstruáló tevékenysége, későbbi köteteidben viszont már egyre inkább a történet maga került előtérbe. Mennyire volt tudatos részedről, hogy később már nem a nyolcvanas-kilencvenes években divatos önreflexió, a prózacsinálást, a felidéző tevékenységet magát tematizáló posztmodern írói eljárásokat alkalmaztad elbeszéléseidben, hogy a cselekményt, a történetet állítottad előtérbe?*

– Most, hogy rákérdezel, úgy látom, hogy egyáltalán nem tudatos döntés volt ez részemről. Inkább elkaptam, elsodort magával a történetmondásban rejlő lehetőség. Miközben azt olvastam mindenütt, meg a művekből is gyakran azt láttam, hogy nem lehet többé történetet mondani, nincs novel-

la, meg minek is, aközben én meg úgy éreztem, hogy tele vagyunk történetekkel, abból épül föl az életünk, s ezt mindenképpen el lehet mesélni ma is. Persze, kezdetben, amikor igyekszik az ember tájékozódni, hogy mi is van a kortárs irodalomban, akkor nagyon hat rá az, amit lát, tapasztal, kicsit talán meg is próbál igazodni hozzá. Meg akarja mutatni, hogy neki is megy az: ha te így reflektálsz, akkor én hússzor úgy tudok reflektálni, és úgy kiírtom a történetet, mint annak a rendje. De amikor már saját magam számára is komolyabbra fordult a dolog, rájöttem, hogy valamit azért mégis csak szeretnék elmesélni, s akkor csak vissza kellett térnem a hagyományosabb történetmondás eszközeihez. Földidézhetőek azok az események, elmondhatók azok a mondatok úgy is, ahogy megtörténtek, ahogy elhangoztak a valóságban, illetve ahogy az emlékeinkben élnek, vagy legalábbis tehető érvényes kísérlet rá.

– *Azért is kérdeztem erre rá, mert benne volt a te pályád alakulásában azért egy más természetű művészet, akár próza lehetősége is, legalábbis a valószínűleg kevesek által ismert drámból, a Godo, te árva címűből erre is lehet következtetni. Az Egyetemi Színpad 1993-as pályázatán első díjat kapott, majd be is mutatott darabod Beckett klasszikus művének egyfajta parafrázisaként is olvasható, intertextuális játékot folytatasz, különböző nyelvi síkokat játszatsz egymásba benne, azt is mondhatnám, hogy ez egy ízig-vérig posztmodern darab. Érdekes, hogy a prózádba ezekből a művészi eljárásokból semmi nem mentődött át, ott valóban inkább a hagyományos, realista eszközökkel élsz.*

– Akkoriban még csak az első prózai szövegeimen voltam túl, a drámában pedig a párbeszédírás lehetősége izgatott, mert annak azért mégiscsak más sodrása, lendülete van, mint a mesélésnek, főként ha konfliktusos is a helyzet. Egy egyszerű ötletből szár-

mazik a darab, arról szól, hogy Godó, aki nem is nagyon tudja, hogy várják, eljön, különböző balhész helyzetekbe keveredik. Ilyen kifordításokat egyet-kettőt prózában is csináltam aztán, régebben a *Fürdés* című Kosztolányi novellával, újabban pedig a *Pacsirtá*-hoz írtam hozzá egy plusz napot. De ezek mind csak játékok inkább számomra, semmi tudatos prózáirói szándék nincs bennük.

– *A Kosztolányi-regényt novellával folytatod, s ez kínálja a következő, a prózán belüli műfajokra vonatkozó kérdést. Ma, amikor a legtöbb prózáiró regényt igyekszik írni, részben azért, mert a kiadók is azt várják el tőlük, akkor te, úgy látom, mintha kitaratnál az elbeszélések mellett. Bár 2002-ben már neked is megjelent egy regényed (Lassan minden titok), de az is inkább sok kis történetből áll össze regénnyé. 2005-ben te voltál az ÉS egyik havonként jelentkező tárcanovella írója. A rövidebb és hosszabb elbeszélői műfajok közül melyiket érzed inkább írói alkatodhoz közel állónak?*

– Az írásaim hosszúságának nagyon egyszerű oka van: mire van időm. Szeretek úgy dolgozni, hogy amikor megvan egy történetkezdeményem, akkor azt belátható időn belül meg is tudjam írni. Általában az esti órákban, illetve hétvégén tudok néhány órát elcsípni, s ez a rövidebb műfajokat teszi lehetővé. Amikor a regényt írtam, akkor egy öthónapos ösztöndíj áldásait élveztem Bécsben, ahol elhatároztam a sok noszogató hatására, mert persze engem is folyton biztattak különböző irányokból, hogy jók-jók ezek a novellák, de írjak már végre egy regényt, hogy akkor most írok egy regényt. Megjelent már néhány novellám német fordításban, de Dalos György például folyton azt hangoz-

tatta, hogy novellákkal a német piacon nem lehet megjelenni, ahhoz regény kell, tessék tehát azt írni. Kitáltam egy olyan mesét, amelynek semmilyen konkrét, megtörtént valóság alapja nem volt, egy hetvenes évekbeli titkosrendőréről. Aki egy napon nem megy haza többé a családjá-

Bulgáriában, a rilai kolostor udvarán

hoz, a feleségéhez, a nyolcéves gyermekéhez. Az ő életükről, a főhős későbbi nyomozásáról, titokfejtő tevékenységéről szól a regény. Ezt a fikciós cselekményvázat ugyanakkor teleraktam számtalan valóságos, személyes, családi történettel is, ebből a szempontból ez is egy játék volt számomra. Azóta viszont nem volt lehetőségem arra, hogy novellánál, terjedelmesebb elbeszélésnél hosszabb prózába fogjak.

Az kapóra jött, hogy az Élet és Irodalom részéről Dérczy Péter felkért tárcaírónak a 2005-ös évben, szerettem, hogy a „feladat” élesen tartott. Lehette ez rossz is, ugye, kvázi megrendelésre dolgozni, ám

egyrészt napi újságíróként eléggé meg vagyok edződve e téren, másrészt tényleg nagyon ébren tartja az eszet, szemet, fület. Mit tagadjam, én nagyon sokat „lopok” derék felebarátaim félszavaiból is akár, mert sokszor tényleg csak egy pici ellesett mag kell, és aztán azt tovább színezem már én magam, hogy hajaj. Ezek a tárcák, vagy tán egy fokkal előkelőbbben kisprózák, nekem fontosak. Nem fognak sose regénnyé összeállni, még akkor se lenne így, ha esetleg sorozattá válnának, akár egy közös „főszereplővel”, de mégis adnak valami nagyon tág tablót arról a világról, amit én látok, vagyis arról, amit én érzékelek abból, amit látok.

– *Beszéltünk már arról, hogy a korábbi köteteidben (legyen szó versről vagy prózáról) milyen nagy szerepet kaptak a múltbeli történések. Hiányzott ugyanakkor belőlük a jelen idősíkjá. Ezzel szemben a legutóbbi köteteidből, a regényből és a már említett két novelláskötetből (Weingruber vendége, A kis halottlító) a kilencvenes évek, napjaink megjelenítése sem hiányzik. Jól látom-e ezt az elmozdulást, s van-e ebben valamiféle tudatos törekvés részedről, vagy egyszerűen csak az írói érés, tapasztalatszerzés, bölcsébbé válás következménye? Azért kérdezek erre rá, mert a jelennel a kortárs magyar írók közül kevesen tudnak mit kezdeni, általában hiányolják a megfelelő perspektívát, miközben az olvasók a jelen ábrázolását hiányolják.*

– Biztos az érésnek is szerepe van ebben, de annak is, amiről már eddig beszéltem: a gyerekkor és az előző nemzedékek történetei, tapasztalatai, bár soha nem meríthetők ki teljesen, ahogy már utaltam rá, de többnyire azért már megjelenítődtek. Én pedig

sokat járok-kelek az országban, az újságírói szakmából következően is, olyan emberi sorsokkal, situációkkal találkozom rendre, amelyek tollért, papírért kiáltanak. Nagy klisé, de valóban az utcán hever a téma, amit per-sze meg lehet írni egy riportban vagy egy tárcában is, de akár novellában is, még ha ott áttételesebben, sűrítettebben is. Sokszor elég csak egy valóságos mondat, hangulat, helyzet, ami szikraként elindítja a novellaformában való továbbgondolást.

– *Valószínűleg kevesen tudják rólad az irodalom világában, hogy nem csak szépirodalmi munkáid vannak, hogy szakújságíróként (többnyire fotóstársakkal) tizenöt kötetet írtál már a Forma különleges vilá-gáról. Honnan ered ez a vonzalom, hogyan szerezted meg a szükséges*

szaktudást, s egyáltalán, hogyan ké-szülnek ezek a könyvek?

– Gyerekkori bolondériának a to-vábbélése ez, hallottam is eleget drá-ga szüleimtől, hogy nem lehet ebből megélni, minek foglalkozom ezzel annyit. Mint mondtam, Győrben lak-tunk, és bár kábel, parabola még nem volt, de a határ közelsége miatt tud-tuk fogni az osztrák tévéállomásokat. Akkoriban, tehát az 1970-es évek kö-zepén zajlott a Niki Lauda-történet, ami engem, a tizenegy éves gyereket, teljesen rabul ejtett: a megégése, a hő-sies visszatérése, újabb világbaj-noki címe 1977-ben. Aztán évekig csak úgy követtem az eseményeket, mint egy szenvedélyes futballrajongó a mérkőzéseket, de amikor a Dunán-túli Naplóhoz kerültem Pécsset, ak-kor vált élesebbé a dolog, mert a lap-

nál nem foglalkozott vele senki. Előbb csak alkalmanként, aztán rend-szeresen elkezdtem tudósítani a futa-mokról az internet, vagyis a csapa-toktól hozzám befutó e-mailek segít-ségével, aztán előbb a hazai, majd a közelebbi európai futamokra is el-kezdtem járni. Eleinte jött fotós kol-léga is velem, aztán szigorodtak a fel-tételek, s csak egyedül mehettem, így fotózni is kénytelen voltam megta-nulni. 1998-ban megkerestük a pécsi Alexandra Kiadót, amelynek a veze-tője vállalta az első könyv kiadását. Elkapkodták, mint a cukrot, s azóta készítjük az újabbakat sorozatban. Ma már azt mondhatom, hogy ez a fő megélhetési forrásom: internetes la-poknak, nyomtatott sajtónak egy-aránt írok a Forma 1-ről.

Elek Tibor

MÉHES KÁROLY Ketten az éjszakában

1.

A szoba lámpaernyő csupán.

A lámpaernyő hullámozó, selyemből készült. Sárga vagy barna. Nehéz megállapítani, ég-e alatta a lámpa.

A felügyelő nincs a szobában. Kint áll a sötét kony-hában, szódát készít. Csavarja a patront, erőteljesen, mégis óvatosan, hallani, amint a vékony ólomfal kilu-kad, szivárognak a buborékok a szifonba. Közben kinéz az ablakon, egy pillanatra abbahagyja a csavarást, úgy-is pihentetni kell. Félrelibbenti a függönyt. Nincs oda-kint az égvilágon senki. Esőben, éjfél után, nem nagy csoda. Köhög egy rövidet. Tekerné tovább a patront, de most egyszerre tüsszentenie kell. Annyi ideje sincs, hogy félrekapja a fejét, rátüszent az asztra.

Az éjszakában a legkisebb zaj a legnagyobb zaj.

Kész a szóda, ez a feszülő, felidegesített víztömeg, ami egyetlen mozdulatra erős sugárban áramlik, hagyja el a helyét. Kíméletlen, pontos gyorsasággal. Hasonlít a tüsszentésre.

A felügyelő még érzi a markában a szorítást, a csa-varást. Arra gondol, talán meghültem, hideg volt ott kint reggel. Ebben az időben már vékony a ballonka-

bát. Csak szereti a kabát zsebében az összegyűlt boly-hokat, koszt, napközben azt gyúrogtja az ujjáival. Most vesz egy mély levegőt, benntartja, amíg csak bír-ja tüdővel. Amikor úgy érzi, szétduzzannak az erei, ak-kor lélegzik egy nagyot. A nedvesen fénylő utcán egy lélek se mutatkozik. Az embernek mindig járjon vala-min az esze, hangoztatja sűrűn kollégái előtt is, külön-ben megette a fene az egészet.

Már menne a konyhából, de nem tehet róla, ma éjjel igazából itt érzi magát a legjobban. A szódásszifon is teljesen elcsöndesült közben.

2.

Saját autóján megy ki a partra.

Itt novemberben akkor is úgy tűnik, hogy esik, ami-kor nem is. Jár az ablaktörlő, egy-egy levelet is odébb-sikál. Nyaranta van itt egy úszómester, zöld házikója most olyan, mint valami kísértettanya.

Ahogy kikészülődik az autójából, szinte rátamad egy széllelés, bal kezével fogja össze magán a ballont. Be-csapná az ajtót, de a szél visszavágja. A rádiót elfelejtet-te kikapcsolni, mély női hangot hall, a Mexikói-öbölnél öngyilkos delfinek vetették magukat partra... Egyszer-re csak eszébe jut atyai tanító mestere mondása: A halál olyan, mint a lepke, jön valahonnan, aztán továbbszáll. A felügyelő akkor még ifjú volt és tapasztalatlan, hát

megkérdezte, Nem az élet...?, de ma már tudja, a halál ilyen, hogy összevissza repdes.

Lebukdácsol a töltés oldalán. Piros Smart áll lent, mindkét ajtaja nyitva. Baseballsapkás férfiak várakoznak körülötte.

Megáll, kezét a zsebébe süllyeszti, hüvelyk- és mutatóujja közé csippent egy kosz- és boholygombóckát, azt görgeti.

Nos?, néz egy fedetlen fővel álló, kopasz férfira, aki épp orrot fúj.

Megfojtották, hallja a papírzsebkendő mögül, még tegnap, tíz-tizenegy órája lehet.

A homokos kavicsos zöldpulóveres fiatal nő fekszik, szőke haja az arcába tapadva.

Én találtam meg, lép elő egy bajuszos, bőrzakós.

Mikor?

Ma reggel. Hét óra előtt. A vízügytől jöttem ki ellenőrizni. Ugyanitt feküdt, néz le a földre, a nőre.

Vegyék jegyzőkönyvbe. Más?, fordul az egyik baseballsapkáshoz a felügyelő.

Semmi. Semmi papír.

A felügyelő kaparást érez a torkában, köhög.

Értem. Ez micsoda?, vesz észre az autó mellett egy kosarat.

Úgy tűnik, bevásárolt.

Valami különös?

Ivólé, joghurt, két kifli, valami fehér golyó...

Miféle golyó?

A baseballsapkás odaugrik a kosárhoz, és egyetlen mozdulattal a felügyelő elé nyújtja a nájlomba csomagolt golyót.

Ez mozzarella. Sajt. Nem ismeri?

Sose ettem.

Nem baj, mondja a felügyelő, és a tenyeréből egyszer feldobja a sajtot. Aztán visszaadja a baseballsapkásnak. Más?

Kefir és narancs, elég sok narancs.

Narancs, nyugtázza a felügyelő.

Vörös hajbemosó. Meg szódapatron. Két dobozzal.

Szódapatron, ismétli meg ezt is a felügyelő, mintha ez lenne a legérdekesebb információ. Doktor, még valami?, néz megint a kopaszra.

Részemről semmi. Majd átküldöm a boncolási anyagot.

Holnap?

Igyekszem.

A szállítók már úton vannak, szól ismét a baseballsapkás.

Maga megvárja őket. Az ör elmehet.

A felügyelő leguggol a nő mellé. Az előreborzoló hajszálok között fiatal arcot lát. Lehunyt szemet, egyenes orrot, csukott száját. A folyó, alig három méterre töl-

lők, néma közönnyel teszi ősi dolgát. Miközben úgy tűnik, itt van, már rég elfolyt, igazság szerint sehol sincs többé. Majdnem olyan, mint a halál.

3.

Kiss Konstantin annyira fázik, hogy szilárd elhatározása ellenére a ház felé veszi az irányt. Fogja a kezében a jéghideg és súlyos réz kapukilincset, s míg a zárral babrál, érzi, hogy kapaszkodik.

Ül a fotelben. Hallja, ahogy korog a gyomra, pedig egy szikrányi éhséget sem érez. Amúgy sincs egy csepp ereje sem, hogy felkeljen. Talán, ha az anyját felhívná, bár elég későre jár. Olyan nincs, hogy ő ne segítene a fiacskáján, legyen akárhány óra.

Az ölébe veszi a telefont. Érzi, remeg a keze, ahogy az utcáról beeső fénynél elkezd bőködni a számokat, az ujjá önálló táncot jár.

Hallja, hogy ott, túlhan megszólal a csengetés. Búg, hosszan és tompán.

Tessék, hallja megszólalni a kagylót. Nem az anyja hangja az. Beszél hozzá a kagyló, ez az ártalmatlan műanyagdarab. Kiss Konstantin egyszerre azt érzi, így van jól, csak az történik, aminek történnie kell.

Tessék, ismétli a hang.

Hall engem?, kérdezi sután.

Hallom.

Egyszerre szétárad fázós testében valami. Ami eddig összerántotta a belsejét, az izmait, mintha engedne a szorításból.

Tudja, olyan furcsa...

Hát persze, hogy furcsa, igen.

Ha nem zavarja, hogy csak úgy mondom...

Nem, nem zavar. Rossz alvó vagyok.

Kiss Konstatin köszörül egyet a torkán.

Én, akár hiszi, akár nem, végeredményben szeretem a természetet. Nem számít, milyen évszak van, majdnem mindegy. Mindegyik szép.

Most ősz van.

Ősz, persze. Csak azért mondom, hogy nincs nekem az ősszel semmi bajom. Most is, ugye, esik már, nem tudom én, hány napja. Hány napja eshet, nem emlékszik?

Három napja.

Na ugye. És egy csöppet sem zavar. Olyan bizsergető tud lenni, nem tudom, maga hogy van ezzel.

Szeretem az esőt.

Örülök, hogy ezt mondja. Sőt, esőben jó kimozdulni igazán. Rémes dolog otthon ülni, és nézni az ablakon a vízcsíkokat. Vezetni is szeretek esőben. Csak úgy, minden cél nélkül. Esik, az ablaktörő letisztítja az

ablakot, újra vizes lesz, megint töröl egyet. Van ebben valami szép.

Most nem jön válasz.

Érti, amit mondok?, kérdezi gyorsan Kiss Konstantin.

Értem, persze.

Mondja..., megengedi, hogy tegezzem?

Mért is ne.

Biztos nem zavarja?

Tegezzen nyugodtan.

De akkor maga is. Akkor fair.

Rendben.

Így mégiscsak könnyebb. Különben nem is akartam hazajönni, amíg esik. Csak már nagyon fáztam. Nem igazán jó itt. Üres ez a lakás. Üresek a szobák, azt hiszem, én se lakom itt, csak valami véletlen hozott ide. Az van, tudod, hogy nehezen viselem a bezártságot. Meg hogy megmondják, mi legyen, mit csináljak. Ez nem jó. A munkám is...

Milyen munkát végzel?

Most épp semmilyen. Mindenholnap lepattintottak. De nem ez a gond. Úgy szeretnék alkotni, létrehozni valamit, értelmes dolgokkal foglalkozni, mégis, egyszerűen nem megy. Hiába agyalok, hiába, hogy elhiszem sok mindenről, hogy most király, nagyon hamar beleütközöm valamibe. Mindegy is, hogy mibe, majdnem mindig, a lényeg, hogy utadat állják, félrerúgnak.

Kiss Konstantin itt egy kis szünetet tart. Szemben, a beeső fényben látja a tokos faliórát. Megállt, nem húzta fel senki. Felállhatna, odamehetne, hogy megtegye, de úgy érzi, ennek annyi értelme sincs, mint hogy itt ül, és társalog, bele az éjszakába, valaki vadidegennel.

Aztán most..., kezdi újra, szinte sóhajtásszerűen, most aztán csináltam valamit.

Most?

Pontosabban tegnap. Még a tavasszal szoktam rá, hogy kimegyek a folyóhoz, a szabadstrandhoz. Gyalog. Csak úgy. Elvégre időm, mint a tenger. Ez ilyen, melóhely nuku, idő rogyásig. Ott leültem, aztán néztem, mi van. Tudod, melyik részre gondolok?

Persze, ismerem azt a helyet.

Ilyenkor elég mosléknak tűnik, a nyár után. Csak a szürke homok, a feketére ázott fák. Meg sehol egy emberfia. Pedig szerintem így tökéletes. Az ős, az eső, a hideg. Nem is kell oda senki. Elég ha én ott vagyok. Mondom, engem bizserget az eső.

Megvan a hangulata, az biztos.

Aztán egyszer csak megjelent az a lány.

Lány? Miféle lány?

Nem tudom. Olyan apuka kedvence. Egy autós cica. Cica?

Azt csak úgy mondtam. Mindegy. Én szólítottam meg, kíváncsi voltam, mit keres ott. Azzal jött, hogy

mennyire szereti az őszi vízpartot, mert olyan, mint egy francia filmben, vagy mit tudom én. Állítólag minden nap kiment oda. Csak akkor hogyhogy én előtte sose láttam? Mondtam is magamban, még csak az kéne, hogy akkor ezentúl rendszeresen ide egye fene. Odaállt a kocsija elé, összefonta a karját, nézte a vizet.

Az megnyugtató tud lenni.

Azt mondd? Hát ja... De engem inkább felizgatott, nem is értem, mért. Talán, hogy ez a kis csaj pontosan tudja, mért jött oda, mire kell neki, én meg nem. Csak úgy lógok ott, a semmibe. Ez meg jön, mintha a dolgát végezné, érted. Körülnéz, áll egy ideig, eltelik a látvánnyal, elégedett lesz, és a frankó járgányán hazafurikázik. Én meg hol vagyok ettől. Még ide is utánam jön egy ilyen, hogy erre figyelmeztessen.

Ugyan..., hallja Kiss Konstantin most az idegent, Sose tudhatod. Lehet, hogy szomorú, és itt talál vigaszt.

Vigaszt?, kapja fel a hangját a fiú. Aztán lassan mondja, hát az lehet, tényleg. Tőlem is kapott most... Kapott vigaszt..., jó sok vigaszt. Egyszerre felélénkülve mondja, te, figyelsz? Én meg egy narancsot kaptam tőle.

Narancsot?

Aha. Finom, édes narancs volt. Ízlett. Hazafelé jövet megettem. Ha belegondolok, ma nem is ettem mást. Mégse vagyok éhes, egy cseppet sem. Fura egy nap.

És ő? A lány?

Ja, a lány... Hát ő... ott maradt.

Egyedül?

Igen. Hát persze. Nem volt ott más rajtunk kívül. Én eljöttem, ő meg ott maradt.

A telefonvonal túlsó végén hosszú ideig nem szólal meg a hang. Kiss Konstantin mintha egy sóhajtást hallana. Utána jön a kérdés.

És most? Most mit fogsz csinálni?

Ekkor egy pillanatra úgy érzi, megáll a szíve, mint az óra a szemközti falon. Maga is meglepődik, mégis milyen magától értetődően képes válaszolni.

Hát mit. Megyek, lefekszem. Késő van már. Te?

Válasz helyett köhögést hall. Aztán kiszáradva egy tüsszentést.

Nátha?, kérdezi teljesen feleslegesen.

Á, nem hiszem, mondja a hang. Ez csak úgy jön. Néha direkt jól esik egyet tüsszenteni. Kitisztítja a fejemet. Érdekes, amit mondasz.

Megint csönd van, mintha egy ilyen hosszú beszélgetés után épp a búcsúzás néhány szava lenne a legnehezebb.

Akkor...?, szakítja meg a némaságot a hang. Tegyük el magunkat holnapra? Bár, már most holnap van.

Megint eltelt egy nap, motyogja erre Kiss Konstantin. De legalább akad valami, ami elmesélhető. Mint ahogy neked elmeséltem. Legalább van mire emlékezni. Most már mindkettőnknek...

MÁRKUS BÉLA

Pingyom, pocem, pócurka**Székely Dezső (70) – Bükkaranyos (1956)**

(1. Vendégoldalak) Köszönöm, kedves *Magyar Napló*, a vendégoldalakat. Rájuk is telepszem mindjárt, elnyújtózom, bármennyire kényelmetlen is rajtuk – na de mi is? Ti nyilván az írásra gyanakodtok, az oldalak betűikkel való megtöltésére. S hogy feszengenék eleget tenni a kéréseknek: írni valamiféle jegyzetet, nem szabályos kritikát tehát olvasmányaimról. Csakhogy mielőtt, alkalmi reformátusként, mert hisz katolikusnak keresztelték, nekilátnék az alaptextusnak, amely az éppen tíz éve a békéscsabai Tevan kiadónál megjelent, Kovács Sándor Iván, Lakatos István és Németh G. Béla keze nyomát őrző *Hét évszázad magyar költői* 2338. oldalán olvasható, szükségét érzem még egy kicsit elidőzni, kiderül talán, hogy miért, ennél a szónál, *vendégoldal*. Ami a gyerekkori emlékezetemben: ülőalkalmatosság. Az irodalmiban persze, Arany *Toldija* első énekének jóvoltából, „szörnyű”, „nehéz”, „nagy fa”, „szálfa”, „hitvány rúd”. Itt sem, ott sem papírlap tehát, amely kétrét hajtható, hanem hosszú pózna, amelyiknek, ki gondolná?, két vége van. Egyrészt azért, hogy az elejére és a hátuljára *rudalló* kötelet lehessen erősíteni, másrészt, hogy fel lehessen billenteni, ha valaki illetéktelen pattanna rá – de mikor is? Menet közben, csakis. Jövet közben viszont nincs módja senkinek a rúdra ugrással kísérletezni. Az ilyenkor ugyanis, a két vége kivételével, szinte láthatatlanná válik. Elfedi, betakarja, aminek kazalba, asztagba hordására hivatott: aratás után a *gabonakíve*, kaszálást és gyűjtést követően pedig a széna vagy a *sarnyú*. Ezeket rakják rá, ezek terhét hordja, ám hogy mekkora a súly, nem tőle függ (neki így is, úgy is vastagnak és törhetetlennek kell lennie), hanem attól, amin ő maga is függ: a *szekertől*. Ennek nagyságától, a kerekek, küllök erősségétől, a vasalás, a ráf szélességtől. Nem utolsósorban a két *szekeródaltól*, ahová egy vaskampóra akasztják (szigorúan az első és a hátsó *lőcs* elé – nehogy mindenestől hátra csússzon!), az tartja meg. Onnan lóg le, hogy ülni lehessen rá, menet, legalábbis az ügyességüket próbáló gyerekeknek – onnan emelkedik fel a *szekerderék* fölé, az *ódalakon* egy-egy keresztúdra fektetve, jövet. Pontosabb volna azonban többes számban fogalmazni, hiszen ahogy a *szeker* négy *kerek* nélkül mit sem ér, ugyanúgy a vendégoldal is csak akkor használható, ha kettő van belőle, egy a jobb- egy meg a baloldalon, amerre a *teheneket* hajtó

szavak, a *cselő* és *hajs*z is irányítanak. Csak a félnótás gazda nem vet azzal számot, hogy a *szekeródal* párosan tölti be a szerepét. Egymagában nem való semmire. Ha csak nem, mint a *Toldi*ban, útmutatásra.

Amivel mégiscsak szolgálnom illenék, ha már kellő körülményeskedéssel felkászálódtam ide. Mondhatni: felkapaszkodtam a vendégoldalra. Az útba igazítás azonban afféle cselekedet lehet csak, itt a *szekeródal* körül, mintha egy rázós, dőcögős kocsikázást követően, miután kátyúból ki, gödörbe be, tán tengely törött, hám szakadt, egyszóval mikor már eljutottunk valahová, akkor raknánk ki a táblákat. Magunk hasznára semmiképp, okulására se igen, hiszen mi garantálja, hogy legközelebb nem ragadunk kerékgagyig a sárba, nem feneklünk meg, míg ki nem húzatnak. Mégis, ha már szükség van rájuk, a táblák, az utólag kitett fajták az eddigi szövegben is és ez ezután következőkben is, a *dőlt betűs* szavak volnának. Jelzői egy világnak, amely, lehet, ma már csak ezekben és az ezekhez hasonló szavakban ismerne magára. Nyelvében él, ha él, a falu, a paraszti élet. Az legalábbis, amelynek felidézéséről nehéz volna lemondani, noha az alaptextus, ha egyszer eljutunk hozzá, könnyen magyarázható nélküle is.

(2. *Vendégszövegek*) A falu bemutatásához segítségül hívom a XIX. század közepéről, közvetlenül az amúgy is (emlék)táblával jelölt 1848–49-es szabadságharc körüli időkből *Magyarország geographiai szótárát*, amely Pesten nyomtatott Kozma Vazulnál.

A szócikkek szerzőjének megnevezésekor, bizonyos okok miatt, amelyek a község közelmúltjával is összefüggenek, külön kitérőkre lesz szükség.

Egyelőre annyit, arról a helységről van szó, amelynek a nevére pár esztendővel ezelőtt még azzal kérdezhettem rá az újabb irodalomban ismerősebbek vagy még inkább az *Új Magyar Irodalmi Lexikon*, az ÚMIL lapjain járatosabbak tágas körében, hogy tudják-e, Magyarországon (sőt, egész Európában, meg az egész világon) egy lakosra melyik településen jut a legtöbb írószövetségi tag. Ha nem jött kapásból a felelet, mentő kérdések következtek. Ilyenfélék: tudják-e, hol született *Mecser Lajos*, a magyar csúcsot hosszú évekig tartó hosszútávfutó; hol *Kiss Mari*, a Madách Színház művésznője, aki ugyanolyan elragadtatással vallott a gyerekkoráról, mint a színész és költő *Lukács Sándor*; holt ő csak kirándulni járt a falu határába, az erdészházhoz, az édesapját kísérve.

Ha, ne adj Isten, ennyi, az alapműveltséghez tartozó kérdésre is hallgatás volt a válasz, akkor merő jóindulatból a régiség számonkérése következett. Annak tudakolása, hogy na, hol látta meg a napvilágot s felnőve hol lett ugyanott bíró a magyar történelemnek Dózsa

György után (vagy tán, az időtlenségben: előtt) legnagyobb parasztvezére, *Császár Péter*, az 1631–32-i felkelés szervezője, akit „csak” felnégyeltek Kassa városában, és nem tüzes trónon végeztek vele. Miként ezt – a kiderítésben, képzelhetik, sokat segített a hivatkozás, ha előhoztam – Baráth Lajos regénye, *A félelem földje* a halhatatlanságnak meg is örökíti. Mi tagadás, ennyi lexikális adat, történelmi tény közlése után is akadtak járatlanok ott, ahol egy Császár Péter, egy Mecser Lajos, no meg a nem egy színész járatosak voltak.

Még mindig nem dobtam be nekik az írószövetségi tagság mentőövét – nem azért, hogy fuldokoljanak tovább, a kíváncsiságtól például, hanem hogy jómagam lubickolhassak abban a képzelt dicsőségben, amit a magyar hadtörténet pártját ritkító győztes csatája táplált (amúgy mindmáig) bennem. Ez az ütközet nemcsak attól vagy elsősorban nem attól páratlan pedig, hogy győzelemmel ért véget, hanem hogy – merted volna az általános iskolában vagy a gimnáziumban hangoztatni! – az oroszok voltak a vesztes fél. Azok futottak el a magyarok elől, s félelmükben reszkettek, vacogtak, mint a kutyák – hogy hol? A *Kutyavacok*nál, ahogy ezt a 80. évfordulóra állíttatott emléktábla is megörökíti, rajta a nevekkkel és dátummal: eszerint 1849. július 23-án a *Pöeltenberg Ernő* tábornok vezette magyar csapatok vereséget mértek a Kusnetzow altábornagy vezette oroszokra. Hogy a vacok fészket jelöl inkább, semmint félelmet? Sebaj, mint ahogy magára vessen az a történelemtudomány is, amelyik az ütközetet *harsányi csataként* könyveli el, holott a ma még föllelhető *Kutyavacok* nevű dűlő közelebb esik Mályihoz is, (Miskolc-) Tapolcához is, nem beszélve Császár Péter, Mecser stb. falujáról, mint Harsányhoz. És az se szegheti senki kedvét, legfeljebb a historikusok vagy lexikonkészítők munkakedvéről árulkodhat, ha egy-két helyen (ld. *Magyar Életrajzi Lexikon*, Akadémiai, 1969.) az aradi vértanú Poeltenberg Ernő életrajzából hiányzik a Kuznyecov fölötti kutyavacoki diadal, ott van bezzeg, ebből a hónapból a komáromi csaták (július 2., 11.) és a váci ütközetek (15., 17.) időpontja. Mintha a veszteségeink volnának a legigazabb tulajdonaink – ahogy ez valahol írva vagyon.

Valahol, ám, sajnos, nem ott, ahol Császár, Mecser, Kiss Mari született, ahol Poeltenberg győzött, ahogy erről a lexikonok, aztán Baráth... – tudják már, legalábbis a magukat türelmesnek tettető jó barátaim, hogy ismételném, vég nélkül. Addig, míg el nem jutunk az utolsó, a biztos támponthez, az írószövetséghez. Ami tegnap még bizonyos volt, mára viszont, a kiválások után nagyon is bizonytalan, legalábbis a tekintetben, hogy az alig több mint ezer lelket számláló faluból továbbra is hárman tagjai-e a szövetségnek. Ha nem, a lexikonok,

köztük az *ÚMIL* lehet a forrás: a legfiatalabb az azóta Kossuth-díjjal kitüntetett költő, *Bari Károly*, aztán, időrendet tartva, középen a már közepesen se fiatal jómagam és végül a legidősebb, *Székely Dezső*, aki, bizony – most derült ki a számomra – hetvenéves lesz szeptember végén. Az árulta el, amihez majd illik eljutni, az alaptextus, a 2338. oldalon. A helyről azonban, ahol született, megbocsáthatatlan módon ez sem árulkodik. Ezért, ha mindezek után, e tekintélyes névsort követően is akadna balga, ki nem tudná, mi köti össze a fentebb felsoroltakat, muszáj felvilágosításul a másik textust idézni, a geográfiai szótárat. Vendégoldalon vendégszöveget:

Aranyos, magyar falu, Borsod vgyében, egy mély völgyben, Miskolctól 14/16 állomásra, 328. r. kath., 523 ref., 3 zsidó lak., reform. anya, kath. fiók-templommal. Az egész határ csupa hegy völgy; szántóföldjei közép termékenységűek; a mezeigazdaság hanyagul üzetik. Kiterjedése 2178 hold, mellyből 1128 h. szántóföld, 440 h. rét, 150 h. szőlő, 460 h. erdő, melly egyszerűsmind legelő. Ebből majorsági föld 347 h. szántó, 101 h. rét; kenderföld 46 h., dézsmás szőlő 121 h., 29 h. urasági. A helységet és határát egy kis patak hasítja keresztül; s a szántóföldek közt van egy kis forrás, mellynek a lakosok orvosi erőt tulajdonitnak.

A határban van egy Földvár nevű omladék, mellynek most már csak árkai láthatók; hihetőleg ez is a 14-dik században elpusztult cseh favarak közé tartozott. E határon keresztül megy a pest-miskolci főországút, s ezen az erdők közt van egy csárda-vendégfogadó, mellynek épülete hajdan a jezsuiták mulató-helye volt. Aranyos hajdan az Ónodi várhoz tartozott, mostani birtokosai: a k. kamara, dr. Erdődy, Fáy és Garas család a Vendégi ágon.

Jó volna, ráérősen, szemeztetni a szavak között: tudni, mekkora távolság a 14/16 állomás, miért nincs megnevezve a falu határában, a Lencsés-völgy fölött húzódo – igaz, (Miskolc-) Tapolcához közelebb eső – másik földvár, a térképen ma is jelölt *Leányvár* nevű. Jó lenne ismerni, a pesti-miskolci főországút, vagy ahogy Aranyoson mondták, ki tudja, honnan származó szóval, a *topega* mióta vezet Emődön és Nyékládházán át, csak hogy ne a csupa „hegy völgy” Aranyos mellett menjen. Hogy a falu neve mikortól lett *Bükkaranyos*, kideríthető lenne ez is, könnyen. Nehezebben, hogy a rajta (benne?) végig csörgedező patak, amely a szájhagyomány szerint azért kapta a nevét, mert valamikor (a Malomároknál) aranyat mostak benne, az újabb térképeken mióta s miért nevezetik *Kulcsárnak*. Csak nem az a dűlő, a mocsaras *Kócsár* volt tán – a tájnyelvet irodalmira igazítva – a névadó, ahol a régi öregek szerint a falu valaha volt, ám amikor a temploma elsüllyedt, a lakók a mai helyre települtek át? Mint szüret után a szőlőben, törést követően a kukorica-

földön, lenne hát mit *mezgerelni* e szócikkben is, ám előbb, mint útközben kitéztem, a szerzőjéről, ha úgyis olyan messze még az alaptextus!

(3. *Vendégjátékosok*) A szerző, miként a lexikonokban írva vagyon, *Fényes Elek* statisztikus, földrajzi és közgazdasági szakíró. 1851-ben nem tud a csaknem egy évszázaddal később született Székely Dezsőről, aki viszont, érdekes módon, személyesen találkozhatott *Fényes Elek*kel, úgy 1950–1956 körül.

E talány legalább annyira izgalmas és titokzatos, mint például az, hogy a falu földváraiból – hol van még egy település, ahol kettő is volna belőlük?! – vezettek-e alagutak az egri várba is, vagy csak, ahogy a falubeliek közül a kishitűek tartották, a légvonalban alig több mint tíz kilométerre lévő diósgyőribe.

Ennek az alagútnak a létezése, noha egészen bizonyos, mégis hihetlenebb nem egy, a faluban igaznak hitt történetnél, régmúltba nyúló eseténél, eseménynél. Nehezebb elképzelni, mint azt, hogy az aranyosi hegyek egyikén, a délre fekvő *Aranygombon* ideig-óráig csakugyan megpihent IV. Béla – hiszen igaz, hogy a tizenöt-húsz kilométerre lévő *Muhi* felől csak erre, nyugatra menekülhetett, és az is igaz, kétséget kizáróan, hogy a lapos, sík mezők után, az első emelkedőn, a nyéki hegyen átvégődve csak itt bújhatott el az őt üldöző tatárok elől, a csupa hegy, erdős-bokros domb és lápos-ingoványos völgy sehol másutt nem nyújthatott neki, valamint maradék se regének biztosabb menedéket. Az már apróság, hogy a pihenésből felcihelődve bozotosba akadt-e bele a dolmánya, és tüske tépte-e le róla az aranygombot – mindez eltörpül a királyi jelenlét mellett. Ám ha akadna mégis kételkedő, a mondák mocsaras-nádas világában kákán is csomót kereső, annak végső bizonyosságul tán elegendő egy másik, az Aranygombhoz közel eső dűlőt megemlíteni: *Királyberek* névvel illetik már évszázadok óta, elhallgatjuk, falusi szerénységből, hogy miért.

A következő, időben a jelenhez (és, szerencsére, az alaptextushoz) közelebbi esemény megtörténte meg azért valószínűbb még ennél is, mert réges-rég eleven, tárgyias formát öltött. Élő bizonyossággá vált, mondhatni. Olyannyira élő elevenné, egy fa alakjában, hogy ha negyvenöt-ötven évvel ezelőtt úgy hatszor-hétszer hosszabb a karom, akkor tán át is ölelhetem – annyira valószínű volt (megvan még?) a *Rákóczi-fa*, a Bükk lábánál, közel a *Kékmezőhöz*, ahová észak felé tartva azon a völgyön kell végestelen-végig menni, amelyikben maga (*Bükk*)*Aranyos* is fekszik. Minden valamire való aranyosi (sőt, nem csak idevalósi) tudja, hogy a fejedelem ennek a roppant terebélyes tölgynek a tövében szeretett megpihenni, amikor a környéken vadászgatott. S hol máshol vette volna üzőbe a vaddisznókat, őzeket,

szarvasokat, ha nem itt, a Bükk sűrűjében, közel ahhoz a (máskülönben Muhi mellett fekvő) *Ónodhoz*, amelynek a vára, ugye, Fényes Elek (hogy azért róla se feledkezzünk meg, hisz miatta kanyargunk itt össze-vissza) nyomatékos közlése szerint is, Aranyost birtokolta. S ahol, mármint Ónodon (vagy Körömben, ahogy az ottani büszkébb öntudatúak vallják?) II. Rákóczi Ferenc nagy tetre szánta el magát: 1707-ben az országgyűlésen kihirdette a Habsburgok trónfosztását. E merész cselekedet véghezvitelére pedig kik mások biztathatták, bátoríthatták fel, mint az aranyosiak!

A mai krónikás szerint úgy történhetett az egész, hogy a hatalmas tölgy alatt heverésző fejedelmet felkeresték a falu jobbágysai, s vagy ott, vagy már hazafelé, egy hörpintésre betérve a Fényes Elek emlegette csárdába, berakták a bogarat a fülébe: mi lenne, először is, ha híressé tenné Ónodot. Nevezetes hely ugyan, hisz odajárnak ők is malomba, vásárba, de még híresebb-nevezetesebb lehet, örök időkre, ha a Sajó partján összehívna a rendeket, hadd ismerjék meg azok szép hazájuk legszebb táját. Aztán, másodsor, belemelegedve a poharazgatásba, és kicsit már el is szemtelenedve, felvetették, nagy uruk állna-e bosszút a bírójukért, Császár Péterért. Aki, jól tudhatta ezt Rákóczi, a pórok lázadását vezette ugyan, ám mégiscsak a császári katonaság ellen harcolt, és mégiscsak a Habsburgokhoz hű nemesség, élén *Esterházy* Miklós nádorral (*Esterházy!*) meg *Forgách* Miklós generállal szegült szembe vele, végeztette ki. Azt viszont az aranyosiak tudták jól, hogy beszélgető társuk, a vagyont, rangját nézve bármi hatalmas is, a legkevésbé sem bosszúálló természet. Ezért fordíthattak úgy a beszélgetés mentén, hogy kérték uruktól, a Habsburgokat legalább a trónjuktól fossa meg, hiszen mi ez ahhoz képest, hogy ők Császár Pétert az életétől fosztották meg. E tanácsadással is fölérő kérés, állítólag, azon a ponton tanácsstalanságba torkollott, hogy mit tegyen az országgyűlés tartására meg az uralkodóháziak trónfosztására is (a kettő tényleg sok lehetett együtt) fölbiztatott fejedelem, ha a Habsburgok jobban ragaszkodnának a trónjukhoz, mint az életükhöz. A tanácsstalanság és a tehetetlenség, némelyek szerint, de ezek már nem aranyosiak, azóta is, az 1849-es debreceni hasonló próbálkozás óta is tart.

Manapság megeshet, kételkedni mer valaki e história hitelességében. Tegnap azonban, vagy jó, tegnapelőtt, úgy félszázada még cáfolhatatlan igazságnak fogadtathattott el, szerte az országban. Pesten, a filmesek körében bizonyosan. Mert mi más miatt, ha nem a hűség jegyében forgatták akkor – cseppet sem melleleg éppen Fényes Elek aranyosi felbukkanása idején – a falu határában, igaz, közelebb a *Csurgó-parthoz* meg a *Csárda-lapos*hoz, mint a *Kékmezőhöz* a *Rákóczi hadnagyt*, legalább-

is a labancok és a kurucok összecsapásának egyes jeleneit. Emlékezetes eseménye lett ez különböző történeteknek, film-, település- és családtörténeteknek. A filmvilág jó okkal hivatkozhat *Zenthe Ferenc* és nem utolsósorban a dramaturg, a majdani irodalomtörténész professzor, *Tamás Attila* nevére. A település több mindent számon tart. Ki sem lehetne találni, hogy főképp a szegényt: mint valott kudarcot mindjárt az elején a falu. Hiába volt meg a filmesek akarata s jó szándéka a legfőbb szereplőket innen választani, ha házról házra járnak, ahogy az ez idő tájt fináncoktól, rendőröktől, tévészé-szervezőktől szokásos volt, akkor sem találnak megfelelő számúra. Lovakat kerestek ugyanis, kihagyhatatlan hőseit a csatajelenteleknek, ám Aranyoson – tán nyolc-tíz porta kivételével – tehenet tartottak, nem lovat. Tehenet, amelyik épp olyan jó igavonó, mint a ló, és még tejet is ad. Szántáshoz, hordáshoz alkalmas, filmforgatáshoz ellenben alkalmatlan. Így aztán máshonnan kellett gondoskodni a csataménekről, paripákról. És vélhetően olyanokról is, akik megülik, meg tudják ülni őket: huszárnak valókról.

Hogy Fényes Elek és Székely Dezső is közéjük tartozott-e, az további kutatásokat kíván, ám hogy e sorok szigorúan tárgyilagos papírra vetőjének az *Édesapja* ott volt a lovasok között, azt a családtörténet fényes lapjai megőrizhették volna, ha fennmaradnak. Annak pedig, hogy nem maradtak fenn, sok oka lehet: egyik, például, hogy meg sem írták őket. Nem mintha hiányzott volna a tintaceruza meg a kockásfüzet, ahová a fontosabb eseményeket, mint például a *búgatás* vagy az ellés idejét, aztán a lagziba hívandók névsorát vagy a szükséges eszközöket az üstlábtól a vándorig bejegyezték. Hasonló célokat szolgálhatott volna a *Beadási könyv* is, éppen az 1953/54-es, ahová a hivatal tintával, az öttagú család iskoláskorú tagjai pedig ceruzával írtak be ezt-azt. A tanácsházán dolgozó – megvan, hogy milyen nevű végrehajtó – például azt, hogy a tehenek száma 1, azaz egy, a tejbeadási kötelezettség (mégis? éppen ezért?) 460 liter, hogy tojásból összesen 17.50 kg-t kell beszolgáltatni, sovány baromfiból ugyanennyit, kövérből viszont csak 7 kilót. Sertésből 33, marhából 49 *kilo* a mérték.

A család fő, Édesapám, erős ösztönzésre, az *Édesanyáméra* alighanem, a literéken és kilogrammokon gondolkodhatott akkor is, amikor a filmhez kerestek, Pesten biztosan így mondták annak idején, statisztákat. Nincs az az Isten, akinek a kedvéért magától jelentkezett volna – az viszont nagyon is elképzelhető, hogy a tanácsházánál tudták, ki szolgált katonaként a lovasságnál, s így kerülhetett, ahogy meg tán ma mondják Pesten, képbe. Mivel csábították, mivel nem, ki tudhatná, az azonban bizonyos, hogy könnyebben kötélnek állt, mint 1944-ben, amikor alighogy kigyógyult a Dontól történt visszavonulás során szerzett és a nagyszöllősi kór-

házban kezelt betegségeiből, közöttük a vesegyulladásból, máris kapta az újabb behívót. 1942–43-ban egyhuzamban tizenöt hónapot töltött le, miközben csak egyszer engedték haza, egyszer láthatta az öt- és a két éves kisgyerekeit, a házának mégsem volt elég a szolgálataiból. Jött a behívó, s ő nem akart menni. Nem is megy, ha a sógora éjszaka le nem itatja – ez lehetett a könnyebb, s az a nehezebb, hogy hajnalban fel is tette a bevonulókat Miskolcra vivő szekérre. Ha hagyja, hogy otthon maradjon, akkor a néne férjét mint katonaszökevényt elfoghatták s ki is végezheték volna. Így viszont a kormány s a legfőbb hadúr megadta az utolsó esélyt neki, hogy hősi halottként végezze, dicsőséget szerezzen, s a neve ott szerepeljen majd úgy ötven évvel később a községháza falán, az ekkor s nem korábban avatandó a „II. világháborúban elesett bükkaranyosi hősök” emléktábláján, több sógoráéval, közvetlen rokonáéval együtt. A 7. önálló huszár szd. puskás honvédja, akinek fegyverneme lovasság, beosztási képzettsége lovas, nem vágyott efféle dicsőségre. Azáltal, hogy életben maradt, nem élt az utolsó lehetőséggel: a saját lábán, igaz, másnak a szekeren szökött haza, hogy 1944 novemberében orosz katonatisztek fogadhasson a temető alatti házába, amely, ismét igaz, nem is az övé volt, hanem a szüleié.

A *Rákóczi hadnagya* forgatásának idejére a kellőnél is több tapasztalata volt tehát a csatározásokból, legfeljebb a harci készsége s kedve hagyhatott kívánni valót maga után. Mint majd három év múlva, 1956 októberében is, amikor nem épp kuruc – bár nem is labanc – módjára viselkedett, ahogyan esetleg erről még, szigorúan az eddig is tartott menetirányhoz ragaszkodva netán szót ejtek. Hogy a filmben a kurucok vagy a labancok oldalára állították-e, ez a kockákat darabról darabra kinyagytva biztosan eldönthető lenne ma is, hiszen az idők során az ő arca, alakja nem változott annyit, mint Székely Dezsőé vagy Fényes Eleké, akikről dehogy feledkeztünk meg, s akikről könnyen kideríthető, hány évek voltak az idő tájt. Fogódzót az előbbi esetben az ÚMIL adhat; az utóbbiban azonban más, a szócikknél részletesebb leírás is: Fényes Elek gyerekkora, benne az aranyosi évek leghitelesebb krónikása az édesanyja, *Fényes Mária* lehet, akinek az életéről, munkásságáról pedig többek között *Borbándi Gyula* 1992-es könyve, a *Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia* nyújt ismertetőt. Eszerint az eredeti, a leánykori neve *Németh*, vagyis az asszonyneve Fényes, *Harsányban* született (ha emlékeznek még a Kutyaavocoknál megfutamított oroszokra), Miskolcon érettségizett, és 1957-ben menekült el Magyarországról, két évre rá Amerikába, Kaliforniába vándorolt ki, ott Los Angelesben telepedett le, szerkesztő lett és kiadó, elbeszélések, regények és hírlapi cikkek szerzője. Csupa lényeges tény, adat, a számunkra

leglényegesebb azonban hiányzik: ami hasábokat tölthetne meg, arról szó sem esik: Bükkaranyos kimarad. Lehet, hogy tapintatból, legyen Borbándi Gyula javára írva – csak nem összegezhette úgy a szerkesztőasszony életének magyarországi végét, hogy Aranyosról menekült el?! Éppen onnan, ahová a Hortobágyra kitelepített-ként még a táborok felszámolása előtt került, a két fiával, *Attilával* és *Elekkel*, becenevén *Lexivel* együtt, miután a közvetlen rokonság, a *Mátéak*, édesanyja nővérének a gyermekei, azaz az unokatestvérei, Édesanyámék befogadták, s amennyire bírták, ellátták őket. *Matil* és *Jolány*, *Piros* és *Ilony nénnyéék*, Mihály és Imre bátyámék kézzől kézre, pontosabban házról házra adták főleg a fiúkat, még pontosabban a kisiskolás *Lexit*, hiszen *Attila* ekkor már kamasz, egyidős *Székely Dezsővel*.

Biztosan barátkoznak is, szombatoként együtt járnak moziba, ahol az aggregátor elég gyakran felmondja a szolgálatot, van, hogy órákig áll a vetítés. De mi más szórakozás akadhatna, legfeljebb még a bál, ritkán, ám *Attila* sántít az egyik lábára, ezért a tánc éppúgy kimarad az életéből, mint a foci is, minden második vasárnap, amikor itthon játszik a csapat az *Ispán-kertben*, a patak partján. A *Nesze* végén, az *Avas* alatt van ez a kert, ahová a *Felvégből*, amit a tősgyökeres lakók valami okból *Pocemnek* hívnak, palló se vezet át, a vendég focistáknak is vagy hatszáz méterrel lejjebb, a *Lacso-kútnál* lévő kishídnál kell átmenniük, hogy a megint vagy ötszáz méterre lentebb fekvő iskolából mint szertárból és öltözőből a kertek alatt kiérjenek a pályára. A vetkezés, öltözés még a megyei másodosztályú bajnokság megnyerésére törő aranyosi csapat vendégjátékosainak a legkönnyebb: ők kész felszerelésben szállnak le azokról a ponyvás teherautókról, amelyek lócákat is hoznak, hogy népes és lelkes kísérőiknek legyen hova ülniük, ha már a gyep rangon aluli nekik. A rang szó szerint értendő: a vendégjátékosok ugyanis a *Kutyavacokhoz* közel eső *Pingyomon*, az ottani dombon, a *Vágot-part* bal oldalán a *Kaparó-háztól* a tetőig végighúzódo szovjet laktanya katonái, a jó ég tudja, milyen rendfokozatúak, azoknak azonban, akikkel jönnek, csillog a sok csillagtól a színes, sötétkék, fekete kabátjuk. Nincs velük semmi baj; nem erőszakosak, erőszakoskodók, önként jár a *Pingyom-tető* felé az az egy-két lány is, aki a cserekereskedelem híve. Akárcsak Édesapám, aki telente favágóként kerül arra a tájra, s szalonáért, *Potykánál* levelesen vett dohányért, miegyébért bőrt kap cserébe, csizmának valót meg sílécet, két párat is, igaz, bot nélkül.

A csapatnak a szovjet katonák közül négyen-ötven is a tagjai. A kapus kesztyűben véd, emlékezetes figura. A többiek azonban, bármily gyorsak, erősek, elhalványulnak *Székely Dezsőék* mellett. Mert hogy ő is játszik, balszél-

sőt talán, tömzsi, karikalábú, megy neki a cselezés. De lehet, hogy az öccse, a *Mezőkövesden* előttem járt gimnazista, *Laci* a szélső (később), vagy *Bari Karcsi* bátyja, *Bari Sanyi*, esetleg – alkalmanként – a leendő sógorom, *Faragó Zoli*, aki a majdnem sógorommá lett, ám 1957 legelején Amerikába „disszidált” *Kacsáncsi Feri* barátja ekkor, nem a vetélytársa. A két tanító bácsi, *Kondics*, aki *Sitkére* való volt, *Sárvár* mellől, *Bejczy*, aki *Kámra*, ugyanarról a vidékről, *Kohányi Pali* mellett biztos pont (poszt) az emlékezetem csapatában. Az *G. Szabó* igazgató bácsi is, akinek 1956 októberében beverik téglával a lakása ablakát-ajtáját, s aztán elköltözik innen. A tanácselnök fia, *Leskó Attila* alig tizennyolc éves, mégsem hagyható ki, ott van aztán *Turi Sanyi* meg *Tóth Gyuszi*, akik később szintén Amerikában kötnek ki, s itt vannak még a többiek, no azért nem olyan sokan már, ha jól számolok.

S ha jól számolt *Fényes Mária* is, *Póli nénnye* lánya, amikor megírta – a nyugati magyar irodalmi lexikon kiadását követően –, ahogy közös ismerőseink állították, az önéletrajzi regényét. Benne a kihagyhatatlant, az aranyosi éveket, fiaival kapcsolatban a futballistákat s a falu férfainak az ötvenhatos ki- vagy felvonulását a *Pingyomra*. Hogy mit írt pontosan, jó lenne tudni, de szerény volt, túlságosan is az: végrendeletében csak arról gondoskodott, a hamvait hozzák haza a harsányi temetőbe – a könyvei sorsára nem gondolt. Így azok tartalma ismeretlen azok előtt is, akikről szól, szólhat, akiknek megidézheti múltjuk egy részét.

(4. *Vendégmunkások*) Jó okkal vélhetjük, köztük a *Székely Dezsőét* is. Hiszen velük nagyjából egy időben, 1957-ben kerül el ő is a faluból, és lesz az Állami Könyvtérjesztő Vállalat propagandistája. Ez idő tájt kezdenek megjelenni a költeményei az *Észak-Magyarországban* – előttem az iskolaudvar, a református templom alatt, ahol *Kohányi Pista* lobogtat egy újságot, hogy nézzük csak, benne van a három házzal odébb lakó *Székely Erzsike* bátyjának a verse. Végre valahára nemcsak a rossz hírét keltik a falunak, mint amikor a *Brizmány*-testvérek halálra ítéeléséről s az egyikük kivégzéséről cikkeztek. Hogy ők valóban megérdemelték-e a sorsukat, vagy a perük s a büntetésük része volt a forradalom leverését követő iszonyú megtorlásoknak – ehhez bírósági aktákat kellene tanulmányozni. Ezek sem segíthetnének azonban annak az eldöntésében, hogy a vendégjátékosokkal fölálló focicsapat emlegetett otthoni tagjai vajon kalandvágyból vagy inkább félelemből választottak-e új hazát maguknak. Ha ez utóbbi juttatta el őket héthatáron túlra, akkor a félelmük nem volt sem túlzó, sem alaptalan: másokkal, idősebb s otthon maradt falubeliekkel, köztük talán, ő a megmondhatója, *Székely Dezsővel* együtt attól tarthatnak, hogy a bíróság előtt kell elszámolniuk az 1956 októ-

berében viselt dolgaikkal. Mindenekelőtt a Pingyomra vonulással, vagy ha ez nem volna elegendő, a nemzetőrség tagjainak váltott éjszakai járőrözésével is.

S csak olaj lett volna a tűzre, ha a történetben járatosabbak a tárgyaláskor arra hivatkoznak, hogy ami október 25-én (vagy 24-én?) megesett, arra már volt példa a falu történelmében, mégpedig 1596-ban, amikor nem kelet felől, mint Muhi után történt, hanem nyugatról, a nagyjából hasonló távolságra fekvő *Mezőkeresztes* alól menekültek errefelé a persze hogy megint vereséget szenvedett magyarok. Akkor a tatárok, ekkor a törökök üldözték őket, és még jó, azaz természetes, hogy az aranyosiak a védelmükre keltek. Mégpedig *Eger* elestének is az évében, a XVI. század legvégén ugyanolyan harci eszközökkel, mint a XX. század legközepén, a képzeletbeli tárgyaláson a vád tárgyát képező esetben: kasszákkal, vasvillákkal. Ezekkel estek neki a menekülők nyomába eredt törököknek, miután sikerült becsalniuk, beszorítaniuk őket két domb közé egy szűk völgybe, szorosba – a *Vaskapuba* vagy *Törökbokorlápába*, ahogy ezt az erdőrészt azóta is nevezik.

És ilyen szerszámokat ragadtak fel otthon, mi más akadhatott volna a kezük ügyébe, amikor a tanácsháza lépcsőjén elszavalt *Talpra, magyar!* után valakinek az a gondolata támadt, hogy vendéjjátékosok ide, jó barátság, közös majális oda, ki kell kergetni a szovjeteket (lehet, sőt biztos, hogy ruszkioknak emlegették őket) a Pingyomról. A falu közepétől, persze, hosszú út vezet odáig, órányi gyaloglás várt az elszántabbakra. Előbb végig kell menni a *Pocemen*, aztán a *Kenderföd* után vagy kétszáz méternyire a csárda következik (a Fényes Elek s nem pedig a Fényes Lexi emlegette, ha már nyilvánvaló a kettejük közötti különbség), onnan meg előbb a *Lápák* alatt a lapon, a régi főországúton a *Csemetéskertig* megint van vagy nyolc-kilencszáz méter, végül pedig fel a tetőig, meredeken nagyjából ugyanekkorra, ha nem nagyobb kicsivel a távolság. „Aki magyar, velünk tart!” – szegény Édesanyám lenne a megmondhatója, ha még élhetne, hogy ezzel a Miskolcon hallott jelszóval meneteltek-e vagy valami mással, mikorra a Turi-féle kocsmá előtti kis dombot, a *Csuszkát* (ahonnan *szánkával* le lehetett csúszni) elhagyva a házunk elé értek, ám amikor már a ház háta mögött voltunk, aligha igazi kuruc módjára várva, hívnak-e, hívják-e Édesapámat magukkal. Bekiabáltak tán egyszer, aztán mentek tovább, mert a *nagyházban* (amelyet más vidékeken mindközönségesen csak tiszta szobának neveznek) sötét volt. Lekapcsoltuk az égőket, mondanám, ha a faluba már bevezették volna a villanyt, holott el kell tennie hét évnek, amikor 1963-ban bevezetik, így hát csak a petróleumlámpát fújhattuk el, figyelve Édesapám hangjára, aki egész életében távol állt

attól, hogy hangadó legyen, most mégis olyasfélét mondhatott, hogy hogy gondolják (és itt nevek következtek), vasvillával menni géppuska, géppisztoly ellen, meg hogy mért csinálnak *pócurkát* magukból. Ez utóbbi más tájakon azt jelentette volna tán, hogy bolondot csinálni, itt azonban játékosabb, kedvesebb volt, mondhatni: bolondosabb. Azokat a zömmel fiatalokat hívták így, pócurkáknak, akik főleg disznótorok idején, vagyis karácsony tájékán *maskarákba* öltözve vacsora felé meglepték a háziakat, hogy míg az egyikük bolondozik velük, koldusként kéreget, addig a másikuk, harmadikuk a kamrából megpróbál elcsenni ezt, azt, egy szál hurkát, kolbászt, tepertőt. Igazi disznótor nem is múlhatott el nélkülkük: a felnőttek szórakoztak rajtuk, velük, a gyerekek körében riadalmat keltettek.

A Pingyomra vonulókat bátoríthatta a kutyavacoki példa, hogy ami sikerült 1849-ben, mért ne sikerülne 1956-ban is. Ők azonban ezúttal nem okoztak semmiféle riadalmat a szovjet laktanya körül. Egyetlenegy akadálya volt ennek: az, hogy ki sem mentek, ki sem értek oda. A képzeletbeli tárgyalás tanúvallomásai, nem utolsósorban védőbeszédei valami olyasmivel hozakodhattak volna elő: dehogyis akarták ők kiűzni az orosz katonákat, hiszen váltig sajnálják, mind a mai napig, hogy '56 után valami okból más helyre költöztették el őket, pedig ha ott maradnak, az aranyosi csapat biztosan bajnok lesz. Arról az ostromra készülők azonban aligha vallhattak volna, hogy a csárdáig még csak-csak kitarított a lelkesedés, ott viszont, a laktanya szögesdrótkerítésének közelében nagy hirtelen jött a kijózanodás, nem is amiatt tán, hogy mihez kezdjenek Császár Péter kései utódai, pórlázadók a vasvilláikkal, hanem hogy miként juthatnának be a laktanyába. Megverik a *plékaput*? Becsengetnek? Szólnak az őrségnek, hogy itt vannak? Annyira fogas kérdések lehettek ezek, hogy már a *Lápák* előtt a biztos visszafordulás és a bizonytalan hazasomfordálás volt rájuk a válasz.

Valahogy így történhetett. Megerősítheti Fényes Mária önéletírása, ha szóba hozza egyáltalán e nagyidaihoz fogható eseményeket, s meg Székely Dezső akár utólagos vallomása vagy hallomása is. Mert ha részt esetleg nem vett is bennük, hallani hallania kellett róluk. Ugyanígy a falu rendjére éjszakánként vigyázó nemzetőrökről is, akik annyira megszerették a feladatukat, hogy egy darabig november 4-e után se hagytak abba a végzésével. Otthonról legalábbis eljártak, annak a *Balga* tanár bácsinak a vezetésével, aki később Tokajba, középiskolába kerülve, *Eperjesire* változtatta a nevét, s hosszú évek múltán épp ezért volt nehéz megtalálni. Annál könnyebb megtudni a feleségétől, a magyar és történelem szakos tanár nénitől, aki annak idején töb-

bek között az *Ábel-trilógiát* adta ide olvasásra, egyszóval megtudni, hogy a járőrözés, a *rendbontás* megakadályozása *rendszerint* valamelyik *vőgyesi*, Kossuth utcai pincében kezdődött, tíz óra tájban, s ott is ért véget, éjfél körül, egy-két óra felé.

Szerte a környéken nyugodtan alhattak annak az egy napnak vagy inkább éjszakának a kivételével – november 4-én vagy 5-én? –, amikor *Emőd* felől, az országútról (a topegáról, ugye) tankok vonultak át, szovjetek, Aranyoson. A Pingyomra tartottak, s ők oda is, sőt messzebbre is értek. Addig azonban, s ezt szintén megőrizhette Székely Dezső emlékezete, a falu lakóinak el kellett dönteniük, bár nem volt rá tanácsi rendelet, utasítás, hogy miként fogadják az átdübörgőket. Az örök és megbonthatatlan szovjet-magyar barátságához illően netán kenyérrel és sóval, még ezekből akadt a legtöbb, vagy elbújva előlük, mintha hirtelen kihalt volna a község, úgy, hogy egy lélek sincs benne. Ki-ki vérmérséklete s bizodalma szerint dönthetett: a mi népes rokonságunk, a Máté familia úgy, hogy a fő utcáról, ahol a legtöbbjük lakott, szülői parancsra *Nénnyé*hez ment föl minden eladó sorban lévő lány, lehetek nyolcan, tízen, irigyeltem is a tizenhat éves bátyámat, milyen jó dolog lehet (köztük lenni? nem) velük hálni. Mert ott húzták meg magukat a *kis-* és a *nagy-*házban meg a *pitarban*, de még tán abba a pincébe is jutott belőlük, ahová tizenkét évvel korábban, 1944 telén az egyik ajtót szabályosan befalazva menekítették az akkori lányokat, fiatalasszonyokat.

Most senkinek sem esett bántódása, ám hogy mire számítottak a Petőfi utcán lakók, azok, akik háza előtt a tankok elvonultak, érzékeltetheti az az eset, amit a magyar-szovjet barátságának s egyúttal a korszak hangulatának, közérzetének a jellemzésére régen is gyakran felhoztunk, igaz, a nagy nyilvánosság előtt nem példálózunk vele. Dicsekedni meg főleg nem dicsekedtünk. Történt ugyanis, hogy egy tapasztalt, a háborút végigharcolt férfi, közel az ötvenedik évéhez, meghallván, merre vonulnak majd a tankok, fogta a legértékesebb *motyóját*, a legszükségesebb *cókmókját*, dunnát, pokrócot, párnát, és arra az egy éjszakára a feleségével együtt kiköltözött a házukból, át a tíz méter nem sok, annyira se levő patak túlsó partjára. Ott aludtak aztán a szabad ég alatt, november hűvösében, remélve, a baráti segítségnyújtók csak nem tesznek tán kárt a házukban.

Nem is tettek, a faluban se sehol. Ami kár esett, azt a szétszéledt, világgá, de legalábbis Pestre, Miskolcra ment fiatalssággal, a vendéglátékosokkal tűzdelt focicsapat nemzedékének fogyásával lehetett mérni, meg azoknak a tanítóknak, tanároknak a hiányával, akik jobbnak látták továbbállni innen. Elköltözött egy-két, korábban a beszolgáltatás végrehajtásában túl serény ta-

nácsi alkalmazott is, távozásukat nemigen siratta meg senki, a tanácselnökök s -titkárok meg jöttek, mentek, cserélődtek, akár a cséplőgép alatt a törekesek, ha már nem bírják a port. Akik maradtak, azok nagy része mind paraszt volt, egyéni gazdálkodó, mert önálló termelőszövetkezete – elnökkel, tagsággal, teleppel, irodával, gépekkel, állatokkal – sose volt a községnek. Amikor a járási elvtársak (előbb a mezőcsátiak, aztán a miskolciak) agitáltak, az ötvenes években és a hatvanasok elején, akkor a gazdák nem akarták, amikor pedig, a hatvanas évek végén ez utóbbiak kérték, kérvényezték, írásban is, akkor meg már a járásnak nem volt fontos a megszervezése. Maradt hát a kilátástalan küszködés a csupa hegy-völgyön, agyagos dombon a négy-öt hold földdel; a tehénvel szántás, a (kézi) kaszával aratás.

Talán e megválthatatlan szegénység keserítette el az átlagosnál bizonyosan jobb módban élő népes iparos család sarját, *Székely Dezsőt* is, amikor első kötete, az 1964-ben megjelent *Füstoszlopok* borítójára valami olyasmit talált írni, hogy Borsod megye (egyik?) legsötétebb falujában született. Szavait nem jegyeztem volna meg, ha nem tiltakozom ellenük, magamban legalább, de lehet, hogy írásban is, a miskolci *Déli Hírlap* magamat nagy reményekre jogosító tollforgatójaként, pénzszerzési alkalmi kritikusként, amikor, öt évre rá, napvilágot látott a második kötete, a *Viharszünet* is. Közel a tanári diplomához, még közelebb az újságírói pályához, kilábalva a nyomorúságból, kezdtem büszkének lenni arra, amit a hiteles világu *Füstoszlopok* szerzője szégyell. Kezdtém, kitartóan – mutatja e mostani, az alaptextushoz végeláthatatlanul kanyargó írás, ha mást nem mutat is – fényesnek látni a sötétet is?, inkább megsejteni s megkeresni a fényt, az értéket a sötétben. Ez azonban így nem egyéb emelkedett beszédnél, még ha összhangban van is Székely Dezső hanghordozásával, például a harmadik verseskönyve, az *Embertől emberig* – címe elárulja – világképével, életszemléletével. Ez a felfogás hozta magával, hogy visszatekintve olyan múltra nyílt kilátás, amelyet butaság lett volna megtagadni, hát még hogy kínálta a lehetőséget, elmerülni az izgalmaiban és a szépségeiben.

Gyakorlatiasan, hétköznapi példákkal élve: egy idő után, kellettek ehhez, persze, nyelvtörténeti tanulmányok is, főleg a rettegett Papp István egyetemi előadásai. Magyarázatot nyertek az olyan szavak, mint a *szeker*, a *szekerkerek* és a többi, a letelején bőséggel idézett dölt betűsek. Kiderült róluk, illetve hát a kiejtésükről, hogy olyan régi nyelvállapotot őriznek, mondjuk az *egerrel* és a *tehemel* együtt, amikor még nem történt meg a nyíltabbá válás. De nemcsak az *e-é* viszonylatában volt ez így, hanem az *o-a*-ében is: Székely Dezsőnek mondjam ezt, akiknek a kertjük kihordott ahhoz a *garágyához*, amelyik a

Baglyasnak írt, ám *Baglyos*nak mondott szőlőhöz vezetett? Nem volt ez másképp, a többnyire tamariskabokor alkotta garágyára, azaz élő kerítésre is értve, a másik szőlőhegy, a leleményesen szemléletes elnevezésű *Vőgytető* felé eső *Varnyos* esetében sem. (A fordítottjára is van példa: *orvasnak* mondtuk az orvost, mintha be akartuk volna tartani a nyíltabbá válás szabályait, sietve utolérni korunkat.) Újabb s

utolsó példával érzékeltetném még, mi becsülni való maradt az aranyosiak beszédében: világosan megkülönböztették a nyílt és a zárt *e* hangot. Ha, tegyük fel, kissé erőltetetten, a Pingyomra vonulás ügyében perújrafelvétel történne, s a képzeletbeli tárgyaláson egy irodalomban járatos bíró bevezetésként, tréfálkozva, megkérdezné az aranyosiakat: „Mentek-é tatárra? mentek-é törökre,/ Nekik jóéjszakát mondani örökre?“, akkor ők alighanem visszakérdeznének: jól hallották-e, hogy a második *e-t nyíltan* ejtette a tisztelt doktor úr, mert ha igen, azaz múlt időt használt, abban az esetben igennel válaszolnak. Igen, mentek, valamikor régen a tatárra – lásd: Aranygomb –, mentek aztán a törökre – lásd: Törökbokorlápá –, sőt, mentek *vóna* ők az oroszra, jobban mondva a szovjetre is – lásd: Pingyomtető. Ha meg mind a két *e* zárt hang *vót*, akkor a kérdésnek, amely a jövőre irányul, már bocsánat, de semmi értelme. Hasonló a helyzet, ha a két magánhangzót harmadikféleképp, még zártabban ejtette, mert akkor mintha magának tette volna fel a kérdést, a ragot is eltévesztve, hiszen (ki- vagy meg-) menteni valamit szokás.

Unalmas lenne, ugye, továbbra is efféle hajánál fogva előrángatott példákkal hozakodni elő. Meg nem állhatom azonban tudatni, hogy a tisztán megőrzött múlt nyelvi mintái *Bán Imre* professzort, a neves barokk-kutatót, Dante-szakértőt is foglalkoztatták: igaz, csak egy lábjegyzet erejéig, de megjegyezte, hogy Bükkaranyoson a *had* szavunkat eredeti jelentésében hallotta használni. Akkortájt

lehetett ez, a múlt század harmincas éveiben, amikor a református pap lányának udvarolt, s az emődi vasútról hirtő hozta-vitte, a parókián pedig kinek másnak, mint az ott szolgáló *Némmyének*, Édesapám nővérenek a főztjét ehetete. Régen volt, legyinthetnénk, ha más egyéb, másutt ritkán vagy sosem hallott szavak, kifejezések nem zsonganának folyvást körülöttünk. Úgy tapasztalva, és el is fo-

gadva, hogy Székely Dezsőt, a költőt kevésbé tartották a bűvkörükben – ha valamiknek, akkor ő inkább a falusi világ tárgyainak a foglya volt, a nélkülöző szeretet helyzetéi, a beteljesülhetetlen vágyaké. Pedig ahogy a szomszéd faluban, Kisgyőrön született költő, *Bihari Sándor* az aranyosiakéval (is) közös dűlőneveket szedte csokorba, biztosan versbe kínálkozott neki is egy-egy különleges hangulatú szó, egy-egy igen érzékletes, szemléletes ige. A *mókol* például, ami körülbelül annak felel meg, amikor tesz-vesz valaki, anélkül, hogy különösebb célja volna. Nem szokványos, hiányzik az értelmező szótárakból is a *hőmpörgőzni* – ehhez a hemperegni áll a legközelebb és tárgyiasultan az a

höndörgő, amelyet mint hengert használnak a paraszti munkában, szántás, illetve vetés után a földet összetömöríteni, elsimítani. A *tirhul* vagy *tirhít* igealakot se érdemes a szótárakban keresni, ahogy azt sem, hogy *habuckol*, pedig aki ezt cselekszi, az ugyanolyan nehezen halad előre – igaz, a hóban –, ahogy én itt az alaptextus felé. De ha szidnának, átkoznának emiatt, csak mondják azt, hogy a *bront* – nem, nem a görcs! – álljon bele, akkor legalább otthon érzem magam, s meg is érdemlem, hogy belém álljon, noha nem tudom, hogy mi az a bront.

S ott vannak aztán az ételnevek! A süteményeké: a *pampuszkáé*, amelyet más helyeken nem áttallanak fánknak nevezni; a *herőce*, a másutt csöröge; a *lángos*, az ünnepi eledel, amelyik nem kenyértésztaból van s nem olajban sütik, hanem édes krumplis túróval tepsibe

rakva. S az ételek? A legkülönlegesebb nevű s a legfinomabb, a *macskanadrág*, a habart paradicsomos krumplileves. A *nyerskrumpli-galuska*, ahol a név az alapanyagokra vall, ám megfőzve túróval, *pergelt* káposztával egyformán ehető s jó. A *lacsuska*, illetve a *gombóta* leves, amelyeknek az ízét egyéb tájakon a lebecsésé, illetve a tarhonyáé közelítené meg, ha tudná. Mi maradt ki? A *pucu*, hogyne, a másfelé nudli. A derélye, amiben meg mi ez a nyíltabbá válás, miért nem derélye? A *zámiska*, mindenképp, Erdélyben tán puliszkának hívnák s a *görhe* mint édes sütemény, ami ugyancsak kukoricalisztból készül. A növénynevek közül hirtelen a *barkóca* hívja fel magára a figyelmet, a berkenye, talán mert zölden keserű, érett barnán pedig fanyar, csíp, ha nem is úgy és annyira, mint a must.

Leszűretelve most már a szavak egy részét, bár hagyva bőven – ha még emlékeznek rá – *mezgerelni* valót, ideje volna, csakugyan, a Székely Dezső-textusra térni. Ám egészen biztos, hogy hiányérzet maradna a szerzőben is, ha amúgy búcsúzás- és összegzésképpen nem próbálnánk meg válaszolni arra a kérdésre, hogy vajon honnan e sajátos jelentésű, zamatú, alakú szavak, hogyan őrződhetett meg ennyire, mondákban, legendákban a múlt.

Van, lett, csináltam én erre egy elméletet; rögeszmésen rögeszmét fabrikáltam. Ha a hetvenéves költő veszi a fáradságot, és képzeletben végig halad velem a Pocemtől az alvéig, a Nesztől a Sásig és kissé még a Parton meg a Soron is elidőz, akkor együtt sorolhatjuk a családneveket. A *Spisák*-háztól *Hora* Mihály bátyáméig jutunk, szemben velük a két *Szendrák* és *Iván* Mihály. A patak túlsó oldalán a *Galuska* és az *Alencsik* család, lejjebb *Mecserék*, aztán – már ide-odacikázva – a két *Baga*, Gyula és Feri bátyámék (mindenki bátya, senki se bácsi). Majd a *Botko* és a *Kopcsó* család, a *Szucsó* és a *Csontó*, *Ducza*, a *Lacsonak* mondott Lecső, az *Érsik*nek ejtett Érsok következnek. De nem volna szabad kihagyni a *Gacso*, a *Czene*, a *Dorcsák* és a *Lénárt* portát sem, *Bodóékat* és *Kohányiékat*, lenn a falu vége felé *Kollárscsikékat*. Az *Ambrus*- és a *Dobrosi*-ház a közelünkben van, mint volt a *Pikhely* Paliéké, *Vasko* Laci meg egyenesen a szomszédunk. Járhattunk volna ugyan *Kertészék* és *Kardosék*, *Munkácsiék* és *Szélesék*, *Nagyék* és *Vargák*, *Bernáthék* és *Bordásék*, *Csátiék* és *Csécseiék* felé is, nem beszélve *Telekiék*ről, *Faragóék*ról – az előbbi nevek, főleg a Meciarra emlékeztető *Mecser*, aztán a *Hora*, a *Kollárscsik* és a többi hozzájuk hasonló hangzásúak világában kalandozva azonban egyre erősödik a gyanú: (*Bükk*)*Aranyost* mesziről, főleg a tót, ukrán és ruszin területekről toborzott idegenek, vendégmunkások alapíthatták (vagy építhették újra), méghozzá abban az időben, a Császár Péter-

féle parasztlázadás leverése után, amikor a bosszúállók, megtorlásul a földdel tették egyenlővé a régi falut. Ez idő tájt „süllyedhetett el” a templom.

De vajon ekkortájt jöttek a voltaképpen szomszédos *Bükkszentkeresztre*, *Bükkszentlászlóra* is a magukat ma szlovákoknak valló lakosok? Aligha. Ők jóval később érkezhettek, ezért őrizhették meg anyanyelvüket, szokásaikat, ezért ragaszkodhatnak hagyományaikhoz. Ami Aranyoson teljesen hiányzik: itt senki se tudott egy mondatot se szlovácul, nemhogy ezen a nyelven beszéltek vagy énekeltek volna otthon. A magyar származás nem volt kétséges. E sorok írója mégsem restellené magát a szlovákokhoz sorolni, habár a nagyszülők keresztleveleinek tanúsága szerint az ősei Harsányból, illetve Mezőkeresztről származó *rk*. (jelentése nem a rendkívüli, sajnos, hanem a római katolikus) gyalogok és zsellérek voltak. A fülelébe – a fülembé – cseng azonban a már idős és kissé hangosan társalgó Márkus István szava, amint Szigligeten, pingpong csatára híva tudatja az alkotóház népével, hogy a Márkusok háromfélék, van köztük (erdélyi) magyar, van zsidó, mint ő, és van tót, mint te – én. Hogy rögtönzött-e, vagy kutatott előtte, izgalomra kevés okot adó rejtély. Székely Dezsőt, a vezetőkeve alapján mindez még kevésbé nyugtalaníthatja.

Más foglalkoztatta, kötötte le a figyelmét már régebben is, jóval előbb, mintsem a hetvenediket közeledni érezhette. De beszél erről az alaptextus, a címében beszédes *És végül szólt az áldozat*: a „mint a bárd alatt a birka vére/ időm lüktetve elfolyik” – indul a vers, hogy csupa ellentét, hősnek és gyávának, rossznak és jónak a szembeállításán át a hőse, az áldozat eljusson a felismerésig: törtető, sanda kopók közt adatott élnie. Ám hiába volna már a bánat is, a József Attila-i, mert „késő a tűzhely már kihülve”, s amit remél, ennyi csak: „a keletől naptól elköszönni/ megvetve a tört a golyót/ és úgy pihenni mint a többi/ kiket nem említ nekrológ”.

Kedves Székely Dezső, azt tanácsolom, ne mondjunk még gyászbeszédet egymás fölött, habár mindkét aranyosi temetőből nagyon szép a kilátás, különösen ősszel, a sokféle színben virító Bükkre, Avasra, és az is igaz, hogy hamarosan szedhetjük, így is, úgy is a cók-mókunkat. Jut eszembe: ti is temető alatt laktatok, csak végig kellett menni a hosszú kerteteken, s már ott voltál a kapujánál, nálunk pedig a régi, apai háznál a pince vége épp a kereszt tövéig, a Szent Mihály lováig ért, ahol mint két kis, egymás mellé állított futballkapu tetején a végső búcsú előtt a koporsók még megpihennek.

Addig is, a mind későbbi búcsúig: Isten éltesse! Vagy ahogy *Kardos* keresztapám szokta mondani, mondta, míg mondhatta: hogy bennünket a jóisten meg ne áldjon, arról szó se lehet!

**Száznevű
oldalborda** Kipke Tamás:
Beatrice leveleskönyve
Kráter Műhely,
Pomáz, 2004.

A szépiró Kipke Tamás 1995-ben jelentkezett először önálló kötettel. (*Lélektűr*, Kráter Műhely Egyesület). Ezt követte az Új Ember Kiadónál az ezredfordulóra megjelent, ám méltatlanul figyelmen kívül hagyott regénye, a *Roncshíd*, amelynek címe az azóta már újraépített esztergomi Mária Valéria hídra utal. S most itt a legfrissebb mű, a *Beatrice leveleskönyve*. A cím nyilvánvaló utalás Dante Alighieri alakjára, s az sem véletlen, hogy a borítón Salvador Dalí egyik illusztrációja látható, amelyet az *Isteni Színjáték*hoz készített. A könyv hatvan levelet tartalmaz egy magyar nőhöz, aki mindvégig Beatrice álnéven szerepel.

A szerelmes levél bátran tekinthető önálló irodalmi műfajnak. Elegendő csak Tatjana levelére hivatkoznunk, Puskin tollából. A műfaj elismert csúcsa mindazonáltal egy portugál apáca, Mariana Alcoforado leveleinek gyűjteménye, amelyet az irodalomtörténet – eredetibb cím híján – *Portugál levelek* elnevezéssel tart számon. Mariana nővér a XVII. század végén, a spanyol–portugál háború idején beleszeretett Saint-Léger grófba. Amikor a háborút követően a gróftot visszarendelték Franciaországba, a magára hagyott szerelmes őt, „szenvédélytől izzó” levelet írt kétségbeesésében. (Magyar nyelven Szabó Magda fordításában olvasható.)

Am *Gelu Păteanu*, a román születésű, de tiszteletbeli magyarrá lett, és élete alkonyán kizárólag magyarul verselő költő kötete is eszembe jut, a *Levelek a Fekete Madonnához*, amely 1997-ben jelent meg, posztumusz műként. Ennek előszavában Păteanu így vall: „e kötetnyi ciklusom a legifjabb korom óta igen zaklatott érzelmi életem egyik öregkori kicsapódása. Magyarázni nem kívánom. De kívánom minden húszévesnek (és persze pályatársnak is): tudjon olyan szerelmes lenni, mint én, a hetven felé...”

És lám, könyvének hátsó borítóján Kipke Tamás is hasonlót állít: „Szerelmeskönyv ez, az utolsó szerelmes könyve. Az első szerelemtől rengetegen írnak, az utolsóról kevesen.” A nyitó fejezetben pedig így jellemzi enmagát: „miért hinne egy öszülön kopaszodó, szőrös képű, megereszkedett testű férfinak; (...) tekinthet atyai barátjának, öreg rajongójának, egy jó ízlésű idegennek, akinek megakadt magán a szeme; tekintsen, aminek akar, csak tekintsen, mert akkor látom a szemét”...

Egy leveleskönyv esetében szükségszerűen felmerül néhány olyan kérdés, amelyeket aligha kerülhetünk meg. Ki írja e leveleket, és kinek, és miért, és miről?

Nos, a levelek szerzője maga az író, egyes szám első személyben, a nagyon is hús-vér ember, aki egy csudálatos múzsa ösztönzésére Danténak érzi magát, pontosabban e múzsával összefüggésben „valamiféle kelet-európai, vidéki Dantévá” stilizálja magát. Teszi ezt ötvenes évei derekán, „erőst túl az emberélet útjának felén, de közepén a nagy, sötétlő erdőnek.”

A címzett Beatrice, a titokzatos múzsa, aki kézen fogva végigvezette a szerzőt „a Paradicsomnak a látogatók számára berendezett termein, aztán, egy újabb séta reményével” persze mindig visszatértek a Purgatóriumba. Bár személyét és polgári nevét teljes írói diszkréciónak övezi, néhány dolog azért kiderül róla. Megtudjuk, hogy napra pontosan huszonöt évvel fiatalabb a férfinál; szemüveges; egy spanyolországi utazás során lépett színre; regénybe illően mindvégig megtartja a magázó hangnemet; férjezett; ihlető ténykedése derekán (35. levél) messzire elhagyja a fővárost és egy vidéki kertes házba költözik; végül születik egy kislánya – és ez egyben e különös dantei kapcsolat elkerülhetetlen végét is jelenti. A szükség-szerű lezárás azonban nem *elvesztés*, hanem *visszaadás*, a lemondás szeretetteljes gesztusa. Lényegében a kapcsolat első percétől tudható és tervezhető volt, és éppen ez színezi oly keservesen széppé a történeteket. E ponton érdemes négy sort idéznünk Gelu Păteanu fentebb hivatkozott verseskötetéből, méghozzá a nyitó (!) költeményből: „Jó, hogy nem mered fogni a kezem, / jó, hogy nem szabad ott lenni melletted! / Én vágyom azt, ami Téged csak rettent: / hogy magam poklok poklába vetem.”

A leveleket Kipke–Dante azzal a szándékkal írja, hogy „legalább magában és legalább úgy-ahogy rendet teremtsen, hogy megtudja, mit is gondol életről és halálról, jóról és rosszról, hogy megtudja, milyen érzések, vágyak és félelmek gomolyognak élete purgatóriumában”.

S hogy miről szólnak? Nos, korántsem kizárólag a szerelemtől; szabatosabban fogalmazva nem csak arról, hogy egy idősödő férfi szellemi-érzelmi támogatást kap (és nyilván ad is) egy fiatal nő búvkörében. E levelek voltaképpen tárcák, amelyekben Kipke számára jóleső lehetőség nyílik összefoglalni az élet legkülönbözőbb kérdéseivel kapcsolatos vélekedését. A Beatricének történő levélírás talán csak afféle apropó, keret. Én legalábbis szinte végig úgy éreztem, hogy tárcákat, lecsiszolt jegyzeteket olvasok. Az író, amilyen fenemód szellemi lény, „önmagát meg nem tagadhatja”. Leül a papír elé, és azt mondja magában: *Akkor most legyen az a téma, hogy öregség* – és ír róla Beatricének. Máskor az jut eszébe: *elnémulás*, vagy: *Firenze*, vagy: *Auschwitz*. Egyik reggel pedig azt mormogja: *Zuhanyozás közben pompás regényötletem támadt, gyorsan megírom egy levélben, hogy ne vesszen ködbe*. Gyanúmat alátámasztja,

hogy Kipke Tamás számára a tárca nagyon is bejártott, otthonos műfaj – az *Új Ember* című katolikus hetilap munkatársaként (1990 óta főszerkesztőhelyetteseként) immár harminchat esztendeje műveli. Hanem a teljes igazságról nem lebben fel a fátyol. Mert bár 51. levelét Kipke éppen ennek, a műfaj és a címzett kérdésének szenteli, de tovább legendásít: „jól becsapjuk a világot: elhitetjük, hogy ezek csak amolyan fiktív levelek, (...) hogy a címzettjüknek, Beatricének valójában mi köze van magához, Beatrice, az a kettőnk titka marad.”

A kötet legsikerültebb „levele” a 48. számú, amelyben egy képeplapon érkezett névtelen fenyegetés („Élsz még, köcsög?”) hatására éjszakai számvetést készít arról, hogy ki mindenkit bántott meg és hagyott cserben élete során. S persze – ahogy az bármelyikünk esetében ugyanilyen reális lenne – tömött sorban tolonganak elő a lehetséges haragosok... Ez csakugyan ízig-vérig tárca, méghozzá a legjobb fajtából.

Ezt a könyvet persze egészen másképpen olvassák a férfiak, mint a nők. A „szőrös képű” olvasók – ismerjük be – egyfajta cinkos rokonszenvvel figyelik az események menetét, mi több, holmi pajzán fordulatokban reménykednek. Ha fiatalabbak, akkor kissé irigykedve (még azt hiszik, hogy van miért) követik a főhóst a számukra ismeretlen élethelyzetben; a középkorúak és az idősebbek pedig könnyűszerrel önmagukra ismerhetnek, lelkiekben és intellektuálisan egyaránt.

A női olvasók ezzel szemben érzelmi alapon (személyes tapasztalat) közelítenek a könyvhöz: Beatrice számos érdeméről megfélekedve, mély asszonyi sorsközösséget vállalnak a szerző (?), a főhős (?), akarják mondani Kipke Tamás feleségével, és áruást szimatolva megbotránkoznak. Azt nehezményezik, hogy a házasságban élő Kipke úgymond szellemi szeretkezést folytat egy másik nővel (az mellékesnek minősítetik, hogy kitalált vagy valós fehérről van-e szó), majd hűtlensége bizonyítékát könyv alakban leteszi az asztalra, és mindezért még kedvező fogadtatást is remél. E felháborodást természetesen alaposabb vizsgálat tárgyává tettem, bevallom: a saját írói bőrömet is féltve. Nem lettem sokkal nyugodtabb. Például arra a kérdésemre, hogy mi történe akkor, ha én lennék az ő férje, és egy hasonló leveleskönyvet írnék, egyik bennfentes nőismerősöm – az írói szabadság nemes vívmányaira fittyet hányva – azt felelte, hogy akkor soha többé nem lenne hajlandó egy légtérben tartózkodni velem.

Az irodalom nevű játék tehát, láthatjuk, nem babra megy. Ugyanakkor nőtársaink olvasói indulata is érthető. Mert hát csakugyan van valami vérlázító abban, hogy amíg az asszony vasárnap délelőtt a konyha vaskos gőzében hámozza a krumplit és rotyogtatja a levest, addig

a hites férj a szomszéd szobában ücsörög, a kilincsere félméteres *A légy se pissenjen!* feliratot akasztott, és *munka* címszó alatt csupán félig-meddig fiktív szerelmes leveleket írogat egy másik nőhöz. Dejszen ezt már *Faludy György* is megírta egyik szonettjében, történetesen éppen Dante és az ő Beatricéje ürügyén. S noha Kipke esetéhez nem mindenben illeszkedik, azért hadd idézzük teljes egészében: „Dante szerelmes versét írja Beatricének, / a lánynak, ki réges-rég más emberhez ment férjhez, / és számos gyermeket szült; a távoli, imádott / hölgynek, akit csak egykor, vagy húsz év előtt látott. // Neje, kit nem említ meg sem prózában, sem versben, / a teknő mellett mossa szennyesüket a kertben, / meglekinti a konyhán a húst, aztán meg újra / nekigyürkőzik és mos, bár csupa seb az ujjá. // Dante még nagyobb hévvel körmöli a szonettet. / A nő nagy darab kolbászt keres ki, kenyeret tesz / hozzá, tányérra rakja, lábujjhegyen behozza, // s alázattal fejet hajt. »Fogyaszd el, szívem«, mondja / és leteszi melléje. Ő meg rámondul: »nem kell«, / de azonnal felfalja. Különös lény az ember.”

Pâteanu verseskönyvének impresszumában azt olvasom, hogy „A kéziratot a szerző özvegye bocsátotta a kiadó rendelkezésére.” Márpedig azok a versek meglehetősen szókimondó, mondhatni vérbő szerelmi vallomások, és korántsem a hitveshez... Szegény feleség mit érezhetett, amikor férje halála után kézbe vette a dossziényi kéziratot? S milyen bámulatos nagyvonalúságról tett tanúbizonyságot azzal, hogy a dossziét nem a kandalló tüzebe hajtotta, a jogos sértettség mozdulatával, hanem egy nagyot nyelve átadta a kiadónak!

Ezt a keresztet – tetszik vagy nem – minden írófeleségnek hordoznia kell. Ugyanakkor enyhe vigaszul szolgál, hogy az a másik nő nem egy vadidegen: az a másik nő egy kicsit a valódi feleség is. Hiszen olyan nincs, hogy csak úgy éveken keresztül együtt élünk egy nővel, ráadásul házasságban, és ő semmit sem örökít át önmagából, semmiféle lenyomatot sem hagy a lelkünk mélyén, semmit sem alakít a nőkről alkotott látomásainkon, nem, olyan nincs. Ezért is írhatja hitelesen Kipke a 15. levélben a titkos kedvesnek, hogy miközben „növeli bennem a szeretetet, közvetve erősíti a házasságomat, fokozza bennem a figyelmet és az odaadást a feleségem és a gyerekeim iránt”; továbbá: „amióta rajongok magáért, több lett bennem a szeretet a feleségem iránt is.” Éteri, minden más nőtől független Beatrice, minő fájdalom, nem létezik, Beatrice egy több nőből egybegyűrt, százevű oldalborda, egyszerre Áprilka, Kata, Anna, Gimes Marika és Lilla, egytestű szoborcsoport, egy közös halmaz. És ebben a halmazban ott található a feleségünk is, méghozzá a legelső sorban. Igaz, mögötte ott álldogál az összes többi nő, akibe életünk során szerelmesek vol-

tunk. S ezzel vissza is jutottunk a kiinduló kérdéshez, amely e leveleskönyv címtettjére vonatkozik.

Összegezve: minden nős író jó nagy pimasz fráter, amennyiben egy másik nőről (nőhöz) ír verset (novellát, regényt, leveleskönyvet). Kipke Tamás kétségtelesen e pimasz fráterek közé tartozik. Nekem tetszik ez a pimaszság. Éppenséggel a mű szerkezete is tetszik, a hangvétel lezsersége, az egyetlen nagyszabású, hőmpölygő mondatból álló fejezetek, az elengedett szójátékok és a nagyvonalú kitérők (amelyekről utólag persze kiderül, hogy csak látszólagos elkalandozások voltak); tetszenek a felvonultatott helyszínek, vonzalmak, kételyek; kedvemre való a saját félelmek, butaságok és bűnök megvallása, vagyis: az őszinteség.

Ha Kipke Tamás lennék, én bizony megírnám ezt a könyvet. Ha Kipke Tamásné lennék, én bizony szóhoz sem jutnék.

Zsille Gábor

**„Az a baj, hogy
rongyembernek
születtünk”**

Bene Zoltán:
Út
Bába és Társai Kiadó,
Szeged, 2004.

Bene Zoltán kisregényének címe több értelmezési lehetőséget kínál az olvasónak: értelmezheti külső, belső, szimbolikus útként az utazást, melynek a célja kezdetben ismeretlen, csak később nyer értelmet a véletlenek egybejárása következtében. A ókori kínai filozófusoktól kezdve Kerouac-on át nagyon sok író-írastudó tett kísérletet arra, hogy valamit elmondjon az útról, az úton levésről. Bene hősei úton vannak. Nem a külső világ határozza meg a három barát (Asztalos Péter, Szécsényi Ignác és Sebestyén Etele) utazását, nem a vizuális élmények, hanem inkább azok, amelyeket az utazások ébresztenek a regény szereplőiben: a belső történések, az emlékezés: „...nem is annyira előre utazunk, mint inkább visszafelé, nem is valahová vezet ez az út, hanem valahonnan” – mondja a kisregény egyik szereplője.

A zsebkönyv méretű kisregény, egy nagyon mai történetet mesél el az emberi kapcsolatokról. Három barát indul útnak egy Opel-lel Erdély felé. Az utazás céljáról nem tudunk semmit. A célt a határ után egy telefonhívás adja meg: Kántor Zsuzsa hívja Szécsényit, hogy barátja, Bors Ferenc eltűnt, és persze a lány éppen gyermeket vár. A cél attól kezdve az, hogy megtalálják Borsát. Tudják, hogy a fiú szereti Erdélyt, sejtik, merre lehet, és a regény legvégén Székelyföldön a Mohos

lápnál meg is találják, így lesz kerek a történet, mégis mentes a happy endtől.

Útközben az elbeszélő szociográfiai pontossággal számol be a látottakról, amely nem annyira a varázslatos Erdély (legalábbis a határ után nem), hanem a lepusztult Dél-Erdély, melyet az elbeszélő Tarkovszkij *Stalker* című filmjének Zónájához hasonlít, ezt alá is támasztja az egyik főhős, aki egy régebbi történetet mesél arról, hogyan pisilt a cigányné a vajdahunyadi vár lovagtermének sarkába.

A könyv lényegi mondanivalója mégsem Erdélyhez kötődik. A húszas éveikben járó főszereplők gyerekkora, és a serdülőkorhoz kötődő életélmények kerülnek előtérbe, mindezeket egy-egy útközbeni esemény indítja el: egy aradi festőlány, egy csíkszeredai hajléktalan... A lazán fűzött történetek emlékképei az olvasó szempontjából hullámmzóak, van köztük egészen érdekes és valószínű történet: a hajléktalanná vált filozófia-történelem szakos tanár esete, vagy épp Tatár Endre, a jugoszláviai magyar, aki a szerb hadseregben harcol, majd, mint sok honfitársa tette, áttelepül Magyarországra, a Balatonnál lán-gossütő, vállalkozó lesz, konfliktusba kerül a helyiekkel, végül békeidőben a sajátmaga által felbérelt szerb verőlegények végeznek vele. És van olyan történet, amely inkább az elbeszélő számára fontos, és másodlagos cél, hogy beavassa az olvasót abba az élménybe, amelyet felidéz, elképzél, és azt véli igazi életnek, mert mint mondja „*az élet semmi egyébből nem áll, mint emlékek halmaza, ezért azokban az időszakokban, melyek az emlékidezés jegyében telnek, tulajdonképpen nem tesz egyebet, mint éli az életét. Néha úgy tűnik, ilyenkor éli igazán, s nem akkor, amikor az emlékalapanyag éppen születőfélben van.*” Ahogyan lenni szokott, mikor nagy kérdésekről kezdünk beszélni, a történet elbeszélője megkérdőjelezi az időt is: „*Az idő nem is létezik. Az idő, ami a legnagyobb hazugság és csalás és átverés ezen a világon.*” A történet újraértelmezett tér és időszerkezete arra is jó, hogy az elbeszélő és a történet hősei újraélik (megélik) történeteiket, s ez által az önvizsgálat által, mely visszavisz az italozni kezdő, rock együtteses gyerekkorba, eljussanak a konklúzióhoz: „*az a baj, hogy rongyembernek születtünk.*” És itt szólal meg a mai fiatalok életérzése: „*Egy elvetélt társaság ült akkor az asztalnál: rokkantak – pedig nemhogy háborúban nem jártak, de még katonák sem voltak soha. Nyomorékok, pedig soha semmi olyan bánatolom nem érte őket, amivel bárki más ne vette volna fel sikeresen a küzdelmet... Valami hiányzott belőlük...*”

Az említett nyomorult életérzés, az a „valami” áll a katarzis útjában, attól nem lesz happy end, és attól marad az olvasóban is hiányérzet, miután leteszi a könyvet. Ettől hiteles és valószínű Bene Zoltán kisregénye.

Csender Levente

**Asztallábak
labirintusában** Hajnal Géza:
Asztalaink,
IGEN Katolikus Kulturális
Egyesület, 2005.

A szerző a könyv százhusz oldalán szinte folyamatosan mesél, mégpedig oly módon, hogy a lineáris szerkezetű regényt hol itt, hol ott fölbukkanó betéttörténetekkel színesíti. Egy idő után már nem is tudjuk, mettől meddig terjed a tulajdonképpeni epikai keret, csak bukácsolunk ezekben az emlékfoslányokban, és amikor úgy érezzük, végképp elvesztettük az eredeti történet fonalát, megtaláljuk a továbbvezető utat valamelyik mellékepeződban. Nehéz egyértelmű választ adni arra a kérdésre, miről szól ez a regény, ám azt könnyű kideríteni, hogy a szereplői nem a mából, hanem a tegnaptól szerzik az intellektuális muníciót. Az egyetlen biztos pontot a regény elején poénból megvásárolt ló jelenti, amelyet az asztaltársaság Asztalnak keresztelt el. Ez az állat időről időre fölbukkan a történetben, de csak úgy, ahogy az a kimódolt szövegekben szokás, vagy mert az a funkciója, hogy megteremtse az asztal mint metafora és az asztal mint tárgyi valóság közötti átmenetet.

Manapság egyre népszerűbbek azok a kiadványok, amelyek a fa, a kert, a tűz, a víz, az anya vagy az évszakok közismert motívumkincsét gyűjtik egy szöveggyűjteményszerű kötetbe, és amelyek aztán kiváló ajándéktárgyakként (általában olvasatlanul) lelik meg végső, tárgyasult funkciójukat. Hajnal Géza ennél jóval többre vállalkozott. Munkája több, mint sajátos „asztalógia”, bár filológiai utalásai azt támasztják alá, hogy nála kevesen tudhatnak keskeny e hazában többet az asztal asszociatív természetű megközelítéséről. Ugyanakkor az, ami kétségkívül dicséretes ebben a könyvben, egyben a gyengéje is. Zavarba hozza az olvasót a kerettörténet epizódyszerű szétszórtsága, a fejezetek stílári egyenetlensége. Megoldhatatlan írói feladatot tűzött ki maga elé a szerző: a biblikus emelkedettséggű szentséges, szinte kultikus asztaloktól a modern filmek klisészerű, konyhaasztalon végbement szeretkezési jelenetein keresztül át- meg átíveltetni az élet minden – általa fontosnak vélt – mozzanatát.

A kísérlet mindenképpen érdekes és elismerésre méltó, némely ponton egyenesen meghökkentő. Egészen az *Íróasztal* fejezetig zavarba ejtő a különös tördelés is, amely a jobb szélen rendezetlen soraival jó ideig inkább az ábrázolt világ rendezetlenségét sugallja, semmint talán a sok-sok asztalról lelógo terítő fodrozását. És bizony veszélyes terepre téved az alkotó akkor is, ha önmaga teremtő erejét alárendeli az általa kiválóan eltervezett, átgondolt kompozíciónak, és az általa válogatott idézeteket, párhuzamokat, illusztrációkat udvariasan a saját ötletei elé tessékeli. Kár érte. Akkor erősebb az

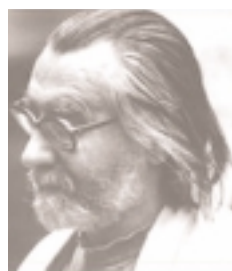
írása, ha nem támaszkodik előre kicédulázott mankókra, ha elengedi magát, ha megszólal a saját világában.

A szerző maga is rendhagyó szöveggyűjteménynek nevezi a munkáját, ami egy jó szándékú figyelmeztetés, hogy ne várjunk a regénytől többet, mint amire hivatott. Ne reménykedjünk tehát fessességben, ok-okozati kapcsolódásban, az alapfilozófia konzekvens végigvezetésében.

A kérdés ezek után az, hogy lehet-e, sőt érdemes-e egyetlen metafora köré regényt kerekíteni? A válasz egyértelmű: igen. Rengeteg példát hozhatnánk a magyar és a világirodalomból, sok olyan szerzőt, akiknek ez pompázatosan sikerült. Elég csak az egyik leginkább tárgyasult irodalmi metaforát, a Szent Lajos király hídját emlegetnünk. Thornton Wilder arra vállalkozott, hogy egy létező kapcsolódási ponttal helyettesítse be a létezhetlent, a közös kapcsolódási pontot öt teljes értékű élet között. Végigvezette mind az öt életet, és úgy adott választ az általa fölvetett kérdésre, hogy nem adott választ. Hajnal Géza az asztalokat választotta, és körülöttük próbált megrajzolni legalább öt teljes értékű életet. De a történet, a túlzott mesélni akarás egy idő után eltávolította az eredeti ötlettől, és a filozófiai alapot – amely szerint az asztal az emberiség egyik legfontosabb összetartó ereje – fölváltotta a formához való igazodás.

Hajnal Géza asztalai körül csupa racionális gondolkodású ember ül, akiknek mintha a regény történetének életben tartása lenne a legfőbb feladatuk. És mintha az emlékezés lenne a regény üzemanyaga, amelyet ráadásul pazarló bőséggel kell adagolni, mert az író kezdetben elkényeztetett bennünket azzal, hogy túl nagyra állította a fordulatot. De hiába minden, hiába a trükkös tipográfia és a mesélés ritmusának folyamatos gyorsítása, a mese egyszer csak véget ér, és az Asztal nevű ló az egész társaságot belevontatja a zivatarfelhős éjszakába. Mi, olvasók pedig ott maradunk az elárvult, lecsupaszított asztalok között, amelyek éppen úgy lehetnek valóságosak, mint képletesek, és kozmikus magányunkban Ady legendás lovával együtt kérdezhetjük: „Hát mi lesz ebből, tekintetes úr?”

Majoros Sándor

2006. július 3-ára virradóra, 57 évesen váratlanul elhunyt **Bratka László** író, költő, műfordító. 1981-ben jelent meg első kötete, a *Verseim idegen tájban*. 1996-ban a *Haggyállógva Vászka* című Gothár Péter-film forgatókönyvéért a filmszemle díjában részesült. Az orosz irodalom egyik legkiválóbb tolmácsolója volt, többek közt Mandelstam, Nabokov, Jerofojev, Pelevin műveit fordította. 1998–99-ben a Magyar Napló versrovátát is gondozta.

Jelenetek Kormos Anett:
egy család életéből Ingyen színház
 Kairosz Kiadó, Bp., 2006.

Az elsőkönyves szerzőknek kijáró bizalmatlansággal és gyanakvással vettem kézbe Kormos Anett kötetét. Az első benyomás kifejezetten kellemes: kézhez simuló francia ötös, ízléses borítóval, szép szedéstükörrel, egységes betűképpel. Talán csak a papír túl vékony: átütnek egymáson az oldalak, de nem bántóan. Támogató nincs feltüntetve, ezek szerint a Kairosz Kiadó olyan fontosnak tartotta a szerző útra bocsátását, hogy kockázatot is mert vállalni.

A hátsó borító ajánlója viszont nem csinál túl nagy kedvet a könyvhöz; mintha nem is Kormos Anett prózájáról, hanem csak annak ürügyén beszélne szeretetről, emberi kapcsolatokról. És mintha az első borítón látható gyönyörű Van Gogh valami egészen másról szólna. S másképp.

Ami elszomorít: bár láthatólag novelláskötetről van szó, tartalomjegyzék nincs. Pedig – lévén a könyv 228 oldalas – háromnegyed ívet kidobtak a nyomdában: arra bőven elfért volna, a tájékozódást segítő, a mutató.

A könyv elolvasása után nyilvánvalóvá vált: a már nem jogdíjas Van Gogh inkább jobb híján került a borítóra, nincs sok köze Kormos Anett prózájához. A tartalomjegyzék ügyében viszont elbizonytalanodtam: csak nem szándékosan maradt el? Miként a műfajmegjelölés is mind a hátsó borító ajánlójában, mind a címdalton? Az ugyanis nyilvánvaló: szerzőnk nem különálló novellákat írt, az *Ingyen színház* legalábbis novellafüzér. Ha nem regény.

Persze inkább nem: az egyes írások nem annyira metonimikusan, a történetbonyolítás szintjén kapcsolódnak egymáshoz, mint inkább csak a visszatérő szereplők és ismétlődő díszletek révén. Egy-egy novella: egy-egy pillanatkép, az idő szűk metszete, igazi történés nélkül. Pontosabban: ami fontos, az a szereplők belső életében, lelkében történik. Kormos Anett – s ebben (sőt még rövidmondatos prózastílusában is) Ferdinandy György rokona – nem annyira mesél, mint inkább jelenet. (Miként a könyv címe, a cikluscímek is színházi előadásra utalnak: *Főszereplők, Mellékszereplők, Statisták, Díszlet, Páholy*.)

A dikció: darabos, szaggatott. Filmszerű, de a ma divatos egy szem kézikamera módjára az: nincsenek síkváltások, többnyire mindent egyetlen szubjektum nézőpontjából látunk. Ez a szubjektum általában az elbeszélő, akiről külön történetekben megtudjuk először, hogy Kormos, aztán meg hogy Anett. Önéletírás? Erre utaló reflexió nincs a szövegben. De igazában önéletrajzinak sem mondanám a könyvet: tulajdonképpen mindegy, kivel, kikkel történik mindez. E novellák modelleznek:

ismerős élethelyzeteket, az emberi kapcsolatok pillanatokba sűrűsödő jeleneteivel. Többnyire pontosan, lényegre törően és izgalmasan.

A darabos, szaggatott dikciót mondhatnám zaklatottnak, idegesnek is, ha nem érezném, hogy kiszámított, tudatos. De nem művi: művészi. Kormos elemeire bontja a mondatot, tagmondatokra, szó szerkezetekre, szavakra. S ugyanígy elemeire bontja a bekezdést: gyakran egyetlen mondat alkotja. Vagy egyetlen szó. Ez a szaggatottság jól kiszámított hatáselem. Egyrészt a történetmondást lendíti ki szokványos menetéből, a mondatokat téríti ki várható irányukból, így hozva létre – egyetlen szubjektumon belül – nézőpont-, pontosabban attitűd-váltásokat. Másrészt az irónia, a humor vagy éppen a szemérmesen leplezett szomorúság, indulat vagy harag érzékeltetésére szolgál.

A kötetnyitó *Apám puskája* bevezető mondatai (7.) is így játszanak a viszonyulással – talán nem is elsősorban az elbeszélőével, hanem az olvasóéval:

Apám nem nagyon szereti a fegyvereket.

De szereti a természetet, és szereti Fekete István írásait. Főleg a vadásztörténeteit. Márpedig aki Feketét olvas, annak szinte kötelessége néha fegyvert venni a kezébe.

Aztán letenni.

A címből megtudjuk, apának puskája van; aztán az első mondatból, hogy nem szereti a fegyvereket. Majd hogy szereti Fekete vadásztörténeteit. Hát vesz fegyvert a kezébe. Aztán leteszi. S így megy ez az egész történet folyamán: az apát látjuk puskával, de nem lő, löne, de nincs lőszer, van, de inkább mellélő, amikor mégis lő és talál, akkor meg... Nagyon ravasz előadásmód, amely kiválóan alkalmas a didaktikus magyarázatok elkerülésére. Miről is szól ez a novella? Igazából minden apáról: a felnőtt, gyermeket nevelő felelős férfiről, aki az agresszivitásra, uralkodásra, ölésre sarkalló ösztönei és kimerült meggyőződése (természetszeret, példamutatás a gyerekek előtt) kettős készítése között őrlődik. Vagy csak van. Az apává lett férfilelek örök meghasonlásáról, amit a gyermek kislány szemébe költöző elbeszélői perspektíva kis jelenetek cserepeit összerakva tud csak érzékeltetni, hisz nem lehetnek pontos szavai arra, amit érez, sejt, tud. Nagyon finom a történet zárlatának ironiája is: „A könyvtárszoba ajtaja mögött már nem lapul puska. Viszont készült egy újabb polc Fekete István vadásztörténeteinek.” (11.)

Kormos Anett szétdarabolt mondatainak alapeleme az ismétlés. Meg a fokozó jellegű ismétlés. Rögtön a második írás, *A konyha tündérei* (12.) így kezdődik:

Ismerem.

Úgy ismerem, mint a tenyeremet.

Mondhatnám azt is, úgy, mint a rossz pénz.

Sohasem funkciótlanok ezek az ismétlések: az író történetépítésének ez a fokozatos közelítés felel meg. Mintha írás közben kezdene tisztázódni a viszonya az elbeszélés hőséhez. Mintha mondatról mondatra, pontosításról pontosításra haladva tárulna föl, mintegy a nyelv, a történet mondódása által, az elbeszélőben is az a másik emberhez fűző érzelmi viszonyulás, ami egyébként az elbeszélőt alapvetően és elsősorban érdekli.

S ezekben a pontosításokban, ismétlésekben és fokozásokban, a mai prózanyelvhez képest üdítően gyakran használt szólásokban mindig ott bujkál valami fanyar (ön)írónia, vagy éppen szelíd, ritkábban kaján nevetés, humor. Olykor találó szójátékokra is alkalmat ad ez az elbeszélés-mód. (Csak egyet hadd idézzek: „Leonti órákig játszott egerével. Letette, az pedig megr próbált egerutat nyerni.” (*Macska–egér küzdelem*, 118.) S az elbeszélő, nem gyakran ugyan, de épp ezért annál feltűnőbben, a metafora optikájával nagyítja fel a jelenetek némely részletét. Nem egy képe lélegzetelállítónan pontos és érzékletes: „Mi pedig fájó torokkal hazudtunk” (*Hitet tépő rettenetek*, 26.) – érzékelteti e mondat, hogy a gyerekeknek még a kegyes hazugság is milyen nehéz, utalva egyszersmind arra is, hogy fáj a szívük a börtönbe zárt apa és a kétségbeesett, kegyes hazugságra szoruló anya miatt. A nagymamáról megtudjuk, hogy „mert füle még kérte a lármát, egy-egy mondatával becsalta Borcsát a veszekedés zsákutcájába.” (*Az anyagyilkos*, 36.) „Nem szeretünk aludni. Féltünk, hogy lemaradunk valamiről. Hogy amíg mi álmodunk, a világ lábujjhegyre áll, és csendben odébb settenkedik” (201.) – ragadja meg a minden gyermek számára ismerős pillanatot a *Játék és varázslat*. Különösen szép a *Kopaszvár* befejezése: „... három kis bokor csupán, melyek egymás hátán könyökölve próbálják késleltetni a földre hasalásukat.” (157.)

A novellafüzér egyik kulcsszereplője – természetesen az elbeszélő mellett – az apa. Akár hőse, akár statisztája egy jelenetnek, a kamera órá fókuszál, a háttérből is kiemelkedik. Az anya az elbeszélőt is kevésbé nyűgöző, ám szintén főszereplő. S felejthetetlen mellékszereplők és statiszták válnak egy-egy jelenet hőseivé. Különösen emlékezetes a névtelen macska, a kutya és az öt gyötrő macska (*Herkules és Daszkó*), *Orpheus*, a versenylo, *Cuni*, a szarka... Vagy az emberek közül a *Székelylek*, *Bótos Laci*, *Az asztalos*... Érdekes módon a közelmúlt, a kollégiumi élet figurái kevésbé tudnak egyedivé, sajátossá válni, legfeljebb különccé és kolonccá. Az a – nem a mondatokban, hanem az ábrázolásmódban rejlő – finom líraiság, rejtett bensőségesség és visszafogott drámaiság, ami az írások egyik legnagyobb erénye, a gyerekkori világ elmúltával eltűnik, ezekben a Kormos Anett-i eredetiség is elhalványul.

Kiváló arányérzékre vall, ahogy a szerző a banális, mindennapi történetet és a különös, szokatlan, bizarr

eseteket egyazon átéltséggel és – ennek ellenére: – józan reflektáltsággal tudja előadni. A magányos, veszekedő, az unokáknak pénzt dugdosó nagymama vagy az elkapott egeret a gazdi láttára a szájából kiengedő macska története egyazon hangsúlyt kap azáltal, hogy Kormos a hétköznapit is valami egészen újként, illetve a bizarrt is teljesen természetesként tudja láttatni.

A szerző a titokkal, rejtéllyel is remekül tud bánni. A könyv egyik kulcstörténete az apa börtönbe kerüléséről szól. Azt azonban itt is, a későbbiekben is – hisz több novella is visszautal ide – hiába várjuk, miért is ítélték el. Mint ahogy az egyik macska rettenetes betegségét sem tudhatjuk meg – ezt az elbeszélő is közli velünk (kissé körülmenyesen). Az *Ingyen színház* az elbeszélő és az olvasó fokozatos beavatódása egy család világába; ám nem hogy az olvasó, az elbeszélő sem lehet minden tudás birtokosa, mert a beavatás az emlékezet terében megy végbe, mintegy utólagosan, a kívülkerülés, elidegenedés állapotában, azt mintegy ellensúlyozni akarván. A *Páholy* cikluscím is arra utal, hogy immáron felnőve, a gyermekkor történeteit elhagyva az elbeszélő mintegy kiszorul a színpadról, páholyból figyeli a történeteket, érdeklődő kívülállóként. Ha innen nézzük, akkor e novellafüzér nevelődési regény is: annak története, ahogy a gyermek birtokba veszi a világot, ismerősévé válik, aztán lassacskán, felnövekedvén, otthagyja, kiszorul belőle, átlép egy másik világba. A bensőségességet, az átélés melegségét felváltja a kívülről szemlélő tárgyilagossága. Az utolsó történet – *Ünnep nálunk* – épp erről szól: az otthonlét, a családhoz, szüleinkhez tartozás ideiglenességéről, az ebből származó konfliktusokról, érzelmi megrázkódtatásokról.

Elsőkönyves szerző esetében fontos volna szólni a hibákról is. Vannak. Az egyik legfőbb veszély, hogy Kormos Anett remekül el tudja kezdeni és remekül be tudja fejezni a történeteit – olykor ismétli is a jól bevált technikákat. Néhány novella – a *Janó*, *Macska–egér küzdelem*, *A névtelen macska*, *Gazdag karácsony* – befejezése szájbarágós, kioltja a feszültséget. Olykor az elbeszélő nem tud ellenállni az olcsó humornak (mint az *Orpheus*ban: „Alig lehetett elszakadni mellőle, olyan jó volt nézni. Persze, ha három és fél mázsájával pusztá figyelmetlenségből rálépett az ember lábára, az azért serkentette az elszakadás vágyát.” 140.) Néha félresiklik a mondat, mint a 186. oldalon, ahol a „mélydekoltázsú” és jelzőtársai nyelvtanilag az „ismeretlen férfi”-ra vonatkoznak. De nem sorolom tovább. Ezek eltörpülnek amellest, hogy Kormos Anett könyve izgalmas, szívderítő olvasmány. Hogy nem csak stílusa van: történetei is vannak. Hogy nem csak történetei vannak: van látomása is, az *egésről*. Az *Ingyen színház* pályakezdsnek több mint ígéretes.

Nagy Gábor

Félutasok az európai fedélzeten Gábor J. Dzsingisz: Európa – félúton. Egy diplomata feljegyzései 1999–2005. Bp., Balassi, 2006.

„Egy diplomata feljegyzései” – ilyen címmel bizonyos könyvek százai jelennek meg, és rendszerint egyik unalmasabb, mint a másik, mert olyanokat olvasni bennük, hogy „én már akkor megmondtam Churchillnek, Sztálinnak, Adenauernek...” stb. Ez a könyv azonban kissé más. Először is szerzőjének mégiscsak furcsa (olyan nem-diplomatikus, vagyis inkább mongol-diplomata) neve van. Ha külföldön a költő József Attiláról nem hiszik el, hogy Attila nem vezetékneve (mert ki merné ilyen rossz hírű egyénről elnevezni gyermekét), akkor Dzsingisz Gáborról ráadásul még itthon sem tudják, hogy melyik a vezeték- és melyik a keresztnév, annál is inkább, mert nevét nyugatias és magyar írásmóddal egyaránt használja, lévén ő magyar is, holland is. (Egyébként a pogány neve a keresztnév – de Hollandiában evvel is lehetett kereszténydemokrata politikusi karriert csinálni!)

De térjünk vissza a könyvhöz, amely rólunk, magyarokról, a mi politikai életünkről szól, és *nem* a diplomáciáról, nem a diplomatákról, nem a politikusokról. Azonkívül nem is *emlékirat*. Ha hihetünk a szerzőnek, *egykorú* feljegyzéseit tette közzé, melyeket magának írt (és nem a nyilvánosságnak íratott, amely műfajt ma *blognak* hívunk). A feljegyzések ebből következően töredezettek, nem alkotnak egységes narratívát: nem emlékiratot, hanem impressziókat olvasunk. Nem ellentmondás például, hanem az idő múlása az oka, ha Medgyessy újdonsült miniszterelnök feltűnése idején rokonszenves méltatást kap, s majd csak később bontakozik ki a szerző előtt (is) tehetségtelensége és erkölcsi romlottsága.

De ki is ez a „diplomata”, aki feljegyzéseit megosztja velünk? Természetesen: nem „karrier-diplomata”, aki a gyarmatosítók parafa-sisakjában szemléli a fél-balkáni bennszülötteket. Mint neve is elárulja, magyar származású és anyanyelvű ember, akit 1956 sodort ki Hollandiába, ott hollandus lett, sőt sikeres politikus, polgármester és államtitkár – már eddig is érdekes a történet (noha a könyv maga nem erről szól). S amikor pártja ellenzékbe került, a holland kormánypartok hasznosítani kívánták szakpolitikai tudását, és mezőgazdasági attaséi beosztásban diplomata pozíciót kínáltak neki Budapesten. A magyar olvasó már ezt a történetet is fikciónak, sőt hajmeresztőnek találja: a kormánypart az ellenzéki politikusnak posztot kínál, ráadásul „nyugaton” lehet valaki diplomata, aki korábban nem volt ezen a pá-

lyán? Ez minden magyar és magyar újságolvasói tapasztalatnak ellentmond, hiszen a diplomáciai pályára Budapesten 1990-ben és 1998-ban kerültek néhány évvel későbbi eltávolítása azon „nyugatosnak” beállított ideológia jegyében történt meg, hogy az ilyen váltás, későbbi becsatlakozás képtelenség, abszurdum, világbotrány.

A furcsa kiindulópont, a különleges szerzői nézőpont tehát kirajzolódik: Budapestre jön diplomatának egy nem-diplomata, aki ráadásul tud magyarul, emellett nem a nagy semmit, a politikát reprezentálja, hanem egy társadalmilag és gazdaságilag fontos ágazatot képvisel, ugyanakkor politikailag is elkötelezett, kereszténydemokrata, kapcsolatot ápol ezzel a magyarországi irányzattal (nem titokban – megint csak egy abszurdum a magyar diplomáciai doktrína szerint). A holland (vagy hollandizálódott, ahogy tetszik) demokrata figyel az alakuló magyar demokráciára, jóindulattal, de nem kritika nélkül. A bírálattól kijut a mindenkori kormánypártnak és ellenzéknek, amely, tudjuk, 2002-ben egyébként helyet cserélt. Egyszerre lát belülről és kívülről, hiszen vannak emlékei, gyermekkoriak is, korábbi látogatásainak éveiből is, és persze hozza magával a holland tapasztalatokat. Így aztán meghökken az óriási parlamenti épületen és a nagylétszámú képviselőházon (a tizenhatmilliós Hollandiában százötven képviselő van, közben volt százmilliós gyarmati népességük is), zavarja a magyarok hagyományos megbízhatatlansága (pontosabban: linkócsisága, operett-huszársága – „majd visszahívom”), pontatlansága, előítéletessége. Bizonyára még a bennfennteseket is meglepi pl. a Torgyán-korabeli mezőgazdasági minisztérium épületének, hivatalának leírása (egy KGB-székházba is könnyebb bejutni – legalábbis bejutni), az államtitkárok rohangászása, akik soha egyetlen értekezletet nem ülnek végig, de mindig küldenek valakit maguk helyett, akik persze jószívetel azt sem tudják, hogy hol vannak, és legszívesebben külföldön utazgatnak, hiszen nem tudnak nyelveket, s így nem érheti őket az elfogultság vádja. Egyszóval: nehéz szatírt nem írni a magyar állapotokról, de a szerzőt szeretetteljes elfogultsága visszatartja ettől. Viszont igen gazdag a könyv a korszak politika- és főként mentalitástörténetére vonatkozó információkban. Mert Gábor még tud csodálkozni. Ő még megbotrányozik azon a pitiánerségen, hogy Dávid Ibolya és Domszky Gábor elindul az európai parlamenti választási listán, holott mindenki tudja, hogy nem fognak elmenni Brüsszelbe. (Csakhogy: ez a lépés nagyon is politikus, hiszen ezt mindenki tudja, tehát *mégsincs* szó átverésről.) Vagy egy másik példa: szokatlan számára, hogy ha kell, ha nem, szírélnéznek a minisztereket és államtitkárokat szállító „kéklámpás” autók, amely privilégiumok Hollandiában ismeretlenek – a magyar vezetők mégis folyton elkésnek. (E ponton

megint helyesbíteniük kell: nincs itt ellentmondás, mind a szirénázó autó, mind a késés Magyarországon *státuszszimbólum*. Egy miniszternek el *kell* késnie, mert ez rangjához tartozik, fél óráig váratnia kell a népséget-katonaságot. A pontosság a királyok udvariassága, de csak Hollandia királyság. Magyarország nem. A miniszter késése itt a *nép udvariassága* vezetőivel szemben.)

A könyvet végigkísérő, persze többnyire kifejtetlen párhuzam (nincs fölényeskedés!), ahol is a magyar viszonyok a holland mérlegen megmértetnek és híjával találhatunk, két vezérszólam csupán, amely párhuzamra építve megint csak sokan megkomponálták már ekképpen emlékeiket. Igazán érdekessé és értékesé ezt a könyvet két további szólam felzengetése teszi.

A harmadik szólam a szomszédos országoké. Gábor tanácsos úr ugyanis nem csupán Magyarországra rendeltetett mezőgazdasági attasénak, hanem a takarékos hollandok hóna alá csaptak még néhány más országot; Szerbiát, Szlovéniát, Horvátországot, Ausztriát, időnként tán még Szlovákiát is. Így aztán járt-kelt sokfelé itt Közép-Kelet-Európában, megint volt és lett mivel-kivel minket összehasonlítani. És láss csudát! Még a balkánakkal való egybevetés is nem ritkán hátrányunkra szolgált. Angolul jól tudó, világra nyitott, a magyar átlagnál jóval fiatalabb kormányzati szakemberek tűnnek fel a könyv lapjain ezekből az országokból, akik kendőzetlenül tárják fel saját gyengéiket, nem Patyomkin-falvakat építenek a szemlélőnek, és még hölgyek is akadnak közöttük, ami Magyarországon felsőbb kormányzati körökben felettebb ritka. A magyarok, bár a szerző nem így mondja, kissé *öregesnek* látszanak mellettük.

Végül a negyedik szólam csak a könyv derekán hangzik föl, valahogy olyasformán, mint amikor egy bűnügyi regény közepén felbukkan egy nagybácsi, akiről kiderül, hogy ő az örökös, s rögtön felborul a gyanúsítottak-áldozatok sorrendje. Nos, Hollandiáról van szó, amely e pár év alatt, amíg a könyv magyar-holland írója nálunk időzött, alaposan megváltozott. A demokrácia, tolerancia, befogadás, tanuló- és tanítókészség mintaországából az utóbbi egynéhány évben kicsit türelmetlen, elzárkózásra hajlandó, idegenekkel szemben legalábbis kedvetlen ország lett, amely politikusainál sem kedveli már az alaposítást, hanem inkább csak a nagyotmondásra figyel, felületesebben értékel. Milyen fájdalmas az a néhány sor, amikor a szerző leírja, hogy mit vártak tőle egy holland TV-vita során, mennyire nem lehetett a vitaműsorban vitázni, s a műsor végén a politikusok dehogy beszélgettek tovább, mint tíz éve, hanem szaladtak elfele. Hollandiában is populista párt jelent meg, EU-ellenesség alakult ki, a magyarok sem annyira érdekesek immár – inkább csak gyanús külföl-

diek ők is. A „holland mutatóujj”, ez a felemelt nemzeti jelkép, amely oly szívesen tanítgatott és mutatott utat a mögötte lévő kontinensnek, most begömbült, lekonyult. Ezek a rezignációra hajlamosító hollandiai változások megértőbbé is teszik a szerzőt a magyarországi botladozások iránt, és a mindentudó, mindent-jobban tudó szerzői pozíciót posztmodern írói attitűddal váltják fel. (A könyvben olvashatunk a Nobel-díjas Kertész Imréről is, akinek a szerző régről nagy tisztelője.)

Négyszázhuszonöt dátumozott, utólag megszámozott és címmel ellátott rövid feljegyzés – ennyi a könyv tartalma. Mozaikok a holland, a közép-európai és a magyar közelmúltból. De Dzsingisz Gábor cserepei nem cseréptörödékek, hanem azok a különböző méretű, egészben fennmaradt agyagtáblák, amelyekre az ókori keleten a legrégebbi feliratokat írták. Ezek az ő leletei. Látletei. Némelyiken recept is olvasható.

Gergely András

HIÉL

A 2006. augusztusi szám tartalmából:

SÜTŐ ANDRÁS: *Édes néném, ne hagyj el!*
 ZELNIK JÓZSEF: *Kurulok*
 RUSZOLY JÓZSEF: *A magyar köztársaság alapvetése*
 KISS DÉNES, LÁSZLÓFFY CSABA, TAMÁS MENYHÉRT, TORNAI JÓZSEF *versei*
 PETRIK BÉLA: *Egy harmadik utas modernizáció perspektívája*

Kamarás Péter és Barbara, az Új Deák Étterem (Bp., VI. Bajza u. 18.) házigazdái 2006. július 1-jével átvették a Somló hegy somlóvásárhelyi oldalán álló **Somló Hotel**

vezetését, ahol kitűnő konyhával, a Tornai Pincészet boraival várják vendégeiket. Az étterem és panzió a 8-as út közelében található.

Levélcím: **8460 Devecser, Vasút u. 29.**

Tel.: **(88) 506-220, 516-220**

E-mail: **somlohotel@somlo.hu**

Világháló: **www.somlo.hu/somlohotel**

európai figyelő

Költők Oroszországból

RIMMA KAZAKOVA

[Kihull kezemből...]

*Kihull kezemből
ceruza, kistányér,
maradt a közeli kör,
s minden esendő, ráér.*

*E silány világ megtanít:
a korlátozott élet
mérje fel dolgait,
s tudja a Mindenséget.*

*A Minden is kicsiny,
s a mértékrendje: lánc,
vidékiség, bilincs,
bár nagy munkát kívánsz.*

*Keresztünk súlya nyom,
s hordjuk, görnyedve kétrét,
így is ...Paradicsom –
hm, elhagyottság, részvét.*

*És szigorral teli
baráti nézés int: a múltakat
te se dalold. E közeli
kör van, ez az alap.*

*Maradt a közeli kör,
s a tudomány remél,
minden kihull a kezekből,
s nagy körön visszatér.*

KIRILL KOBALDZSI

Városi galamb

*Széngázszag és sávós út,
kockakő és nagy tömeg,
útszegélyen városi
békés galamb lépeget.*

*Jár a galamb, nézeget,
ügybuzgón és hidegen,
gyerekjáték-szerkezet
bús közönye épp' ilyen.*

*S úgy sandít a kis balgája
a csikkekre, a morzsákra,
hogy nem fél, se hall, se lát,
kerék vagy láb nem veszély,
gumik túléggett szagát
szívja-issza, vígan élj!*

*Buszmegállóhoz sietve
téved rá a pillantásom,
mint Földünkre a Jóisten
néz le néha – szinte látom –,
olyan ez a galamb, mint én,
útszegélyek, élek mentén,
s hajh, pengék, sorok, határok...*

Orosz összeállításunkat Kuzovljova Tatjana válogatta és Konczek József fordította.

RIMMA KAZAKOVA (Szevasztopol) a Leningrádi Állami Egyetem történelem szakán végzett. Verskötetek, fordítás- és publicisztikai könyvek szerzője. A *Venyec (Koszorú)* irodalmi díj tulajdonosa. A Moszkvai Írók Szövetsége első titkára.

KIRILL KOBALDZSI (1930, Besszarábia) elvégezte az Irodalmi Főiskolát. Néhány tucat vers-, próza- és műfordításkötet szerzője. A *Venyec* irodalmi díj kitüntetettje. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

ALEKSZANDR TYIMOFEJEVSZKIJ

[Kispolgár vagyok, fecsegő...]

*Kispolgár vagyok, fecsegő,
 menő verseket fércelő,
 s kölyök s ifjú legény, apa,
 szerkesztő, kísérletező,
 trágya közt gyöngyöt kereső,
 s lapos szövegek szónoka,
 s csinovnyik, leprásra kopott,
 s rab, jobbágylelekből való,
 s barát, s annak is csak bukott,
 és férj, de még férjnek se jó,
 simlis, sikkasztó, kártevő,
 örök iskolakerülő,
 és korhely és szoknyapeccér,
 s a te elkésett útítársad,
 aki gonosz, piszkos és fáradt,
 s vendég, kiből senki se kér –
 Megyek. Süketek és kopottak
 az utcák. S hová? Isten se tudja tán.
 Egy költő, aki hiába kopogtat
 Oroszország zárt ablakán.*

TATJANA KUZOV LJOVA

[A létezés széles térségein...]

*A létezés széles térségein
 mint szénakazalban a tű –
 megmondani, hogy ki is vagyok én,
 biz' elég egyszerű.*

*Mert én a Ti és a Te között élek,
 itt keresek egy gázlót,
 hol zord szava a sötétségnek
 a szabadságra rászól.*

*Vagyok – hol rezdül a fény,
 hol „páros és páratlan”
 játszik, ám nem győzők én,
 s a mély csend nem szokatlan.*

*Mert veszítesz, de holnap
 már tudod, okulva élsz,
 s itt mindent megoldhat
 ha megérint az a kéz.*

*Hol a szerelem éveken át
 fontosabb, mint a kenyér volt,
 hol úgy nézzük egymást,
 mint a földet az égbolt.*

*Ahol hetek sorát
 gyűrűvé gyűri a sodrás,
 ahol mi éjszakákon át,
 akár a napfényt, úgy keressük egymást.
 Úgy legyen.*

ALEKSZANDR TYIMOFEJEVSZKIJ (1933) költő, kinek a kilencvenes évek hozták meg az ismertséget, holott már régóta énekelték országszerte a *Genya krokodil énekét*, amelynek ő a szerzője. Az ötvenes években *A. Ginsburg Syntaxis* című kéziratos gyűjteményében publikált, ezért ki lett tiltva az irodalomból. Egészen a legutóbbi évekig íróasztalának írt, szerkesztőként pedig filmstúdiókban, televízióban, rádiónál dolgozott. 1992-től négy versgyűjteményt adott ki: a *Telelő madaraknak* (1992), a *Lelkisértültek dala* (válogatott versek, 1998), *Az elkésett vadász* (2002), a *Száz nyolc-soros* és *A naiv Hamlet* (2004) című köteteket. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

TATJANA KUZOV LJOVA (1939, Moszkva) az Állami Pedagógiai Főiskola történelem szakán végzett. Több tucatnyi vers- és műfordításkötetet adott ki. Megkapta a *Venyec* 2000 irodalmi díjat. A *Kolco A.* című irodalmi folyóirat főszerkesztője. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

LEONYID VOLODARSZKIJ

Választékos tiltakozás

Gorombák világa –
nincs vele dolgom.
Miként a mór, ki hangosan kiáltja,
hogy: „Fekete...!” –
„Én meg fehér!” – kimondom.
Ez az én – megengedem – öntúltengő
választékos tiltakozásom,
ám járjon a világ csak döngő
garral, törjön át bármi határon,
engem megtörni nem lehet.

Egy lépést sem hátrálok.
Nekem a villám nyújt kezet,
és kiment a bányából.
Engem egy mennydörgő sugallat jár át,
hogy miként ne hulljak el,
s ezt az egész katasztrófa-skálát
könnyű leintennem.
A hangszerhez majd leülök én,
hogy szóljon himnuszom,
barbár tobzódás ünnepén,
amely most itt zajong.
És dől a bor és süll a hús,
és azt hiszik, nincs másnap,
és nem hiszik, hogy lesz borús
napja a kijózanodásnak.
Nesze hát, itt az étlapod,
ki testvéredet falod,
halljátok: „Én fehér vagyok!”
Színt nem változtatok.

GALINA NYERPINA

Levél

Meleg szavammá lenni nem tudott.
(Akár télből maradt kis jégdarab,
amikor lázvert ajkamra bukott
a „soha” – s megint kimondtam boldogan.)
Pár verset kaptál – nem valami jók –
s nem szökkenő rügy volt, csak ugra-bugra
Ugye megérted? Csitul haragod.
És nem is haragszol rám már régóta.
A jó a rosszon győz az én mesémben,
túl a határon, vagy mélységeken.
Ám a királynak nem sikerült mégsem.
Hát mit tegyünk? Szakadt szövet ilyen...
Azután, saját igazán megélve
csak emlék lesz, mi véle szöve egy,
A szerelem, ha egyszer már leégett
– ez már így van –, csak füstjét nyelheted.
Ámde – mi engedünk a szokásoknak –

kis pénzt nyelnek be így a tengerek,
hát utoljára mégis megcsókolak,
s arcodba nézek, mikor elmegyek.

LEONYID VOLODARSZKIJ (1950, Moszkva) elvégezte a Moszkvai Könnyűipari Technológiai Főiskolát és az Irodalmi Főiskolát. Kötetei: *Moszkva külvárosa*, *A Világmindenség vidéki tája*, *A Mester galambocskája*, az *Emlékeztető eső* és *A kiértésítés jele*. 2001-ben megkapta a Füst Milán Fordítói Nagydíjat. A *Ljutnya Orioli* (*Oriol lantja*) nevű független írói egyesülés elnöke. Tagja az Oroszországi Írók Szövetségének és a Moszkvai Írók Szövetségének.

GALINA NYERPINA (1964, Moszkva) a Moszkvai Állami Egyetem filozófia szakán végzett. Négy verskönyv szerzője. *A Venyec* irodalmi díj tulajdonosa. A Moszkvai Írók Szövetsége tagja.

IVAN BELOKRILOV

Ismeretlen költők

*Papírom három hónapja üres.
S magam se tudom... Nincs felelet.
S a hős-merész póz minek is?
Kérve az égieket?*

*Mire jók ezek a krétaszirtek,
zátonyok, rohamok, röpték,
amikor még a legegyszerűbb rímek
is elcsúsznak a versben, mint a tört jég.*

*Mire jó, hogy mint hetyke aranyásó
túrtam a hegyet, vagy bújtam a föld alá,
ha az aranyos nyájas olvasó
rám sem talál?*

*Az is lehet, nem kín ez, hanem hangok,
különös ajándék a bűneimért,
ha éjszaka koppanásokat hallok:
versbe falazódott bűneimét.*

*És nincs felelet. Maradéktalan.
Kéziratok könyvek pincéjében senyvedve el
a megkövesedett verslerakat
már nem lélegezhet fel pillanatra sem.*

*Ők az elfeledettek, nem szólnak
róluk: eltűntek, eltűnt, akiről
nem mesélnek a voltak,*

*és nem is kell a válasz. Ne keresd.
Az emlékek közé leásva, újra felszökkenve –
Elég, ha elgondolod, miképpen is van ez:
belehalni a saját versekbe.*

IVAN BELOKRILOV (1963, Novo-Akatuj, csitai terület) elvégezte az Irodalmi Főiskolát. A *Napsugárfonat (Szolnyecsnoje szpletynyije)* című verskötet szerzője. A Puskin nevet viselő humanitárius alapítvány díjának nyertese és megkapta a Füst Milán-díjat. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

IRINA KOVALJOVA

A szitakötő

*A légy – röptében eltalálva,
A víztározó bugyborog,
Támaszték villa-ágra vágyva
Kettesben lenni jó dolog.*

*Szép nyaram végigénekeltem,
És nem egyet, de negyvenet!
S most szitakötőként, meredten
bámulok – tiszta örület.*

*Hisz géz-szövetű szárnyacskámmal,
csalamádézöld gömbszemekkel
táncoltam „nagyok” műsorában
a matinén, sebaj, ahogy kell!*

*A gyermekotthonba eljöttek,
rovarmítoszt leső család –
A kulizót mindig gyűlöltem
s a hangyák tulajdonosát.*

*Sújtsanak bármi büntetéssel,
mivel értelmem reszketeg,
szeretem, ami könnyen ér el,
s ajándék: napfényt, verseket.*

*Szeretem, mikor itt a szombat,
A héfő – csupa vakhomály,
S hogy vakulásig robotolnak,
csak éljenek a szép buták.*

*Én, amíg nem vetem meg ágyam,
a cincogóknak ellenállok,
s a megkönnyebbült sóhajtásra
nem csap le buzgó lepkeháló.*

*Azt szeretem, ami erőnek
ereje, nyüzsgi nélkül támadt,
Az Isten a szitakötőnek
s nem a hangyának adott szárnyat.*

IRINA KOVALJOVA (1964) elvégezte az orvosi egyetemet és az Irodalmi Főiskolát. Négy verskönyv szerzője. A Puskin nevét viselő humanitárius alapítvány díjazottja, Füst Milán-díjas. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

DMITRIJ VEGYENJAPIN

[Barátaim, akár a katonák...]

*Barátaim, akár a katonák,
de nem afféle nyálas fiatalok,
s tán faragatlanok, kiket aztán majd fegyelem fog át,
vagy tréfamesterek, akiknek túlhabzó, harsány indulatát
ismerjük, olyan elemi, sokszínű és „telibe talált”.*

*Inkább olyanok ők, mint akik megfélemlített tekintetükkel
már-már vaksiként, kapkodva hunyorognak,
mint madárjesztőn lóg rajtuk a nadrág,
és sokszor a sapka is szűk a fejükre.*

*A fronton, rohamparancsra felállva
– első csatájuk ez – szinte még gyerekek,
majd őket lövik elsőnek a sárba,*

*amikor hátracsavart, megkötözött kezekkel
hőkölnek vissza – így jön a szó a számra –
látva a csodaként épnek maradt tekinteteket.*

SZERGEJ BELORUSZEC

[Zajlik a jég a víztározók felől...]

*Zajlik a jég a víztározók felől
varjak rekedt hangú csárogása alatt.
A háziőrizet ilyen – mintha fekete felhő
nyomasztana – egy óriás alak.*

*Tócsák dürrögése, sodródása,
a mező salakszemetes, kopár és fagyott:*

*olyan az élet, mint egy Matryoska
egy másik Matryoskában.
Ráadásul
a belső nagyobb.*

DMITRIJ VEGYENJAPIN (1959, Moszkva) elvégezte a Maurice Thorez Idegennyelvi Főiskolát. Versei megjelentek a *Kontinyent*, a *Novij Mir*; a *Novaja Junosztj*; a *Posztszkriptum*, és más folyóiratokban. Szerzője két versgyűjteménynek: az *Oltalmazó* (1993) címűnek (a „pokrov” elsődleges jelentései: takaró, borítóréteg, bevonat, lepel, szemfedő, másodlagos jelentése Oltalmazó tkp. Szűz Mária – a ford. megjegyzése) és a *Fű és füst* (2002) című kötetnek. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

SZERGEJ BELORUSZEC (1959, Moszkva) elvégezte az Állami Központi Testnevelési Főiskolát. Megjelent a *Novij Mir*; az *Oktyjabrj*; a *Druzsba narodov*; az *Arion*; a *Junosztj*; az *Avrora*; a *Kolco A.*; a *Lityeraturnaja Gazeta* című folyóiratokban és más kiadványokban. Gyermekekönyvek szerzője. A Moszkvai Írók Szövetsége tagja.

OLGA SZAVELJOVA

Kívánság

*Mint mindenki – olyannak lenni. Én ezt akarom.
De nem járok azon az oldalon,
hol vonszolódnak, botladoznak átlagemberek,
középszerűek, nekem olyan szokhatatlanok,
amint puszognak, mi hogy volt s lehet.*

*Mint mindenki –, mintha irgalmas nővér volna,
minden élőhöz jó, ám más, talányos életű,
S ha isten szólít, beállok én a sorba,
s ha elfordul tőlem, hát kakukkolok egyedül.*

*...Hogy úgy érezek én is, mint ez vagy amaz,
elfeledkeztél szeszélyről, s más ily' betegségről,
nevessek, ha közös örömünk kacajt fakaszt,
és velük sírjak, ha keserűség jön.*

*És hiszem, és hiszem, hogy én ilyen leszek,
Szemem le nem sütöm, és mosolyt nem erőltetek,
de hasznokra leszek, csak segítsetek,
mint mindenki, olyan – s ha nem is kellek így mindenkinek.*

JELENA ISZAJEVA

[Az én korai szerelmi költészetem...]

*Az én korai szerelmi költészetem
Most már „posztkésői” akar lenni.
Kávéházba elvezet,
Nosztalgikusan nézeget,
Korkunov-cukorkát osztogat,
(Fiatalkorunkban ilyen nem volt).*

*Olyan mindegy, mégsem sikerül neki semmi.
„No pasaran!” „Az ellenség nem tör át!”
„A tűzön nincsen átkelés!”
„Miénk a diadal.”
Hacsak ez... nem csupán egy vers...
S persze – szabad.*

OLGA SZAVELJOVA (1965, Moszkva) elvégezte a Moszkvai Állami Egyetem újságírói szakát. Versei, fordításai, cikkei többek között megjelentek a *Novij Mir*, az *Avrora*, a *Rabotnyica*, a *Lityerturnaja Ucsoba*, a *Kolco A.* folyóiratokban, a *Komszomolszkaja Pravda*, a *Lityerturnaja Gazeta*, a *Novaja Jezsednyevnaja Gazeta* című lapokban és az *Isztoki*, a *Parusz* évkönyvekben. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

JELENA ISZAJEVA (1966, Moszkva) elvégezte a Moszkvai Állami Egyetem újságírói szakát. Költő és drámaíró. Szerepel néhány versgyűjteményben. Versei sok folyóiratban megjelentek. A Moszkvai Írók Szervezete *Venyec* díjának és a *Triumpf (ifjúsági)* díjának tulajdonosa. A Moszkvai Írószövetség tagja.

LEV BOLDOV

[Minden szavam nyögdecseles...]

*Minden szavam nyögdecseles,
Versem elakad,
De a szerelmem – vízesés,
S a tiéd – patak.*

*Nézésed ajándék, nevetés,
S itt vagy, hogy fogjalak,
A szerelmem – vízesés,
A tiéd – patak.*

*Nem vitatkozom veled,
Sorsomnak hajlok én,
Utad a tengerhez vezet,
És hozzád az enyém.*

*Ez nem balsors, nem kárhozat,
kockázat, hencegés,
Lábadnál az arcomat
fröccsenteni szét.*

*S nem húz le hínár, zöld levél,
éltet arcunk hite,
Amíg el nem apadok én,
Nem száradsz ki te.*

*És mindegy, mi a számvetés,
A sors akármit ad,
Az én szerelmem – vízesés,
És a tiéd – patak.*

KSZENYIJA OSZTROVSZKAJA

Még a hóról...

*Olvad, olvad... és, jaj, mégsem olvad,
Bár már elég volt a havazás.
Megint esik. Telefonálsz. Hallgat.
A tavaszt felhívni felénk nem szokás.*

*Pereg a hó, mint fűrészporszór a zsákból,
Vagy mintha mézport szór a mennyezet,
Betakar minden kis gallyat az ágon,
És mindent megfagyaszt merev keze.*

*És benne szürke köznapok, únottság,
És különös, süket nagy pusztaság,
Hideg, félelmes örökkévalóság,
És a legszentebb szűzi tisztaság.*

*A tél közönye most már teljesen befon.
S lehet, hogy nem is jó már hallgatózni,
De, mint a tavaszt, úgy várod a telefont:
„Halló, szia, jössz velem hógolyózni?”*

LEV BOLDOV (1969) több verskötet és dalait tartalmazó CD szerzője. A Moszkvai Írók Szövetségének tagja.

KSZENYIJA OSZTROVSZKAJA (1989, Szentpétervár – akkor Leningrád). Középkololás diáklány.

Nytott Műhely

2003 június **Ajpin, Jeremej** • július **Rott József** • augusztus **Nagy Zoltán Mihály** • szeptember **Körmendi Lajos** • október **Csender Levente** • november **Jókai Anna** • december **Marsall László**

2004 január **Kalász Márton** • február **Határ Győző** • március **Daczó Árpád Lukács** • április **Nagy Gábor** • május **Penckőfer János** • június **Lázár Ervin** • július **Buda Ferenc** • augusztus **Kiss Benedek** • szeptember **Kovács István** • október **Nagy Gáspár** • november **Mezey Katalin** • december **Agh István**

2005 január **Léka Géza** • február **Görömbei András** • március **Dobozsi Eszter** • április **Csoóri Sándor** • május **Szentmártoni János** • június **Csiki László** • augusztus **Farkas Árpád** • szeptember **Bodor Adám** • október **Tózsér Árpád** • november **Szőrényi László** • december **Vasadi Péter**

2006 január **Méhes György** • február **Szakonyi Károly** • március **Ferenczes István** • április **Tornai József** • május **Bella István** • június **Vathy Zsuzsa** • július **Báger Gusztáv**

Európai és Világirodalmi Figyelő

1995 június **szlovák** (*Kis Szemán Róbert*) • augusztus **horvát** (*Kiss Gy. Csaba*) • szeptember **ír** (*Gergely Ágnes*) • október **holland** (*Gera Judit*) • november **belga** (*Lackfi János*) • december **finn** (*Jávorszky Béla*)

1996 január **francia** (*Lackfi János*) • február **mazúriai lengyel** (*Kovács István*) • március **frankofón hét** • április **norvég** (*Masát András*) • május-június **fla-**

mand (*Gera Judit*) • július–augusztus **szlovén** (*Reiman Judit*) • szeptember **amerikai** (*Bollobás Enikő*) • október **cseccsen** (*Kun Miklós*) • november **európai cigány** (*Bari Károly*) • december **svéd** (*Jávorszky Béla*)

1997 január **belga** (*Lackfi János*) • február **cseh** (*Kis Szemán Róbert*) • április **szerb** (*Milosevits Péter*) • május–június **amerikai magyar** (*Gábor Róbert és Lauer Edit*) • július–augusztus **román** (*Demény Péter*) • szeptember **lengyel esszék** (*Kovács István*) • október **portugál** (*Pál Ferenc*) • november **svájci** (*Odor László*) • december **észti** (*Jávorszky Béla*)

1998 január **oros** (*Bratka László*) • február **amerikai nőírók** (*Bollobás Enikő*) • március **svájci francia** (*Alain Bagnoud*) • április **ír** (*Kabdebó Tamás*) • május **izraeli** (*Kiszely Gábor*) • június **1848 a környező népek szemével** • július **norvég** (*Kovács Ferenc és Sulyok Vince*) • augusztus **Prága 1968** • szeptember **finn** (*Jávorszky Béla*) • október **török** (*Tasnádi Edit*) • november **olasz** (*Szénási Ferenc*) • december **albán** (*Schütz István*)

1999 január **bolgár** (*Juhász Péter*) • február **német** (*Simon László*) • március **dán** (*Kertész Judit*) • április **közép-kelet-európai abszurd** (*Margittai Gábor*) • május **szlovák** (*Bolemant Éva és Forgács Ildikó*) • június **quebec-i francia** (*Martonyi Éva*) • augusztus **amerikai multikulturalizmus** (*Bollobás Enikő*) • szeptember **fiórszk** (*Mervel Ferenc*) • október **katalán** (*Déri Balázs és Faluba Kálmán*) • november **japán** (*Vihar Judit*) • december **spanyol** (*Pávai Patak Márta*)

2000 január-február-március **erdélyi német** (*Schuller Anger*) • április-május-június **Krakkó** (*Szenyán Erzsébet*) • július-augusztus-szeptember **brazil** (*Pál Ferenc*) • október-november-december **izlandi** (*Mervel Ferenc*) • **szárd** (*Szénási Ferenc és Stefano De Bartolo*)

2001 január-február-március **német** (*Nemeskürty Harriet*) • április-május-június **portugál** (*Pál Ferenc*) • július-augusztus-szeptember **finn-észti** (*Fehérvári Győző, Jávorszky Béla*) • október-november-december **török** (*Tasnádi Edit*)

2002 január **szibériai finnugorok** (*Nagy Katalin*) • február **baden-württembergi német** (*Imre Török, Nagy Gábor*) • március **kárpátaljai ruszin** (*S. Benedek András*) • június **kinai** (*Zombory Klára*) • július **amerikai** (*Andrew Singer*) • augusztus **finnugor** (*Domokos Péter*) • október **japán** (*Vihar Judit*)

2003 január **svéd** (*Mervel Ferenc*) • február **görög** (*Caruha Vangelio*) • április **finnugor** (*Domokos Péter*) • október **amerikai** (*Sohár Pál*) • november **galego** (*Pál Ferenc*)

2004 január **lett** (*Jávorszky Béla*) • február **dán** (*Kovács Katáng Ferenc és Sulyok Vince*) • március **portugál** (*Pál Ferenc*) • április **osztrák** (*Ircsik Vilmos*) • május **namuri belga** (*Lackfi János*) • június **lengyel** (*Zsille Gábor*) • július **francia** (*Szávai János*) • augusztus **finn** (*Jávorszky Béla*) • szeptember **norvég** (*Sulyok Vince*) • október **szlovák** (*Zilka Tibor és Rédey Zoltán*) • november **cseh** (*Beke Márton*) • december **litván** (*Jávorszky Béla*)

2005 január **északír** (*Kurdi Mária*) • február **lengyel** (*Zsille Gábor*) • május **holland-indiák** (*Pusztai Gábor*) • július **svájci olasz** (*Andó Gabriella, Szénási Ferenc*) • augusztus **sziléziai** (*Zsille Gábor*) • szeptember **NDK** (*Ircsik Vilmos*) • október **szlovák** (*Karol Wlachovský*) • december **cseh** (*Beke Márton*)

2006 január **svéd** (*Jávorszky Béla*) • február **japán** (*Vihar Judit*) • március **Kárpáti cigányok** (*Zsille Gábor*) • május **román** (*Kenéz Ferenc*) • június **szlovén** (*Lukács Zolt*) • július **ukrán** (*Oleg Mikitenko*)

A Magyar Napló szerkesztősége és az Irott Szó Alapítvány regénypályázatot hirdet, amelyen minden magyar író részt vehet, állampolgárságától függetlenül. A pályázat tárgya olyan regény vagy kisregény (legalább száz oldal, azaz százötvenezer betűhely), amely hőseinek sorsában és a társadalmi élet jelenségeiben megmutatja az 1989–90-es rendszer-változás és az azóta eltelt időszak társadalmi változásait, kulturális, morális tendenciáit. Az ábrázolás hitelessége mellett a zsűri elvárja és méltányolja az írói nyelv példás magyarosságát, stílárís biztosságát, szépségét.

A zsűri József Attila esztétikai elvét tekinti irányadónak: „Szép szó magyarul nem fölcicomázott kifeje-

Regénypályázat

zést, hanem tetet öltött érvet jelent. A szép szó nem csak eszközünk, hanem célunk is. Célunk az a társadalmi és állami életforma, melyben a szép szó, a meggyőzés, az emberi érdekek kölcsönös elismerése, megvitatása, az egymásrautaltság eszmélete érvényesül.” Magától értetődően ez nem stilisztikai vagy bármilyen szellemi áramlathoz kötött előírást jelent, hanem igazmondást és felelősséget, egyszóval tehetséget.

Pályadíjak: I. díj: 400 000 forint II. díj: 200 000 forint III. díj: 100 000 forint

A zsűri a beérkezett pályaművek színvonalától teszi függővé, hogy kiadja-e az első díjat. Fenntartja annak lehetőségét is, hogy az első díj ösz-

szegét további 100 000 forinttal emelje. A díjazott műveket a Magyar Napló Könyvkiadó a későbbi megalapodás szerint megjelentetheti.

A pályázat jelíges – a jelíget kérjük a kéziratban feltüntetni. A pályázó a kéziratához mellékelte zárt, jelíges borítékban adja meg nevét és címét. Beküldési határidő: **2007. március 15.** Eredményhirdetés: 2007-es Könyvhét, Magyar Napló-hajó.

A pályaművet A/4-es papírra, lehetőleg számítógéppel kinyomtatva vagy írógéppel írva, jól olvasható formában, 2 példányban kérjük beküldeni a Magyar Napló szerkesztőségébe.

A helyezés nélküli kéziratokat az eredményhirdetés után egy hónapig őrizzük meg, és személyesen adjuk vissza szerzőjüknek.

ELŐFIZETŐI SZELVÉNY

Egy lappal az irodalom előtt!

MAGYAR NAPLÓ

Láthatár – magyar irodalom határok nélkül
Európai figyelő – szemelvények nemzetek
kortárs irodalmából
Nyitott műhely – a mai magyar irodalom
kiemelkedő alkotói

a Magyar Írószövetség lapja

Megrendelem a Magyar Napló havi folyóiratot példányban.

Név:

Kézbesítési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

Számlázási cím:

Adószám a számlázáshoz:

Előfizetés kezdete:

Kedvezményes előfizetői ár:

fél évre 3864 Ft egy évre 7392 Ft

Aláírás:

Magyar Napló Kiadó Kft. 1062 Bp., Bajza u. 18.

Levelezési cím: 1406 Bp., Pf. 15.

Tel/fax: 342-8768 • E-mail: magynap@hu.inter.net

A Magyar Napló Kiadó könyveit
 megvásárolhatja
 internetes könyvtáruházkunkban is,
 a világhálón!

Internetes rendelés esetén
 a postaköltséget kiadónk állja.

www.magynaplo.hu

Kiadja a Magyar Napló Kiadó Kft. (1062 Bp., Bajza utca 18.) Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénnytársaságok. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága (1080 Budapest, Orczy tér 1.) Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél, emailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon (303-3440) 1 évre 7392 Ft, fél évre 3864 Ft. További információ: 06-80-444-444 Külföldi előfizetés: a szerkesztőség címén. Az előfizetési díj 1 évre postaköltséggel együtt 60 USD vagy 50 EURO, mely átutalható a HVB-Bank Hungary Rt. (1065 Bp., Nagymező utca 44.) 10918001-00000421-10290001 számú számlára, vagy bankcsekken elküldhető a szerkesztőség címére. Nyomda: TIMP KFT. Felelős vezető: Cseh Tibor ügyvezető igazgató. www.timp.hu

2006. júniusi számunk rejtvényének megfejtése: „A világot azért nem értjük, mert nem ez a dolgunk a Földön” (Kertész Imre)
 Nyertes: Grecsnik Mónika (5540, Szarvas)

Sópipa a mobil sóbarlang
 csak a Sópipa névű és a képen látható terméket használ!

- ALLERGIA, ASZTMA
- NÁTHA, HÖRGYHURUT
- ARCÓREGGNYILLADÁS
- DOHÁNYZÁS ÖNZTÁ IRBITÁCIÓK
- EGYÉB LÉGÚTI MEGBETEGEDÉSEK

Bővebb információ: www.sopipa.hu

Értékesítő: S.B. SYSTEM KFT.
 1148 Budapest, Francia út 97/A.
 Tel.: 467-4932, 222-9259
 Ajánlott felhasználói ár: 5 400,- Ft

KINAI SÜLY-MERTÉK	BUDAPESTI SPORT-CSARNOK, RÖVIDEN	HÍSTER, RÓKA KEZESS-TUL YBZ	GÁRA KÖZEFEI	AZOND-SITO	LANTAN VEDYEGLE MUSTAR-GAZ	GLIMB-ORJEKTIV	
BEKÜLDENDŐ, F.							K
NAPSZAK			MASSZA ERŐS VALLAS			COOGEN, JED VZ KUL, KUBAI POL, ROKA	
	KANAI (ESA) TAGALLAI KODJA) JRE, PÁRLAI		FALSI MŐNÉ) KAT FOR- ERICSONK JPMARAN				
BALOGH LÁSZLO	GARONA-NOVENYI HORGÁ-SZOK			ROMA NE-VE, ANS, EMLE ZOLA REGNYE			
ÖSSZ-HANG						MEORE RÖVIDEN	ATISZABA ÖNLIK
E NAP		MIJENENI ADOGATI SPICEES				HA, ANGOLLA, NEMET, PORTUGÁLI	
UNALMAS EMBER	CSALÁRD	HONAP-RÖVIDÍTÉS	MAGYARA RESZEI	RE SZOBEN ADOGATI INTARZIA VEGEI	... TALPO, RIBRI FÉDŐTŐ	ANKOL NAP) ATHEN SPORTKULIS	JZP
			ROMANI S				PETA, RÖVIDEN
			ROMANI VÁROS				
			ROMANI VÁROS				
ÉRZELMI SZÖVEGI				TEREMTŐ HERÉLT KÖS			
HERCIDA KÖZEFEM			ÖBÁTI ANO)TIFERE) HUPPOGAI KEZDI	ZIBRARIWE VÁROS ... OROS, NAGYBAY			
			KÖLTŐI SOHAJ KÖRÖNKI	RE) FOKU) OR) IS BR) DL) FEJECOM ROMANI SO	PEPC) RON) EYEM VONALZÓ IS VAN		
VICAR) KEZDETI							
BEKÜLDENDŐ Z					DURLÁN A VÖZEK VÁROSA		

A rejtvény besatirozott filsonaihan Pálinczky János gondolatát rejtettük el. Ezt küldje be a kivágoti pályázati szelvényvel együtt címünkre. A helyes megfejtést beküldők között egy sópipát sorsolunk ki.

Magyar Napló Szerkesztősége
 1406 Budapest, Postafiók 15.

Beküldési határidő: 2005. augusztus 31.

PÁLYÁZATI SZELVÉNY
 MAGYAR NAPLÓ
 2005./AUGUSZTUS